แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

GUIDANCE OF FLEXIBLE EDUCATION FOR UNDERGRADUATE LEVEL

เมธาวี กาจุลศรี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

เมธาวี กาจุลศรี

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

GUIDANCE OF FLEXIBLE EDUCATION FOR UNDERGRADUATE LEVEL

METHAWEE KAJULSRI

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of MASTER OF EDUCATION

(Master of Education (Higher Education Management))

Faculty of Education, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

ของ

เมธาวี กาจุลศรี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน

(อาจารย์ ดร.วรสรณ์ เนตรทิพย์) (อาจารย์ ดร.ระติกรณ์ นิยมะจันทร์)

..... ที่ปรึกษาร่วม ..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพล ยงศร)

ชื่อเรื่อง	แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี
ผู้วิจัย	เมธาวี กาจุลศรี
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. วรสรณ์ เนตรทิพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ โปณะทอง

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ และ (2) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาตัวอย่าง 4 สถาบัน ที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐและมีการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในระดับปริญญาตรี ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้ทฤษฎีของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) เป็นกรอบในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) และ เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix) ผลการวิจัย คือ การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 สถาบัน อยู่ภายใต้ปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ที่เลือกใช้ แนวคิดศาสตร์การสอนปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น การจ้างงานที่บูรณาการในการจัดการศึกษา และระบบและโครงสร้างระดับสถาบันที่ชัดเจน โดยทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กัน และเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีอีกด้วย

คำสำคัญ : อุดมศึกษา, การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์, แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล, การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

Title	GUIDANCE OF FLEXIBLE EDUCATION FOR UNDERGRADUATE LEVEL
Author	METHAWEE KAJULSRI
Degree	MASTER OF EDUCATION
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Dr. Worasorn Netthip
Co Advisor	Assistant Professor Dr. Chakrit Ponathong

The purposes of this research are as follows: (1) to study the current situation and to analyze flexible education at the undergraduate level of autonomous higher education institutions in Thailand; and (2) to propose a guideline for flexible education at the undergraduate level. This research was qualitative research by documentary research and in-depth interviews with key informants from four samples of higher education institutions, which are an autonomous higher education institution, and offer flexible education at the undergraduate level, namely Chulalongkorn University, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Thammasat University, and Mahidol University. The theory of Flexible Education by Advanced Higher Education (Advance HE) was used as a research framework. The researcher analyzed data from research papers and in-depth interviews. The data were analyzed by SWOT Analysis and the TOWS Matrix. The results of the study were flexible education for undergraduate level of four higher education institutes under four factors: use of technology-enhanced learning, pedagogical approaches for the curriculum to be flexible, integrated employment in education, and clear institutional-level systems and structures where all factors are related. It is also a key element in creating flexible education at the undergraduate level.

Keyword : Higher education, Flexible learning, Lifelong learning, Outcome-Based Education, Digital Learning Platform, Student-centered

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.วรสรณ์ เนตรทิพย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง อาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้า รวมถึงกรรมการสอบเค้าโครงและสอบปากเปล่าทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อเสนอแนะแก่นิสิต จนสามารถพัฒนาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้ออกมาดียิ่งขึ้น นิสิตขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นิสิตขอกราบขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้มอบทุนการศึกษาสนับสนุนการเข้าร่วมประชุมและเสนอผลงานของนิสิตบัณฑิตศึกษา ซึ่งทำให้นิสิตได้เข้าร่วมประชุมวิชาการ ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และได้รับรางวัลผู้นำเสนอผลงานวิจัยดีเด่น (Best Oral Presentation)

นิสิตขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึง ผู้ประสานงานของส่วนงานที่สัมภาษณ์ ที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือเป็นอย่างดี ให้ข้อมูลอันมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำงานวิจัยชิ้นนี้ และเป็นองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการศึกษาผลงานวิจัยชิ้นนี้ต่อไป

นิสิตขอขอบพระคุณครอบครัว เพื่อน ๆ ทุกคน และพี่น้องที่ทำงาน ณ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ให้กำลังใจแก่นิสิตเป็นอย่างดี จนทำให้นิสิตสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนสามารถทำปริญญานิพนธ์เสร็จลุล่วงดังใจหมาย

สุดท้ายนี้ นิสิตหวังว่า งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นดวงไฟในการจุดประกายให้ผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยไปสู่รูปแบบที่ตอบโจทย์สถาบันอุดมศึกษาและนักศึกษายิ่งขึ้น ให้การอุดมศึกษาไทยมีความก้าวหน้าไปอย่างยั่งยืน

เมธาวี กาจุลศรี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

สารบัญตาราง ..... ญ

สารบัญรูปภาพ ..... ฏ

บทที่ 1 บทนำ 1

ภูมิหลัง 1

ความมุ่งหมายของการวิจัย 7

ความสำคัญของการวิจัย 7

ขอบเขตของการวิจัย 7

นิยามศัพท์เฉพาะ 9

กรอบแนวคิดในการวิจัย 12

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม 13

ความหมายของการศึกษา 13

ความหมายของการจัดการศึกษา 14

ความหมายของการจัดเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) 16

สรุปแนวคิด : ความหมายของการศึกษาแบบยืดหยุ่น 20

กรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของ Advance Higher Education 20

การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ 24

บริบทการอุดมศึกษาไทยในช่วง พ.ศ. 2562 - 2566 29

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พ.ศ. 2562 – 2566 34
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 34
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 36
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 41
มหาวิทยาลัยมหิดล 45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 50
1. การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่น สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี 50
2. การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นทางเลือกสำหรับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 51
3. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 51
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 53
1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) 53
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก 54
2.1 การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 54
2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 55
2.3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ 56
2.4 วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ 56
2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 57
2.6 การตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล 57
2.7 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล 57
บทที่ 4 ผลการศึกษา 59
การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 59
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 59

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 66
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 70
มหาวิทยาลัยมหิดล 74
สรุปการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 84
การวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) 95
เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix) 99
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 105
สรุปผลการวิจัย 105
บทสรุปการศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Education) 105
การศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีปัจจุบันอยู่ที่จุดใด 106
แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี 108
ข้อจำกัดของการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีในระบบ 109
การพัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีให้เกิดความยั่งยืน 110
อภิปรายผลการวิจัย 111
ข้อเสนอแนะ 119
บรรณานุกรม 120
ภาคผนวก ก 126
ภาคผนวก ข 152
ประวัติผู้เขียน 154

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี 30

ตาราง 2 ภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565 ของ อววน..... 32

ตาราง 3 แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)39

ตาราง 4 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 2564)..... 42

ตาราง 5 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2564 2570)..... 44

ตาราง 6 โครงการ Flagship Projects มหาวิทยาลัยมหิดล..... 46

ตาราง 7 โครงการ Flagship Projects มหาวิทยาลัยมหิดล (ต่อ) 47

ตาราง 8 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2563 – 2566 48

ตาราง 9 โครงสร้างหลักสูตร BAScii จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 63

ตาราง 10 โครงสร้างหลักสูตร DIPS มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี..... 68

ตาราง 11 โครงสร้างหลักสูตร M.B.A. (Business Innovation) และ M.S. Digital Business Transformation ของ TUXSA มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..... 73

ตาราง 12 โครงสร้างหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสร้างสรรค์ (นานาชาติ)..... 78

ตาราง 13 โครงสร้างหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล 79

ตาราง 14 หลักสูตรในความร่วมมือของหลักสูตร Hybrid Program 6[1] คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล 80

ตาราง 15 ตารางสรุปคุณลักษณะการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree 86

ตาราง 16 การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree จำแนกตามโครงสร้างหลักสูตร..... 88

ตาราง 17 ตารางสรุปแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree 91

ตาราง 18 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน : จุดแข็ง (Strength)..... 96

ตาราง 19 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน : จุดอ่อน (Weakness) 97
ตาราง 20 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก : โอกาส (Opportunity) 98
ตาราง 21 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก : อุปสรรค (Threat) 99
ตาราง 22 เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix) การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ... 100
ตาราง 23 รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก 153

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี . 12

ภาพประกอบ 2 กรอบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของ Advance HE.... 21

ภาพประกอบ 3 สรุปความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี และแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี 29

ภาพประกอบ 4 ข้อมูลงบประมาณกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 – 2566 31

ภาพประกอบ 5 เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์สำคัญ พ.ศ 2564 - 2567 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 36

ภาพประกอบ 6 New Operation Model มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี..... 37

ภาพประกอบ 7 New Operation Model มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ต่อ)..... 38

ภาพประกอบ 8 ความสัมพันธ์ระหว่าง KMUTT Roadmap 2020 กับ 6+1 Flagships 39

ภาพประกอบ 9 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..... 44

ภาพประกอบ 10 แผนการศึกษาหลักสูตร BAScii จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 64

ภาพประกอบ 11 ตัวอย่างหลักสูตร CUVIP จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 65

ภาพประกอบ 12 ตัวอย่างหลักสูตรอบรมระยะสั้น KMUTTWORKS มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 70

ภาพประกอบ 13 ตัวอย่างรายวิชาในแพลตฟอร์ม TUXSA มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..... 73

ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างรายวิชาแบบ MOOC บนแพลตฟอร์ม MUx มหาวิทยาลัยมหิดล 82

ภาพประกอบ 15 ตัวอย่างบทเรียนแบบ SPOC บนแพลตฟอร์ม MUx มหาวิทยาลัยมหิดล 83

ภาพประกอบ 16 สรุปการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 84

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

จากการประชุมของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา ที่ประชุมได้หารือประเด็นปัญหาเกี่ยวกับวิกฤติสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีแนวโน้มผู้สมัครเข้าศึกษาลดลง โดยพิจารณาจากผลการสมัครเข้าศึกษาผ่านระบบการรับเข้าศึกษากลางของประเทศไทย หรือ ทีแคส (Thai University Central Admission System: TCAS) ซึ่งเริ่มปรับใช้กับมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 จวบจนกระทั่งปีการศึกษา 2562 พบว่า จำนวนผู้ยืนยันสิทธิ์เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่รับเข้าศึกษาผ่านระบบทีแคสมีเพียงประมาณร้อยละ 50 ในแต่ละปี ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีจำนวนผู้เข้าศึกษาใหม่ไม่เป็นไปตามแผนการรับเข้าศึกษาที่ตั้งไว้ ซึ่งจำนวนผู้เข้าศึกษาใหม่ที่ไม่เป็นไปตามแผนการรับเข้าศึกษานี้ได้ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของมหาวิทยาลัยในอนาคต ("มหา'ลัยดิ้นปรับกลยุทธ์ผุด 'วิชาแปลก' ฝ่าวิกฤต 'เผาจริง'??," 2562)

ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาดังกล่าวเกิดจากสถานการณ์และความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทั้งในสังคมโลกและในประเทศไทยอันส่งผลกระทบต่อบริบทและการจัดการอุดมศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างมาก รวมทั้ง ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนที่ทำให้มีมุมมองต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้เรียนต้องการเรียนรู้แต่มิได้หมายความว่าต้องการเข้าศึกษาในระบบตามปกติ โดยสถานการณ์สำคัญหนึ่งที่เป็นวาระแห่งการพัฒนาระดับโลก ได้แก่ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หรือสังคมที่มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยในปี ค.ศ.2019 มีประชากรที่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 11 หรือประมาณร้อยละ 9 จากประชากรทั้งหมดของโลก และคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ.2050 จะมีประชากรที่เป็นผู้สูงอายุคิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 6 หรือประมาณร้อยละ 16 จากประชากรทั้งหมดของโลก โดยผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไปในปี ค.ศ.2019 มีจำนวนทั้งสิ้น 143 ล้านคน และในปี ค.ศ.2050 จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 426 ล้านคน หรือประมาณ 3 เท่าตัว และ ปี ค.ศ.2018 เป็นปีแรกในประวัติศาสตร์ที่มีจำนวนประชากรที่เป็นผู้สูงอายุมากกว่าประชากรวัยเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี) (United Nations, 2020) สถานการณ์ในประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ.2561 ประเทศไทยมีประชากรวัยสูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 10.67 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.06 ของประชากรไทยทั้งหมด ซึ่งมากกว่าจำนวนผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2560 ที่มีประชากรวัยสูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 10.22 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.45 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการ

พัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ได้คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสมบูรณ์หรือสังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปี พ.ศ.2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดหรือสังคมที่มีผู้สูงอายุมากว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

เมื่อพิจารณาสัดส่วนร้อยละจำนวนประชากรไทยจำแนกตามกลุ่มอายุในช่วง 5 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2557–2561 จากสถิติประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ (วัยเด็ก วัยแรงงาน วัยสูงอายุ) และเพศ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) พบว่าร้อยละจำนวนประชากรไทยกลุ่มวัยเด็กและวัยทำงานมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ร้อยละจำนวนประชากรไทยวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาจำนวนประชากรไทยระหว่างกลุ่มวัยเรียนช่วงอายุ 15–24 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมปลายและระดับอุดมศึกษา กับวัยสูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ปรากฏผล คือ ร้อยละจำนวนประชากรไทยที่มีอายุ 15–24 ปี มีจำนวนลดลง รวมทั้ง มีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรซึ่งมีจำนวนประชากรกลุ่มวัยเรียนทั้งระดับชั้นมัธยมปลายและระดับอุดมศึกษาลดลงนั้น ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาอย่างยิ่ง เนื่องจาก จำนวนประชากรวัยเรียนที่ลดลงจะส่งผลต่อจำนวนผู้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่จะมีจำนวนลดลง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทุกระดับ รวมทั้ง ก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวต่อเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศและสังคมโลก (กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์ และบุญประกายแก้ว, 2554)

นอกจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่ส่งผลต่อสถาบันอุดมศึกษาแล้วการเปลี่ยนแปลงของบริบทการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคดิจิทัลหรือยุคแห่งเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก (Disruptive Technology) ก็ส่งผลกระทบต่อการจัดการอุดมศึกษาในปัจจุบันเช่นกันรองศาสตราจารย์ ยืน ภู่วรวรรณ ได้กล่าวในการสัมมนาวิชาการ “Smart Library to Smart Society” เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2562 สรุปใจความสำคัญได้ว่า คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งเป็นระบบอัตโนมัติที่เชื่อมโยงทุกสิ่งด้วยอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) ที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เช่น ช่องทางการชำระเงินสินค้าสามารถดำเนินการออนไลน์ได้ การใช้หุ่นยนต์ทำงานแทนแรงงานคน การเก็บรวบรวมองค์ความรู้จากเดิม

แบบวัตถุกายภาพ (Physical Object) ที่เก็บด้วยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบนหนังสือหรือสมุดหรือสิ่งตีพิมพ์ ได้เปลี่ยนโฉมหน้าเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบดิจิทัล (Digital object) บนคลาวด์หรือพื้นที่เก็บข้อมูลออนไลน์แทน (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2562) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล (2562) ได้วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ในยุค Disruptive Innovation โดยเห็นว่า นวัตกรรมเปลี่ยนโลก หรือ นวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของโลกโดยฉับพลัน (Disruption Innovation) เป็นปรากฏการณ์ที่สนับสนุนให้ภาคส่วนต่าง ๆ เกิดการวิเคราะห์สถานการณ์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) เพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์เชิงอนาคตเพื่อคาดเดาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากสถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ความสามารถในการคาดเดาอนาคตได้เป็นสมรรถนะหลักของนักพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ เนื่องจาก นักพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ต้องพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ในขณะที่ปัจจุบันการศึกษาไม่ได้แข่งกันที่ความสำเร็จหรือความสามารถของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเท่านั้น แต่ยังแข่งขันกันด้วยความสามารถในการคาดการณ์อนาคตและการวางแผนรองรับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอีกด้วย (Foresight framework and scenario planning) ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดเหล่านี้ได้ส่งผลต่อการจัดการอุดมศึกษาในทุกพันธกิจตั้งแต่การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และ การบริหารจัดการ รวมทั้ง ส่งผลกระทบต่อแนวคิดของผู้เรียน เนื่องจากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลการศึกษาได้ง่ายยิ่งขึ้นจากระบบออนไลน์ ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ได้ตามความสนใจและความพร้อมของผู้เรียน ในขณะที่การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการศึกษาในระบบที่มีตารางการเรียน ช่วงเวลา และสถานที่กำหนดอย่างชัดเจน รวมทั้ง มีโครงสร้างรายวิชาที่กำหนดโดยหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (มคอ.1) การศึกษาในระบบที่ขาดความคล่องตัวกับบริบทของผู้เรียน ผู้เรียนไม่มีโอกาสเลือกเรียนรู้ในห้องเรียนตามความสนใจสำหรับการต่อยอดวิชาชีพในอนาคต ส่งผลให้ผู้ที่ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาเกิดความสนใจเข้าศึกษาในระบบน้อยลง ในขณะที่ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่บางคนก็ขาดแรงจูงใจในการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงสุดจนนำไปสู่การออกกลางคันก่อนสำเร็จการศึกษา โดยงานวิจัย เรื่อง การศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีของการลดปัญหาการออกกลางคันของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ระหว่างปีการศึกษา 2549-2553 (สมเกียรติ ไทยปรีชา, 2554) พบว่า ปัจจัยด้านการเรียนที่นักศึกษาไม่ถนัดในสาขาวิชาที่เรียนและคิดว่าไม่เหมาะสมกับตนเองเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการออกกลางคันหรือพ้นสภาพการเป็นนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวินเซนต์

ตินโต้ (Stephen W. Draper, 2008) ที่ได้วิจัยพฤติกรรมของนักศึกษาที่ลาออกจากสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งการลาออกจากสถาบันของนักศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ได้แก่ เหตุผลส่วนบุคคล ทักษะความสามารถส่วนบุคคล ประสบการณ์การการเรียนรู้ก่อนเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา เป้าหมายของนักศึกษา ความรักความผูกพันของนักศึกษาที่มีต่อสถาบัน รวมทั้ง การบูรณาการตนของนักศึกษากับบุคลากรของสถาบัน และระบบสังคมชุมชนของสถาบัน ทั้งนี้ ตินโต้มองว่า นักศึกษาที่เข้าสู่สถาบันโดยไม่ได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนมีแนวโน้มอย่างมากที่นักศึกษาไม่บากบั่นในการศึกษาเล่าเรียน จากงานวิจัยของตินโต้พบว่าความกระตือรือร้นต่อการศึกษาและความพยายามในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนจะนำไปสู่การคงสภาพการเป็นนักศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีกว่า นอกจากนี้ ประสบการณ์จากสถาบัน (Institutional experiences) ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงสภาพการเป็นนักศึกษา ไม่ว่าจะประสบการณ์ที่มีต่อบุคลากรของสถาบันทั้งอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และเพื่อนนักศึกษา รวมทั้ง ประสบการณ์ในช่วงระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ภายใต้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของสถาบัน การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนานักศึกษา ต่างส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการคงสภาพเป็นนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั้งสิ้น

ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์อุดม คชินทร ได้กล่าวในที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ในปี พ.ศ.2562 ว่า สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีได้ส่งผลต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป จากแรงงานคนกลายเป็นเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ รวมไปถึงสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยที่กำลังจะเกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การแข่งขันกันอย่างสูงในอนาคต ทำให้ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มจะไม่ใช่เพียงแค่กลุ่มเยาวชนอายุ 18–21 ปี แต่จะขยายฐานเป็นกลุ่มคนทุกช่วงวัย ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงควรกลับไปทบทวนและเตรียมการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง รวมทั้ง การพัฒนาการจัดการศึกษาแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อให้ตอบโจทย์การเรียนรู้ในยุค 4.0 สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัวโดยเน้นการพัฒนาอาชีพและผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็น สร้างการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน สนับสนุนและกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ได้ นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกช่วงอายุสามารถเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพสำหรับวิชาชีพและการเป็นพลเมืองของโลกในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงควรตระหนักและพิจารณาพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง ควรพิจารณาการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนในทุกรูปแบบและทุกช่วงวัย

ปัจจุบันการอุดมศึกษาไทยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation) ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นในวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2562 โดยมี ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเป็นคนแรก อย่างไรก็ตาม กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ไม่ได้เกิดจากการยุบเลิกกระทรวงและหน่วยงาน แต่เป็นการรวมหน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) เพื่อจัดตั้งเป็นกระทรวงใหม่ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

ด้านนโยบายการดำเนินงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม นั้น ดร.สุวิทย์ฯ ประสงค์ให้ขับเคลื่อนกระทรวงเป็น “กระทรวงแห่งปัญญา กระทรวงแห่งโอกาส และกระทรวงแห่งอนาคต” โดยการปฏิรูป 3 ระบบ ได้แก่ (1) การปฏิรูปการบริหาร (Administrative Reform) เพื่อลดความเป็นระบบราชการให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและการไหลเวียนของบุคลากรศักยภาพสูง (2) การปฏิรูปกฎหมาย (Regulatory Reform) เพื่อนำการทดสอบและพัฒนานวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีใหม่มาสนับสนุนการให้บริการทางการเงิน (Regulatory Sandbox) มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม และ (3) การปฏิรูปงบประมาณ (Budgeting Reform) ให้เป็นรูปแบบเงินก้อน (Block grant) และการจัดแผนการใช้เงินงบประมาณระยะยาว (Multi-year budgeting) ทั้งนี้ ตัวแปรสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปดังกล่าว ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย เนื่องจาก มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันผู้ผลิตบุคลากรและงานวิจัยคุณภาพสูงสู่สังคม ซึ่งหากมหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาคุณภาพสถาบัน คุณภาพบุคลากรและนักศึกษา และคุณภาพงานวิจัยชั้นแนวหน้า (Frontier research) จนนำไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติและ/หรือมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก (World Class University) ได้ ก็จะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศไทยให้มีบทบาทและความสามารถในการแข่งขันในเวทีนานาชาติได้ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของภาวิช ทองโรจน์ ที่มองว่าสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตกำลังคนระดับอุดมศึกษาที่มีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพด้วยการจัดการเรียนการสอนในระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวมของวิทยาการหลายแขนงและเป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมาก จึงกล่าวได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเป็น

“ตัวนำของการเปลี่ยนแปลง” (Change Agent) หรือเป็นองค์กรขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาในที่สุด (ภาวิช ทองโรจน์, ม.ป.ป.)

การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) เป็นแนวคิดที่มองว่า การเรียนรู้นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ และทุกวิธีการ เป็นชุดระบบและปรัชญาทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประสบการณ์เรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการเรียนรู้และสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น เป็นแนวคิดที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของไทยมีความยืดหยุ่น ตอบโจทย์ผู้เรียน และตอบโจทย์สถาบันอุดมศึกษามากขึ้น (Wikiversity, 2019) เนื่องจาก ปัจจุบันการศึกษาระดับปริญญาตรีของประเทศไทยยังคงเป็นการศึกษาในระบบที่มีการจัดการเรียนรู้เป็นแบบแผนตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรีของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตร รายวิชาเนื้อหาสาระ ผลลัพธ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รวมไปถึง คุณสมบัติผู้สมัคร คุณสมบัติอาจารย์ จำนวนหน่วยกิต และจำนวนปีที่ศึกษา เกณฑ์มาตรฐานเหล่านี้ทำให้หลักสูตรขาดความยืดหยุ่น ดังนั้น แม้สถาบันอุดมศึกษาจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์เหล่านี้ แต่การศึกษาแบบยืดหยุ่นจะช่วยให้มหาวิทยาลัยมีวิธี หรือรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ตามความเหมาะสม ลดปัญหาผู้เรียนออกกลางคันเนื่องจากรู้สึกไม่ถนัดหรือไม่ชอบในสาขาวิชา หรือรู้สึกว่าการเรียนไม่ตอบโจทย์ชีวิตตนเอง อีกทั้ง เป็นประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น พัฒนาผู้เรียนได้ตรงจุด รวมถึง สามารถขยายฐานผู้เรียนไปยังกลุ่มอื่นที่นอกเหนือจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Education) สำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นหลัก เนื่องจาก การศึกษาแบบยืดหยุ่นเป็นแนวทางการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้นผู้เรียนที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนทุกช่วงอายุ กล่าวคือ การศึกษาแบบยืดหยุ่นมิได้จำกัดแค่กลุ่มผู้เรียนช่วงวัย 18–21 ปี ซึ่งเป็นวัยเยาวชนที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่รวมไปถึงผู้เรียนในช่วงวัยอื่นที่สนใจศึกษาเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) อีกทั้ง ยังเป็นการสร้างทางเลือกให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความถนัดและ/หรือความสนใจที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียนเองและเป็นประโยชน์ต่ออาชีพในอนาคต นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์แก่สถาบันอุดมศึกษาในการพิจารณาปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อลดปัญหาจำนวนนักศึกษาเข้าใหม่ลดลง การออกกลางคันก่อนสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ระดับอุดมศึกษา อีกทั้ง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักศึกษาของสถาบันให้เป็นผู้มีศักยภาพที่พร้อมรับมือกับทุกสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐช่วงปีการศึกษา 2562 – 2566

2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

ความสำคัญของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีความสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นข้อสารสนเทศสำหรับผู้เรียนทุกช่วงวัยที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยผู้เรียนจะเข้าใจแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นหาตนเอง ได้เข้าใจว่าตนเองมีความชอบและความถนัดในสิ่งใด หลุดออกจากกรอบของการศึกษาในรูปแบบเดิม จนนำไปสู่ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ให้เข้ากับบริบทของตนเอง และเหมาะสมกับความชอบและความถนัดของตนเองมากที่สุด

ประการที่ 2 งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นข้อสารสนเทศสำหรับสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาจากการศึกษาในระบบรูปแบบเดิมไปสู่การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่มีความหลากหลาย เป็นมหาวิทยาลัยแห่งทางเลือก (University of Choice) ที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน และสร้างโอกาสและทางเลือกในการศึกษาให้กับผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ อันจะเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์ผู้เรียนทุกกลุ่มทุกช่วงวัยมากขึ้นเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาอยู่รอดได้ ภายใต้วิกฤติของการอุดมศึกษาในปัจจุบัน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การศึกษาแบบยืดหยุ่นสำหรับสถาบันอุดมศึกษาจากข้อมูลเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง บทความวิชาการ งานวิจัย บทสัมภาษณ์ และงานตีพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ ในประเด็นดังนี้

1.1 กรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE)

โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ (Technology Enhanced Learning : TEL) แนวคิดศาสตร์การสอน (Pedagogical Approaches) การจ้างงาน (Employment) ระบบและโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional Systems and Structures)

1.2 สภาพปัจจุบันของการศึกษาแบบยืดหยุ่นในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกากับของรัฐช่วงปีการศึกษา 2562 – 2566 ดังนี้

1.2.1 การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) และพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566

1.2.2 การดำเนินงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) ต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ บทบาทของกระทรวงฯ การจัดสรรงบประมาณสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี

1.2.3 ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา เช่น สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 เป็นต้น

1.3 สภาพปัจจุบันและการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

1.4 การวิเคราะห์การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ด้วยการจัดกลุ่มตามแนวทางการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้แก่ แนวทางการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของหลักสูตรแบบ Degree และแนวทางการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของหลักสูตรแบบ Non-Degree โดยวิเคราะห์มุมมองและการตีความหมาย “ความยืดหยุ่น” ของบุคลากรและสถาบัน แนวนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ระบบและโครงสร้าง หลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนการสอน กลุ่มผู้เรียน เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล และการจ้างงาน

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มเป้าหมายด้านเอกสาร เป็นเอกสารชั้นต้นและชั้นรองจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ บทความวิชาการ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารราชการ ข้อมูลบนเว็บไซต์ของส่วนงานราชการ สถาบันอุดมศึกษา สำนักข่าวที่มีชื่อเสียง

หน่วยงานภาคต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี การเรียนรู้ตลอดชีวิต ข้อมูลของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มตัวอย่าง แผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ และบทบาทและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูล เป็นผู้บริหาร และ บุคลากรสายวิชาการ หรือบุคลากรสายสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีทั้งหลักสูตรรูปแบบ Degree และ Non-Degree จำนวนทั้งสิ้น 9 ท่าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันที่จัดการเรียนการสอนในระดับสูงหลังการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Post-secondary education) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการศึกษาระดับที่ 3 (Tertiary education) ซึ่งเป็นการศึกษาระดับสุดท้าย (final stage) ของการเรียนการสอนในระบบ เป็นชุมชนทางวิชาการและแหล่งการเรียนรู้

แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างมีระบบเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนด้วยวิธีการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย ไม่จำกัดรูปแบบและวิธีการ มีความเหมาะสมและตอบโจทย์กับผู้เรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน ผู้เรียนทุกช่วงวัยและทุกกลุ่มสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีกำแพงจำกัด เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) ผู้เรียนมีทางเลือกและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนให้เหมาะสมกับตนเอง มีองค์ความรู้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered) ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ และทุกวิธีการ มีความหลากหลาย เป็นได้ทั้งแบบ on-site แบบออนไลน์ และแบบผสมผสาน (Hybrid) รวมถึง เป็นการศึกษาที่มีทางเลือกและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนให้เหมาะสมกับตนเอง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีองค์ความรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ (Technology Enhanced Learning : TEL) หมายถึง เทคโนโลยีที่ใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสอน อันจะช่วยเพิ่มผลลัพธ์และประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด (2) แนวคิดศาสตร์การสอน

(Pedagogical Approaches) หมายถึง แนวคิดขององค์ความรู้เกี่ยวกับการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอน และ/หรือสถาบันการศึกษากำหนด (3) การจ้างงาน (Employment) หมายถึง การร่วมมือกับคู่ความร่วมมือและเอกชนในการจัดการศึกษาที่บูรณาการการทำงาน (work-based) และการเรียนรู้ในที่ทำงาน (work-place learning) ลงในหลักสูตร ให้นักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานจริงสำหรับนำไปใช้ในอนาคต ทั้งนี้ อาจเป็นความร่วมมือในลักษณะนักศึกษาฝึกงาน และรับเข้าทำงานจริงต่อไป และ (4) ระบบและโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional Systems and Structures) หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานที่สถาบันอุดมศึกษามีอยู่เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมไปถึงการบริหารจัดการ ระบบการเงิน กฎระเบียบทางการศึกษา และระบบสนับสนุนต่าง ๆ

แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Platform) หมายถึง แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ซึ่งเป็นระบบบริการออนไลน์ที่ประกอบไปด้วยเครื่องมือ เทคโนโลยี และทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับใช้สนับสนุนและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น รวมทั้ง เป็นแพลตฟอร์มสำหรับผู้เรียนที่ต้องการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์อีกด้วย

การเรียนออนไลน์แบบอะซิงโครนัส (Asynchronous Learning) หมายถึง การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้สอนจะบรรจุบทเรียนในรูปแบบ e-learning ลงในแพลตฟอร์มระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Systems : LMS) แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามวันและเวลาที่สะดวก ผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนผ่านทางระบบได้ แต่อาจไม่ใช่การมีปฏิสัมพันธ์แบบ real time

การเรียนออนไลน์แบบซิงโครนัส (Synchronous Learning) หมายถึง การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นแบบ real time ผู้เรียนทุกคนต้องมาเรียนพร้อมกันตามเวลาที่ผู้สอนกำหนด มักเป็นการเรียนผ่านระบบ teleconference หรือ video conference ต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนและผู้สอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันในคาบเรียนได้

การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) หมายถึง ปรัชญาการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งให้ความสำคัญกับการวัดผลจากผลงานที่ผู้เรียนแสดงออกมา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2566) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างเสริมองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะใหม่ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หมายถึง การที่บุคคลได้รับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์จากการศึกษาเรียนรู้ แล้วก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาใน

ตัวบุคคล ซึ่งการเรียนรู้และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย

หลักสูตรพหุวิทยาการ (Multidisciplinary Program) หมายถึง หลักสูตรที่นำองค์ความรู้จากหลายศาสตร์หรือหลายอนุศาสตร์มาใช้จัดการเรียนการสอน และผู้เรียนสามารถพัฒนาองค์ความรู้นั้นให้เป็นศาสตร์ใหม่หรืออนุศาสตร์ใหม่ขึ้นได้ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2557)

การเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning : WBL) หรือ การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับงาน (Work-related Learning) หมายถึง การเรียนที่เป็นการผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยส่วนใหญ่เรียน ณ สถานประกอบการหรือสถานที่ทำงาน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยตรงและลงมือปฏิบัติงานจริง ได้เรียนรู้เรียนรู้กระบวนการทำงานผ่านการทำงาน รวมถึงทั้งนี้ การเรียนและการทำงานต้องเป็นช่วงเวลาเดียวกัน

ระบบคลังหน่วยกิต (Credit Bank System) หมายถึง ระบบและกลไกในการเทียบโอนหน่วยกิตที่เป็นผลการวัดความรู้ความสามารถและ/หรือสมรรถนะจากการศึกษาของผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย มาเก็บสะสมไว้ในคลังหน่วยกิตของสถาบันอุดมศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

บทที่ 2
ทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของการศึกษาและการจัดการศึกษา
2. กรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)
3. การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ
4. บริบทการอุดมศึกษาไทยในช่วง พ.ศ. 2562 – 2566
5. การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พ.ศ. 2562 – 2566
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการศึกษา

จอห์น ดุย (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ม.ม.ป.) นักปรัชญาชาวสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการศึกษาในหลายความหมาย ดังนี้ (1) การศึกษาคือชีวิต (Education is life) การศึกษากับชีวิตเป็นของคู่กัน เพราะมนุษย์จะต้องรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา (2) การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม (Education is growth) ผู้ที่ได้รับการศึกษาจะเกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งความเจริญงอกงามนั้นต้องเป็นไปในทางที่ดีตามความต้องการของสังคม และ (3) การศึกษา คือ กระบวนการทางสังคม (Education is social process) เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรมต่าง ๆ จากรุ่นสู่รุ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “การศึกษา” ไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของ “ศึกษา” ไว้ว่า เป็นการเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม. (ส. ศิกฺษา; ป. สิกฺขา). ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษจาก Online

Etymology Dictionary ว่า “educate” มีรากศัพท์จากภาษาละติน คือ educare แปลว่า การเลี้ยงดู (bring up) การฝึกอบรม (to train)

วิจิตร ศรีสะอ้าน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ม.ป.) ได้ให้ความหมายของ “การศึกษา” ไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความจำเป็นต่อเนื่องและต้องแก้ไขปรับปรุงอยู่เป็นนิจนิรันดร์

สาโรช บัวศรี (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ม.ม.ป.) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

สมาน อัศวภูมิ (สมาน อัศวภูมิ, 2560) กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของบุคคลซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และ/หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตน และ/หรือของสังคม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “การศึกษา” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน และเกิดความก้าวหน้าในชีวิต โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิต เนื่องจากผู้เรียนต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

ความหมายของการจัดการศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญา เวสารัชช์ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545) ได้ให้ความหมายของ “การจัดการศึกษา” ไว้ว่าเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะร่างกาย จิตใจ สติญญา ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ เพื่อผลิตบุคลากรที่สามารถช่วยส่งเสริมให้สังคมเกิดความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก มีขีดความสามารถในการแข่งขันบนเวทีโลกได้ ทั้งนี้ การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ เช่น การจัดการศึกษาในสถานศึกษา นอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย เป็นต้น นอกจากนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องมีบุคลากร หน่วยงาน และทรัพยากรดำเนินการสนับสนุน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “การจัดการศึกษา” ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้ง ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ส่วนการจัดการศึกษาให้ผู้พิการให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยให้ยึดหลักในการจัดการศึกษา ได้แก่ เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับ

ประชาชน สังคมส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น กระบวนการจัดการการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งอาจเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยก็พึงได้

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พ.ศ.2560 ได้ให้ความหมายของ “การจัดการศึกษา” ไว้ว่า เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยการสอนหรือวิจัยเพื่อให้ได้อนุปริญญา ปริญญา หรือประกาศนียบัตร

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ได้กำหนดแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศโดยยึด 4 หลักการ ได้แก่ (1) หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) (2) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) (3) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และ (4) หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education)” รวมทั้งนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal : SDG) และการตกผลึกประเด็นภายในประเทศที่กระทบต่อการจัดการศึกษา และแผนยุทธศาสตร์ชาติมาพิจารณาเป็นกรอบการจัดทำแผนการศึกษา นอกจากนี้ ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติ (3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ พัฒนาประเทศร่วมกันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (4) เพื่อก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “การจัดการศึกษา” หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างมีระบบเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียน โดยมีเป้าหมายพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีศักยภาพ มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีองค์ความรู้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีขีดความสามารถในการแข่งขันได้ทั้งระดับชาติและนานาชาติ ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกอันเป็นพลวัตรที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รวมทั้ง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การจัดการศึกษาสามารถจัดทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอบรม เป็นต้น

ความหมายของการจัดเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)

วิกิเวอร์ซิตี้ (Wikiversity) (Wikiversity, 2019) ได้ให้ความหมายของ "การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)" ไว้ว่า ความหมายของการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) นั้นตีความได้หลายแง่มุม จึงไม่มีแนวคิดใดที่ถูกและผิด แต่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ และทุกวิธีการ มักถูกเรียกว่าเป็นแผนการเรียนรู้ส่วนบุคคล "Personal learning plan" รวมทั้งเป็นชุดระบบและปรัชญาทางการศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนให้ได้มีแนวทางในการเรียนที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น ทั้งนี้ ความยืดหยุ่นหมายถึง การคาดการณ์และตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของผู้เรียนและสังคม ทั้งนี้ การปรับการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นขึ้นไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอนทุกอย่างโดยสิ้นเชิง แต่การจัดการศึกษาในรูปแบบปัจจุบันก็สามารถนำมาประยุกต์ให้เป็นการศึกษาแบบยืดหยุ่นได้ นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประสบการณ์เรียนรู้และผลลัพธ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยสถาบันอุดมศึกษาสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นจากเป้าประสงค์ (goal) และคุณค่า (value) ในการจัดการศึกษาภายใต้บริบททางการศึกษาของสถาบัน

สถาบันฝึกอบรมแห่งชาติออสเตรเลีย (Australian National Training Authority: ANTA) (Australian National Training Authority, 2003) ได้พัฒนากรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับการวางแผนเชิงธุรกิจ (Flexible Learning Business Planning Framework) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการศึกษาสายวิชาชีพและอาชีวศึกษา โดยได้ให้ความหมายของ "การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible learning)" ว่า เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้เรียนไม่ว่าจะเรียนอะไร เมื่อใด ที่ไหน และอย่างไร โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลัก (learner-centered) ด้วยแนวทางการการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เรียนที่หลากหลาย ทั้งการเรียนทางไกล (distance education) การเรียนแบบผสมผสาน (mixed-mode delivery) การเรียนผ่านบทเรียนออนไลน์ (e-learning) การเรียนออนไลน์ (online learning) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-paced learning) และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (self-directed learning) ทั้งนี้ ความยืดหยุ่น (flexibility) เป็นกุญแจสำคัญในระบบการฝึกอบรมระดับชาติ โดยในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามสภาพการณ์และบริบทของตนในการสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะทางวิชาชีพจากการลงมือ

ปฏิบัติจริง อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสมดุลให้แก่นักศึกษาในการบริหารจัดการชีวิต การทำงาน และการบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

คอลลิสและมูเนน (Betty Collis and Jef Moonen, 2001) ได้ให้ความหมายของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ไว้ว่า การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนผ่านการประยุกต์ความจำเป็นของผู้เรียน รูปแบบและการจัดการเรียนรู้ และสื่อประกอบการสอน อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาให้เกิดความยืดหยุ่นสามารถทำได้ในหลายรูปแบบเพื่อตอบโจทย์กับนักศึกษา ซึ่งความยืดหยุ่นอาจเป็นได้ทั้งทางเลือกสำหรับนักศึกษา ไม่ว่าจะเอกสารประกอบการเรียน กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างกว่าเฉพาะสถานที่จัดสอน

เคซี่และวิลสัน (John Casey and Pam Wilson, 2005) กล่าวว่า "การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible learning)” มีความหมายหลากหลายไม่ยึดโยงเพียงความหมายใดความหมายหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนในหลาย ๆ วิธีการของแต่ละหลักสูตร เช่น การเรียนรู้แบบเปิด (open learning) การเรียนทางไกล (distance learning) การเรียนรู้จากอีเลิร์นนิ่ง (e-learning) เป็นต้น เคซี่และวิลสันมองว่ามิติที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ช่วงเวลา เนื้อหารายวิชา เงื่อนไขการเข้าเรียน แนวทางการสอน และสื่อประกอบการสอน และการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสื่อสารกับผู้เรียน

จูลี่ วิลเลียมส์ (Willems, 2005) กล่าวว่า “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” เป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) โดยผู้เรียนมีสิทธิ์ที่จะออกแบบการเรียนรู้ของตนได้ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ซึ่งเป็นการปรับการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามความต้องการหรือสถานการณ์ของแต่ละบุคคล

มหาวิทยาลัยดีกิ้น (Deakin University, 2009) ได้ให้ความหมายของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่มีหลายรูปแบบและหลายแง่มุม ทั้งเวลา สถานที่ ระยะเวลาในการเรียน แนวทางการเรียน เนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ในแต่ละระดับชั้น โดยมีจุดประสงค์ คือ เพื่อเพิ่มโอกาสและทางเลือกที่เป็นไปได้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้ง ให้ผู้เรียนสามารถควบคุมการเรียนรู้ของตนเองผ่านวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ และการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน ทั้งนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นไม่ใช่การศึกษาทางเลือก แต่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่เสนอทางเลือกเพื่อการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

บริษัท แอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) (Advance Higher Education, 2019) ได้ให้ความหมายของ “เรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ไว้ว่า เป็นการให้อิสระและอำนาจตัดสินใจแก่ผู้เรียนในการเรียนด้วยการเสนอทางเลือกที่หลากหลายว่าจะสามารถเรียนได้อย่างไร เรียนอะไร เรียนเมื่อไหร่ และเรียนที่ไหน จากการออกแบบลักษณะและรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นจะต้องมีความสมดุลระหว่างอำนาจของสถานศึกษากับผู้เรียน และทางเลือกในการจัดการเรียนรู้นั้นจะต้องมีความคุ้มทุนและมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมทั้งสำหรับสถานศึกษาและตัวผู้เรียนเอง ทั้งนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นมีความสำคัญเนื่องจากเป็นกุญแจให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการและจัดสรรชีวิต การเรียน และเวลาว่างที่เหมาะสมกับตนเองที่สุดได้ ยิ่งสถานศึกษาให้การสนับสนุนที่ดีและเพียงพอก็จะส่งผลต่อการถูกจ้างงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และความก้าวหน้าของผู้เรียน นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นช่วยให้เกิดความร่วมมือในวงกว้างขึ้น เนื่องจากเปิดโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนทุกช่วงอายุ ทุกกลุ่ม ทุกชาติพันธุ์ และทุกเชื้อชาติ อีกทั้ง การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) โดยเป็นอิสระและส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตให้สามารถจัดการความซับซ้อนของชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้

ซอม ไนดู (Som Naidu, 2017) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) ว่า เป็นการนิยามถึงการเรียนและการสอนที่เป็นอิสระจากข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ และลักษณะการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนความยืดหยุ่นในการเรียนรู้อาจรวมถึงทางเลือกในการเข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษา การเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย และทรัพยากรทางการศึกษา สำหรับผู้สอนความยืดหยุ่นจะรวมไปถึงทางเลือกในการจัดสรรเวลา รูปแบบการสอน และวิธีการสื่อสารกับผู้เรียนและสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นไม่ใช่รูปแบบการเรียน แต่เป็นหลักการเพื่อสร้างความหลากหลายและความเท่าเทียมทางการศึกษาในสังคม ทั้งนี้ การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นจะมีรูปแบบการสอนแบบใดก็ได้ รวมถึงการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าปกติในสถานศึกษา

สถาบันการเรียนรู้แบบสมาร์ท มหาวิทยาลัยครูแห่งปักกิ่ง (R.H. Huang and et al, 2020) ได้ให้ความหมายของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ไว้ว่า เป็นการเสนอทางเลือกของสภาพแวดล้อมทางการศึกษา และทางเลือกในการออกแบบการเรียนให้เหมาะสมตามความจำเป็นของตนเอง ซึ่งทางเลือกในการเรียนรู้สามารถครอบคลุมไปถึงเวลา เนื้อหารายวิชา แนวทางการจัดสอน สื่อการเรียนรู้ สถานที่เรียน เทคโนโลยีที่ใช้ ข้อกำหนดในการเข้าศึกษาและสำเร็จการเรียน ช่องทางการสื่อสาร เป็นต้น วิวัฒนาการอย่างก้าวกระโดดของ

เทคโนโลยีส่งผลกระทบให้การจัดการศึกษามีแนวทางและความหลากหลายเพิ่มขึ้น อีกทั้งการจัดการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้เข้ามามีบทบาทและเป็นฐานรากมากขึ้น ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นจะประกอบด้วย ลักษณะหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการศึกษาที่เสนอทางเลือกให้กับผู้เรียนหลายมิติในการเรียน (2) เป็นการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามกรอบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism Approach) ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงจากอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้เพียงผู้เดียวมาเป็นผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนด้วย และประการสุดท้าย (3) ผู้เรียนได้รับข้อเสนอทางเลือกในการเรียนที่หลากหลาย และรับผิดชอบต่อการเรียนของตนมากยิ่งขึ้น โดยผู้เรียนมีทักษะและความสามารถในการควบคุมตนเองให้เป็นไปตามเป้าหมายสำหรับการเรียน รวมทั้ง สามารถบริหารจัดการและพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์ยุโรปเพื่อการพัฒนาระดับอนุปริญญา (European Centre for the Development of Vocational Training) (European Centre for the Development of Vocational Training, 2023) ได้ให้ความหมายของ “การศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Education)” ไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการได้ทั้งการศึกษา การฝึกอบรม และการทำงาน โดย “ความยืดหยุ่น” หมายถึงผู้เรียนสามารถประยุกต์การเรียนรู้ให้เข้ากับบริบท ความสนใจ และความสามารถของตนได้ ซึ่งผู้เรียนไม่จำกัดแค่ผู้ที่กำลังเรียนอยู่ แต่รวมไปถึงผู้เรียนที่ลาออกหรือพ้นสภาพไปแล้วแต่ต้องการกลับมาเรียนอีกครั้ง ทั้งนี้ ระบบการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่นจะทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาของตนไปสู่การศึกษาในรูปแบบอื่นและการทำงานได้ยาก ซึ่งผู้เรียนอาจพบว่า ตนต้องศึกษาตามแนวทางที่สถาบันกำหนดแม้ว่าจะไม่เหมาะสมกับตนเอง และการย้ายหลักสูตรที่ผู้เรียนต้องเริ่มใหม่ตั้งแต่ต้น ซึ่งมีรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับหลักสูตรวิชาเดิม อาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกท้อในการเรียน สิ่งนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การลาออกกลางคันของผู้เรียนได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นนอกจากจะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนที่ยังคงอยู่แล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่มีผลการเรียนต่ำและเสี่ยงต่อการพ้นสภาพ รวมถึง ผู้เรียนที่ลาออกกลางคัน ผู้เรียนที่อยู่ระหว่างการตัดสินใจและ/หรือไม่แน่ใจว่าจะทำงานใดในอนาคต ผู้เรียนที่มีปัญหาทางพฤติกรรมหรือขาดเรียนบ่อย ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ ผู้เรียนที่มีความจำเป็นพิเศษ (มีปัญหาสุขภาพ ฐานะยากจน ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ฯลฯ) นักเรียนมัธยมศึกษา นักเรียนอาชีวศึกษาและอนุปริญญา ผู้ว่างงาน กลุ่มเปราะบาง (Vulnerable groups) ผู้ย้ายถิ่น ผู้ลี้ภัย เป็นต้น

สรุปแนวคิด : ความหมายของการศึกษาแบบยืดหยุ่น

ทั้งนี้จากความหมายข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) คือ กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างมีระบบเพื่อตอบสนองต่อผู้เรียนด้วยวิธีการสอนหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย ไม่จำกัดรูปแบบและวิธีการ สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยไม่จำเพาะว่าเป็นการศึกษาในระบบเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทั้งนี้ การศึกษาแบบยืดหยุ่นเป็นการศึกษาที่ไม่จำกัดกลุ่มผู้เรียน ทั้งนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา หรือบุคคลที่ไม่ใช่นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เป็นบุคคลทั่วไป บุคคลวัยทำงานที่ต้องการพัฒนาทักษะของตนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น หรือผู้สนใจ ทั้งนี้ ผู้เรียนมีทางเลือกในการบริหารจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองให้สอดคล้องกับบริบท ศักยภาพ ความถนัด และความสนใจของตนเอง รวมทั้งมีทางเลือกในการเข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษา

กรอบแนวคิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นของ Advance Higher Education

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะใช้กรอบของ**แอดแวนซ์ ไฮเออร์เอ็ดดูเคชั่น** (Advance Higher Education : Advance HE) เป็นหลัก เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิดที่ทันสมัย มีองค์ประกอบที่ครอบคลุมกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตั้งแต่แนวนโยบายไปจนสู่ภาคปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้ทั้งนี้ แอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) เดิมคือ The Higher Education Academy เป็นโครงการสมาชิกภาพระดับมืออาชีพของอังกฤษที่ส่งเสริมความเป็นเลิศในระดับอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นสนับสนุนความเปลี่ยนแปลงในการเป็นผู้นำและการจัดการ รวมทั้งสนับสนุนการสอนการเรียน การรับรองคุณภาพมาตรฐานของหลักสูตรสำหรับการเรียนการสอนอีกด้วย โดย Advance HE ได้จัดทำกรอบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษา ดังรูปภาพด้านด้านล่างนี้

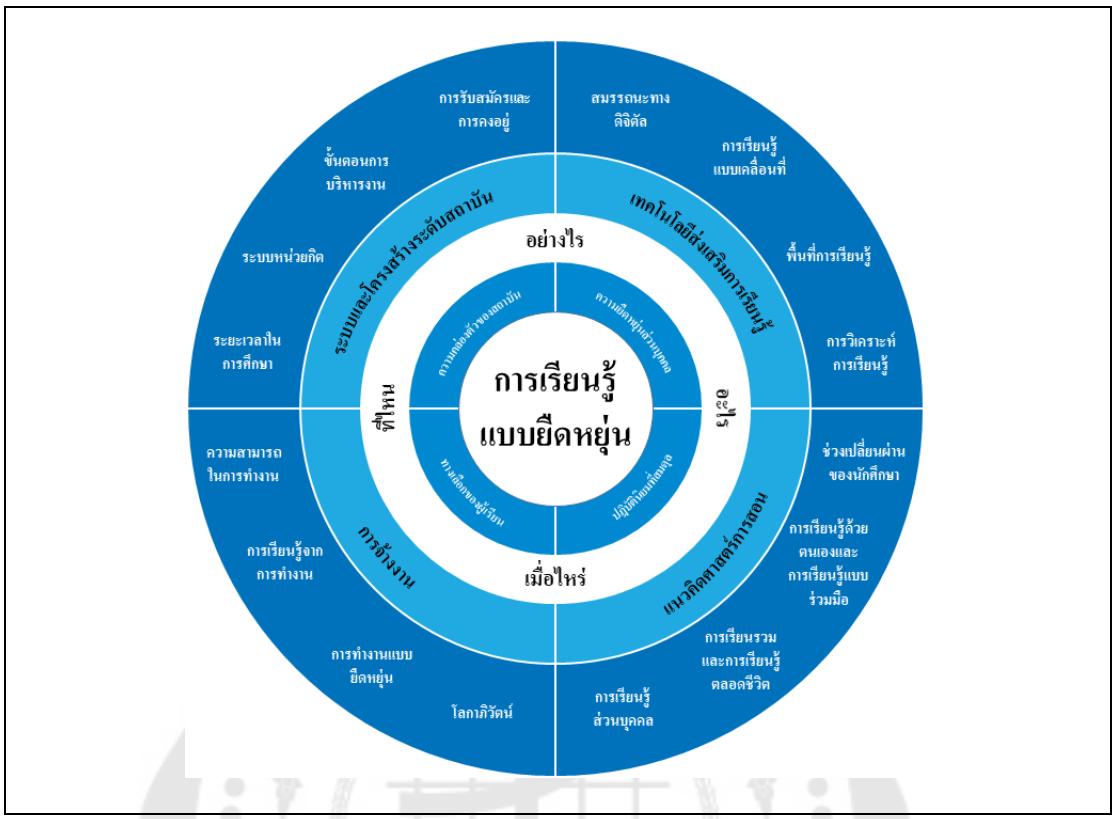

ภาพประกอบ 2 กรอบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของ Advance HE

ที่มา: Advance Higher Education. (2019). Essential Frameworks for Enhancing Student Success

จากรูปภาพประกรอบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่นให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่

1. **เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้** (Technology-enhanced learning)

องค์ประกอบเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ และการออกแบบการเรียนรู้ภายในพื้นที่ที่สนับสนุนเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ นวัตกรรมของการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ การปลูกฝังความรู้ด้านดิจิทัลที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์การเรียนรู้เพื่อให้มีแนวทางเหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคลมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้

เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและยกระดับสมรรถนะของสถาบันฯ ซึ่งการจัดการศึกษาจะอยู่ภายใต้ 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) ประเภทหลักสูตร เน้นการสร้างหลักสูตรในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น หลักสูตร

ปกติ หลักสูตรแบบเร่งรัด หลักสูตรระดับปริญญาตรี 2 ปี หลักสูตรไม่เต็มเวลา (part-time) หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกงานตามช่วงเวลาที่ต้องการ เป็นต้น (2) สถานที่จริงที่นักศึกษาใช้เรียน เช่น ที่บ้าน ที่ทำงาน ที่สาธารณะ เป็นต้น และ (3) รูปแบบในการเรียน อาทิ เทคโนโลยีการเรียนรู้ การเรียนแบบผสมผสาน การเรียนทางไกล ทั้งนี้ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้จะต้องสามารถสนับสนุนตารางการเรียนที่ยืดหยุ่นได้ และสามารถเข้าถึงสื่อประกอบการสอนแบบออนไลน์นอกตารางเรียนได้อย่างยืดหยุ่น รวมทั้ง เทคโนโลยีดังกล่าวต้องสามารถสนับสนุนสถานที่การเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานได้ ด้านรูปแบบการเรียนรู้ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ต้องสามารถสร้างแนวทางหรือวิธีการแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้แบบผสมสานและการเรียนทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา (Neil Gordon, 2014)

2. แนวคิดศาสตร์การสอน (Pedagogical approaches)

องค์ประกอบแนวคิดศาสตร์การสอนจะมุ่งเน้นไปที่รูปแบบการเรียนรู้ การสอน และการประเมินผล ที่อยู่ภายใต้หลักปรัชญาและหลักการของสถาบันอุดมศึกษา โดยอาจรวมไปถึงการให้อิสระทางการเรียนรู้ การให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการบูรณาการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในหลักสูตร

อเล็กซ์และดาเนียลลา (Alex Ryan and Daniella Tilbury, 2013) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (flexible learning) คือ การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีทางเลือกในการเรียนทั้งประเภทหลักสูตร สถานที่ และรูปแบบในการเรียน พร้อมทั้งเสนอศาสตร์การสอนที่ยืดหยุ่น (Flexible Pedagogies) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ โดยมีแนวคิดที่สามารถประยุกต์ใช้กับบริบทการจัดการการอุดมศึกษาไทยได้ 5 แนวคิด ดังนี้

1. การเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการสร้างคุณค่าร่วมกัน (co-creation) ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ท้าทายความสัมพันธ์ในการเรียนรู้และบทบาทของผู้เรียน

2. การศึกษามุ่งสู่อนาคต เน้นสร้างการเรียนรู้ที่มุ่งไปสู่การมีส่วนร่วม การสร้างโอกาสและการเปลี่ยนแปลงเพื่ออนาคตทั่วทั้งโลก รวมไปถึงการสร้างแนวคิด การทำงานที่เกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคต

3.ความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลง สร้างมุมมองทางการศึกษาที่นอกเหนือจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเพียงอย่างเดียวไปสู่การประยุกต์แนวทางการสอนเพื่อ

พัฒนาสมรรถนะโดยสร้างการมีส่วนร่วมของคนทุกคนและกรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเรียนรู้ (transformative approaches)

4. การบูรณาการที่เป็นระบบเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบสหวิทยาการการบูรณาการทางวิชาชีพ และการบูรณาการข้ามภาคส่วน (cross-sectoral learning) เพื่อยกระดับความร่วมมือและมุมมองร่วมกัน

5. การเรียนรู้ทางสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมและแวดล้อมการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตน การใช้เทคโนโลยีใหม่ และกิจกรรมนอกหลักสูตร

3. การจ้างงาน (Employment)

องค์ประกอบการจ้างงานจะมุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายอย่างแน่นแฟ้นกับตลาดแรงงานเพื่อบูรณาการการเรียนรู้จากเสริมทักษะเพื่อการทำงานและการทำงานในสถานที่ทำงานจริง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการจ้างงานของผู้เรียนในระยะยาว และลดช่วงรอยต่อทักษะของผู้เรียนสู่การเป็นพนักงานเมื่อในตลาดแรงงานจริง โดยเพิ่มความยืดหยุ่นให้แก่พนักงานในลักษณะเดียวกับการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษา คือ พนักงานมีทางเลือกในการทำงานว่าจะทำงานอย่างไร ที่ไหน เมื่อไหร่ตามบริบทของโลกาภิวัตน์ที่มีความเป็นพลวัตร ทั้งนี้สามารถจำแนกผู้เรียนได้ 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ผู้เรียนในฐานะลูกจ้าง หรือ ลูกจ้างในฐานะผู้เรียน (Learner as employee / employee as learner) โดยจะเป็นลูกจ้างที่กำลังทำงานอยู่ที่ต้องการพัฒนาทักษะการทำงาน/ทักษะทางวิชาชีพของตน ผู้ที่ต้องการ Upskills Reskills ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงในสาขาวิชานั้นที่ต้องการเรียนเพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าของสายงาน ประเภทที่ 2 นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่กำลังเตรียมพร้อมเข้าสู่การทำงาน เน้นจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน Work-Based Learning (WBL) และเน้นการพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานเป็นสำคัญ (Jane Kettle, 2013)

4. ระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน (Institutional Systems and Structures)

องค์ประกอบระบบและโครงสร้างระดับสถาบันจะมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างพื้นฐานที่สถาบันอุดมศึกษามีอยู่และดำเนินการอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ รวมถึง ระบบการบริหารจัดการ ระบบการเงิน ระเบียบข้อบังคับทางการศึกษา และการให้บริการสนับสนุน ทั้งนี้ ระบบและโครงสร้างสถาบันได้รับการออกแบบให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับการดำเนินการ ไม่เข้มงวดจนเกินไป

สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โลกปัจจุบันที่มีความเป็นพลวัตรได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการการอุดมศึกษาที่ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ได้ กล่าวคือ หากสถาบันอุดมศึกษามีระบบที่มีความยืดหยุ่นน้อยเกินไปก็จะทำให้สถาบันฯ ไม่สามารถ

ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ จนอาจนำไปสู่วิกฤตของสถาบันต่อไป ในทางกลับกัน หากสถาบันอุดมศึกษามีระบบที่ยืดหยุ่นมากเกินไป ระบบจะขาดความสมบูรณ์และขาดความเป็นหนึ่งเดียวได้ จนอาจทำให้คุณภาพมาตรฐานของสถาบันฯ ลดลง (Barnett, 2014) ทั้งนี้ สามารถจำแนกระดับของความยืดหยุ่นได้ 4 ระดับ ได้แก่

1. ความยืดหยุ่นระดับภาคส่วน (sector flexibility) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มีความยืดหยุ่น

2. ความยืดหยุ่นระดับสถาบัน (institutional flexibility) ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

3. ความยืดหยุ่นระดับหลักสูตร (pedagogical flexibility) ซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนในการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สร้างการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนรายบุคคล

4. ความยืดหยุ่นของผู้เรียน (learner flexibility) เป็นปัจจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่เหมาะสมกับบริบทตนเองมากที่สุด จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา ได้งานทำ และตระหนักถึงความมีส่วนร่วมกับสังคมโลกของตนในฐานะพลเมืองโลก

การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ

เมื่อพิจารณาแผนยุทธศาสตร์ศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) และแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) พบว่า ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะมีขอบเขตกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลายมากขึ้น ไม่จำเพาะเพียงผู้เรียนอายุ 18-21 ปี แต่รวมไปถึงวัยแรงงานและวัยสูงอายุอีกด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงควรพัฒนาและปฏิรูปใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและกลุ่มผู้เรียน ซึ่งรวมไปถึงการเตรียมความพร้อมของภาครัฐที่จะสนับสนุนกลไก เครื่องมือ แวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษารูปแบบใหม่นี้ด้วย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละแผนยุทธศาสตร์พบยุทธศาสตร์และแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ดังนี้

แผนยุทธศาสตร์ศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)

ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นยุทธศาสตร์ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพ

ประชาชนชาวไทยทุกช่วงวัยตลอดช่วงชีวิต ตลอดจนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 รวมทั้ง สร้างแวดล้อมและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศไทย นอกจากนี้ ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ซึ่งมีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และประเด็นยุทธศาสตร์ ที่มุ่งเน้นลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือ การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกันให้แก่ประชาชนชาวไทยทุกคน และการพัฒนาระบบที่สนับสนุนการปรับตัวของประชากรให้สามารถปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมตามแต่ละช่วงอายุได้ ทั้ง 2 ยุทธศาสตร์นี้ได้เป็นกรอบสำคัญของประเทศในการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นยุทธศาสตร์หลักด้านการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศทุกกลุ่มทุกช่วงวัย อันนำไปสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม

แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579)

ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อผลิตกำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พร้อมเสนอแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาจัดระบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายยืดหยุ่นมากขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้ง เสนอให้ภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาระบบการทดสอบ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรวิชาชีพ ระบบการเทียบโอน สำหรับการสะสมหน่วยกิตการเรียนและประสบการณ์การทำงานเพื่อยกระดับคุณวุฒิการศึกษาตามหลักการกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ รวมทั้ง เสนอให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนากลไกและระบบที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาการจัดการศึกษาไปสู่รูปแบบใหม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งระบบ นอกจากนี้ ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสและความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนทุกกลุ่มและทุกช่วงวัย โดยส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาการจัดการศึกษานอกระบบ และ/หรือการศึกษาที่ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของตนได้ รวมทั้ง เสนอให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง และพัฒนา

ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความยืดหยุ่นสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ จากประเด็นยุทธศาสตร์และแนวทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แผนการศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนทุกกลุ่มทุกช่วงวัยให้สามารถเข้าถึงการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาทุกรูปแบบ ดังนั้น แผนการศึกษาแห่งชาติจึงเน้นการปรับระบบการศึกษา การจัดการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ กลไกและแวดล้อมทางการศึกษาให้มีความยืดหยุ่นมากเหมาะสมกับผู้เรียนทุกกลุ่มทุกช่วงวัยมากขึ้นยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี

แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ.2561-2580)

ในยุทธศาสตร์ที่ 1 มุ่งเน้นให้อุดมศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพกำลังคนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีเป้าหมายเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้เรียนทุกกลุ่ม ส่งเสริมการยกระดับทักษะ การต่อยอดความรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของกลุ่มวัยทำงาน รวมทั้ง การสร้างเครือข่ายและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากการปฏิบัติจริงในสถานที่ทำงาน การบูรณาการการเรียนรู้ และระบบคลังหน่วยกิต หรือ ระบบสะสมหน่วยกิต (Credit Bank) ทั้งนี้ ได้เสนอแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาพิจารณาปรับปรุงสถาบันและหลักสูตรของสถาบัน (Re-Profiling) โดยเน้นให้หลักสูตรมีคุณภาพ ทันสมัย ตอบสนองต่อแผนการพัฒนาประเทศ และไม่ซ้ำซ้อนกัน ทั้งนี้ ควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเน้นสมรรถนะ ตลอดจนปรับเส้นทางการเข้าถึงการบริการของสถาบันอุดมศึกษาอุดมศึกษาที่หลากหลายขึ้น ทั้งนี้ ในแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี ได้กำหนดแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Blueprint for Changes) เพื่อสร้างระบบอุดมศึกษาใหม่ (New Higher Education System) โดยให้ภาครัฐมีบทบาทเป็นผู้กำกับดูแลระบบอุดมศึกษา (Regulator) โดยใช้กลไกเชิงนโยบายและมาตรฐานอุดมศึกษา ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทเป็นผู้บริหารกิจการภายในสถาบันภายใต้การกำกับของสภาสถาบันอุดมศึกษาและงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจากภาครัฐ จากการพิจารณาแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงพบว่า ประเด็นผลลัพธ์ของระบบอุดมศึกษา (H.E. Outcomes) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ดังนี้

(3.1) โอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษาและความเป็นธรรม สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย และการพัฒนาประเทศช่วงก่อนหน้าที่มุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าด้านการศึกษา ส่งผลให้ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอยู่มาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปรับกลไกการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพสามารถเข้าถึงระบบอุดมศึกษาได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ทั้งนี้ ได้เสนอกลยุทธ์เพื่อการ

เปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น คือ กลยุทธ์ที่ 2 การปรับระบบการศึกษาเพื่อรองรับผู้เรียนนอกวัยเรียน (Non-Aged Group) ซึ่งจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของระบบอุดมศึกษาในอนาคต ดังนั้นการจัดระบบการศึกษาจึงควรมีความยืดหยุ่นสูง สามารถเทียบโอนประสบการณ์ การทำงานกับการเรียนรู้เชิงวิชาการ สะสมหน่วยกิต และพัฒนาหลักสูตรเน้นสมรรถนะและเพิ่มพูนทักษะแบบจำเพาะเป็นหลัก โดยมีแนวทางการดำเนินงาน คือ สถาบันอุดมศึกษาควรการปรับระบบการรับนักศึกษา ระบบการจัดการเรียนการสอน การเทียบโอนประสบการณ์ การวัดและประเมินผล และระบบคลังหน่วยกิต รวมถึง กลยุทธ์ที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัย เพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้ง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้สามารถดูแลตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัยจึงต้องการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาที่แตกต่างจากระบบการศึกษาปกติ โดยเป็นหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะและ/หรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และกลยุทธ์ที่ 4 การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้และบริการวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาได้โดยไม่มีขีดจำกัด

(3.2) สมรรถนะของบัณฑิต ปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมบัณฑิตให้สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ในอนาคตเป็นประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงกลไกการกำกับและการผลิตบัณฑิตใหม่ โดยมุ่งเป้าให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนาสร้างสรรค์สมรรถนะของบัณฑิตยุคใหม่ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ได้เสนอกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น คือ กลยุทธ์ที่ 3 การเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning) การพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้ที่รู้กว้างและรู้ลึกทั้งในเชิงวิชาการและวิชาชีพไม่อาจทำได้แค่การเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ดังนั้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการการจัดการศึกษากับการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นผู้ออกแบบและวางแผนการจัดการศึกษา โดยสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เพื่อจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน กลยุทธ์ที่ 5 การบูรณาการสร้างศาสตร์ใหม่ องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เกิดจากการบูรณาการศาสตร์แขนงต่าง ๆ ถือเป็นจุดกำเนิดของศาสตร์ใหม่ที่เร็วที่สุดและง่ายที่สุด ซึ่งจะช่วยให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและนักวิชาการในแต่ละสาขาทั้งภายในสถาบัน ภายในประเทศ และ/หรือระหว่างประเทศ กลยุทธ์ที่ 6 การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้ในระบบศึกษา รูปแบบ

กระบวนการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปและความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา นับเป็นความท้าทายที่สำคัญยิ่งต่อสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องรับมือและปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย

นอกจากนี้ ในประเด็นระบบการขับเคลื่อนอุดมศึกษา (H.E. Driving System) ด้านอุดมศึกษาดิจิทัล (Digital Higher Education) ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลของเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัดในสังคม การปฏิรูปการเรียนรู้ และความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของระบบอุดมศึกษาเพื่อรองรับหรือใช้ประโยชน์จากวิวัฒนาการเทคโนโลยีดิจิทัลจึงจำเป็นต้องพิจารณากำหนดบทบาทของภาครัฐ ภาคสถาบัน และภาคประชาชนอย่างชัดเจนด้วย ทั้งนี้ มีกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น คือ กลยุทธ์ที่ 1 การกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการปรับปรุงหลักสูตร เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร และกรอบคุณวุฒิอุดมศึกษา ให้ยืดหยุ่นหลากหลายตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคล (Individualized Learning) ไม่เป็นหลักสูตรที่มีสาขาวิชาเฉพาะศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่ง เน้นความสำเร็จในการประกอบอาชีพและการสร้างสรรค์นวัตกรรม กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อการศึกษาแบบไร้พรมแดน ไร้ขีดจำกัด และตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กลไกทางการเงินกระตุ้นการพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่เน้นทักษะดิจิทัลและนวัตกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้และสามารถเข้าถึงความรู้ตามความสนใจได้ทั้งจากสถาบันอุดมศึกษาที่ตนศึกษา สถาบันอุดมศึกษาอื่นภายในประเทศ และสถาบันอุดมศึกษาของต่างประเทศ กลยุทธ์ที่ 3 โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อการศึกษาและการวิจัย โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อการศึกษา เช่น เทคโนโลยีดิจิทัลในอัตราเพื่อการศึกษา อินเตอร์เน็ตเครือข่าย อุปกรณ์สื่อสารเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น รวมทั้ง รัฐควรให้การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งข้อมูลดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ เช่น การพัฒนาบทเรียน/รายวิชาออนไลน์ (SPOCs/MOOCs) ดิจิทัลคอนเทนต์หรือสารสนเทศรูปแบบดิจิทัล ระบบฐานข้อมูลจัดเก็บเอกสารในรูปอิเล็กทรอนิกส์ ห้องสมุดดิจิทัล Big data ฐานข้อมูลด้านความรู้และการวิจัยระดับชาติ

ภาพประกอบ 3 สรุปความเชื่อมโยงของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี และแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566

สำหรับพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 นี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2566) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน ประชาชนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัดและเท่าเทียมกัน ไม่มีภาระค่าใช้จ่าย อาจได้รับคุณวุฒิรับรองตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาให้มีโอกาสให้เรียนตามความถนัดและความสนใจ รวมทั้ง การเทียบเคียงหรือเทียบโอนผลการเรียน ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์สมรรถนะ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้จากรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง ระหว่างสถานศึกษากับหน่วยการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการสะสมความรู้อีกด้วย

บริบทการอุดมศึกษาไทยในช่วง พ.ศ. 2562 - 2566

การอุดมศึกษาไทยในช่วง พ.ศ. 2562 – 2566 ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation) และการพัฒนาระบบอุดมศึกษานั้นยังคงต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการในการจัดการอุดมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565a) ที่กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักเสรีภาพทาง

วิชาการ หลักความเป็นอิสระ หลักความเสมอภาค หลักธรรมาภิบาล และหลักการอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาต้องมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าข้อกำหนดด้านคุณภาพที่คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษากำหนด โดยจัดให้มีหลักสูตรการศึกษาหรือการเรียนการสอนในรูปแบบที่หลากหลายจนถึงระดับปริญญา ที่อาจเป็นชุดการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิต หรือการศึกษานอกเวลางานเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในทุกช่วงวัย นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเสนอขอความเห็นชอบเพื่อจัดการศึกษาในรูปแบบที่แตกต่างไปจากมาตรฐานการอุดมศึกษาเพื่อประโยชน์ในการสร้างนวัตกรรมการอุดมศึกษาได้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562)

ด้านการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี ในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2564 สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2565 จึงได้เปลี่ยนไปดำเนินการตามกรอบของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ซึ่งมีกำหนดเกี่ยวกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ลักษณะหลักสูตร ระบบการจัดการศึกษา การคิดหน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตรวมและระยะเวลาการศึกษา โครงสร้างหลักสูตร อาจารย์ คุณสมบัติผู้เข้าศึกษา การลงทะเบียนเรียน การวัดผลและการสำเร็จการศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร พบว่า หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่ต่ำกว่า 120 หน่วยกิต หลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีระยะเวลาการศึกษา 5 ปี มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่ต่ำกว่า 150 หน่วยกิต และหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีระยะเวลาการศึกษา 6 ปีขึ้นไป มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่ต่ำกว่า 180 หน่วยกิต โดยจัดเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา, 2565)

ตาราง 1 โครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรี

หลักเกณฑ์	**4 ปี**	**5 ปี**	**6 ปี ขึ้นไป**
จำนวนหน่วยกิตรวม	120	150	180
จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	ไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตหมวดวิชาเฉพาะ	72	90	108
จำนวนหน่วยกิตวิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต		

ที่มา : คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. (2565). เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565.

กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ได้มุ่งพัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศไทยในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการผลิตกำลังคนและการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนทั้งในระบบ (Age Group) และนอกระบบอุดมศึกษา (Non – Aged Group) ให้มีทั้งปริมาณและคุณภาพตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ บนพื้นฐานที่เหมาะสมกับการพัฒนาในแต่ละกลุ่มและช่วงวัยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต (Lifelong Learning) โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) ด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ของประเทศและสร้างระบบนิเวศการวิจัย ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากด้วยการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม รวมถึง ด้านการบริหารจัดการและปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ให้มีความทันสมัยและตอบโจทย์ประเทศยิ่งขึ้น สำหรับด้านงบประมาณ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 – 2565 กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล ดังนี้

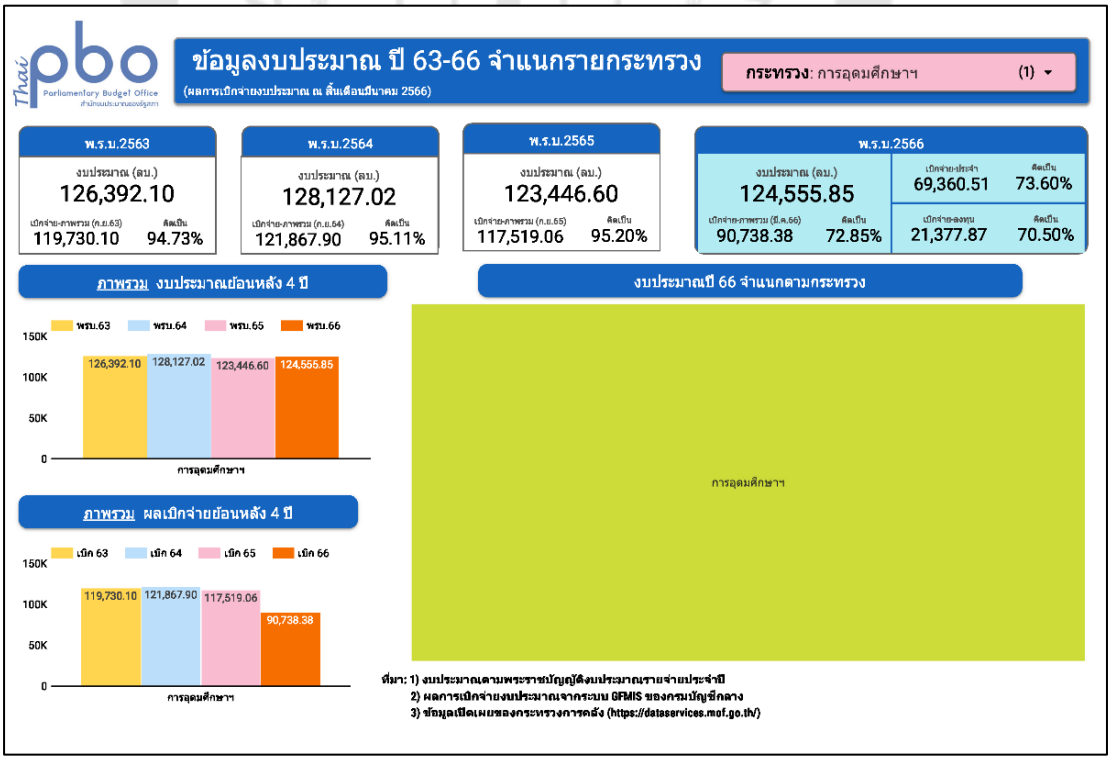

ภาพประกอบ 4 ข้อมูลงบประมาณกระทรวงการอุดมศึกษาฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 – 2566

ที่มา : สำนักงบประมาณของรัฐสภา (2566). ข้อมูลสถิติงบประมาณรายจ่าย ปี 2563 – 2566.

จากงบประมาณข้างต้น กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ได้ให้ความสำคัญแก่การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดเป็นอย่างยิ่ง ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565 จึงได้จัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการตามเป้าประสงค์และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

ตาราง 2 ภาพรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2565 ของ อววน.

กลุ่มสถาบันอุดมศึกษา	พ.ศ. 2564		พ.ศ. 2565	
งบประมาณรวมทุกส่วนงานของ อววน.	149,695.7147		140,406.1847	
มหาวิทยาลัยของรัฐ (9 หน่วยงาน)	8,407.3754	7.79%	8,156.1994	7.68%
สถาบันวิทยาลัยชุมชน	651.6725	0.60%	674.6230	0.64%
มหาวิทยาลัยราชภัฏ (38 หน่วยงาน)	18,565.2319	17.21%	18,309.8087	17.24%
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (9 หน่วยงาน)	8,013.2569	7.43%	8,077.1371	7.60%
มหาวิทยาลัยในกำกับ (26 หน่วยงาน)	72,227.2414	66.96%	71,001.2118	66.84%
รวม	**107,864.7781**	**72.06%**	**106,218.9800**	**75.65%**

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (2565) รายงานการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ได้จัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดมากถึงร้อยละ 70.06 ในปีงบประมาณ พ.ศ.2564 และร้อยละ 75.65 ในปีงบประมาณ พ.ศ 2565 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีทั้งหมด โดยจัดสรรให้แก่กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.96 และ 66.84 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 และ 2565 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ได้มีแผนการปฏิรูประบบงบประมาณด้านการอุดมศึกษา โดยการปรับการจัดสรรและการสนับสนุนการเงินสู่ระบบอุดมศึกษา เพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนที่ตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง มีอัตราการได้งานทำเพิ่มขึ้น มีความคุ้มค่าและผลตอบแทนจากการลงทุนที่ชัดเจน (Return of Investment) และมีความเชื่อมโยงในการร่วมลงทุนเพื่อการพัฒนากำลังคนร่วมกับ

ภาคเอกชน ผ่านกลไกการสนับสนุนงบประมาณเพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ (Demand-Directed Financing) (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565b)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2565 สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงไปในมิติต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจและภาคการศึกษาอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในกรอบของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals–SDGs) นวัตกรรมพลิกโฉม (Disruptive Innovation) การพลิกผันจากเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้เกิดปัญหาช่องว่างทางทักษะ (Skill gap) การเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตไปสู่รูปแบบวิถีชีวิตการทำงานแบบหลายช่วง (Multistage Working Life Model) ปัญหาช่องว่างระหว่างคนต่างรุ่นที่มีมุมมองการใช้ชีวิตที่ต่างกัน เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform economy) หรือ Gig economy ที่ทำให้การติดต่อระหว่างคนจ้างงานและคนรับจ้างงานที่เป็นไปได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันภาคเอกชนมีความต้องการของแรงงานประจำลดลง รวมไปถึง สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565b) ซึ่งพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐ ประชาชนจีน ช่วงในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 (กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ กรมควบคุมโลก, 2564) และได้ระบาดไปทั่วโลก ผู้คนในประเทศได้ประสบกับโรคระบาดที่รุนแรงที่สุดครั้งหนึ่ง อันส่งผลให้เกิดการชะลอตัวทางเศรษฐกิจและเกิดปัญหาทางสังคมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) ประชาชนทุกคนต้องใช้ชีวิตภายใต้ความปกติใหม่ (New Normal) มีการปิดประเทศ (Lockdown) ซึ่งทำให้เกิดการว่างงานที่เพิ่มขึ้นและนับเป็นสถิติสูงที่สุดเนื่องจากการดำเนินธุรกิจหยุดฉะงัก โดยประเทศไทยนั้น ภาคการท่องเที่ยวเป็นสาขาที่รับผลกระทบมากที่สุด เพราะไม่สามารถเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้และไม่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนด้านดิจิทัล (Digital transformation) สถาบันการศึกษาจำต้องปิดชั่วคราวและจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นเนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีของแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565b) อีกทั้ง กระแสระดับโลกการได้รับการยอมรับทั้งระดับชาติและนานาชาติเพื่อเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำระดับโลก ดังนั้นภาคการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้เหมาะสมและทันกับสถานการณ์โลกเพื่อตอบโจทย์ความท้าทายดังกล่าว ซึ่งระบบอุดมศึกษาของประเทศไทยได้ปรับตัวให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากการพัฒนาแนวนโยบายและแผนยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ

และการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่มีความหลากหลายสอดคล้องกับผู้เรียนและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น อีกทั้งการขยายฐานกลุ่มผู้เรียนที่ไม่จำกัดเพียงนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น แต่เป็นผู้คนทุกช่วงวัยที่ต้องการพัฒนาทักษะ เพื่อการ Upskill Reskill และ New Skill

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ พ.ศ. 2562 – 2566

ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจำนวน 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งนี้ พบว่าแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษา ในลักษณะ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ได้รับการสถาปนาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นอนุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติของไทยที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านวิชาการและการวิจัย เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งนี้ พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้เป็นสถานศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง มหาวิทยาลัยอาจแบ่งส่วนงานเป็นสำนักงานสภามหาวิทยาลัย สำนักงานมหาวิทยาลัย คณะ สำนักวิชา วิทยาลัย สถาบัน ทั้งนี้ อาจให้มีส่วนงานอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ สำนักวิชา วิทยาลัย หรือสถาบัน เพื่อดำเนินการตามพันธกิจมหาวิทยาลัย และกิจการของมหาวิทยาลัยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2551) ด้านการบริหารงานให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยอาจให้มีรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีร่วมรับผิดชอบการบริหารงานมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้ารับตำแหน่งโดยการแต่งตั้งตามกระบวนการ ทั้งนี้ อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่ดำรงตำแหน่งไม่เกิน 2 วาระ และเมื่ออธิการบดีพ้นตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นตำแหน่งด้วย

ยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 – 2567

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความมุ่งมั่นอย่างชัดเจนที่จะสร้างบัณฑิตให้เป็นพลเมืองโลกที่มีศักยภาพชั้นแนวหน้าของประเทศและภูมิภาคที่สามารถตอบสนองต่อความ

ต้องการของสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต พร้อมทั้งเปิดโอกาสผู้เรียนจากทั่วโลกได้เข้าสู่แหล่งการเรียนรู้และสามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามศักยภาพ รวมทั้งผลักดันให้เกิดการพัฒนาผลงานนวัตกรรมที่ยั่งยืนอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม (Real-world Impact Innovation) บ่มเพาะนวัตกรชั้นนำรุ่นใหม่ให้มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ตรงต่อการสร้างนวัตกรรมจนนำไปสู่การเป็นผู้นำในการสร้างนวัตกรรมยุคต่อไป (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) เพื่อสร้าง Future Leaders และ Impactful Research and Innovation เพื่อออกไปรับใช้สังคมด้วยงานวิชาการที่มีความยั่งยืน ตามปณิธานของจุฬาฯ คือ “Innovations for Society” (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563) ตลอดจนมุ่งใช้ศักยภาพของมหาวิทยาลัยเพื่อตอบสนองและบริการสังคมไปสู่การสร้างสรรค์แนวทางแก้ไขปัญหาสังคม ทันต่อการปรับเปลี่ยนและการแข่งขันสู่มหาวิทยาลัยแห่งชาติในระดับโลกที่ยั่งยืน (World Class University) ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุปณิธาน “Innovations for Society” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมียุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำการสร้างสรรค์องค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อสร้างเสริมสังคมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ประการ ได้แก่

(1) ผู้นำแห่งอนาคต (Future Leader) นิสิต และบุคลากร ตลอดจนภาคส่วนภายนอก ร่วมลงมือใช้พื้นที่จุฬาฯ สร้างความสำเร็จในระดับนานาชาติ เป็นผู้นำการขับเคลื่อนสังคมอุดมปัญญาแห่งอนาคต อย่างปกติสุข และเป็นที่รับรู้ได้ โดยมีสัมฤทธิผลที่เป็นรูปธรรม เช่น กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 (21st Century learning paradigms) ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การเรียนแบบผสมผสาน (Hybrid) การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long learning) เป็นต้น

(2) วิจัยนวัตกรรมที่มีประโยชน์สูงเพื่อสังคม (Impactful Research & Innovation) เพิ่มสัดส่วนและจำนวนผลงานตีพิมพ์ในวารสาร Top 10% และ 25% รวมถึงมีธุรกิจนวัตกรรมที่ใช้งานวิจัยและเทคโนโลยีของจุฬาฯ ในการหารายได้ หรือระดมทุนมากกว่า 1 พันล้านบาท หรือมีมูลค่าตลาดรวมมากกว่า 10,000 ล้านบาท และเป็นที่ยอมรับจากภาควิชาการ และสังคมภายนอกว่าจุฬาฯ มีความเข้มแข็งทางด้านงานวิจัยในองค์ความรู้เหล่านั้น โดยมีสัมฤทธิผลที่เป็นรูปธรรม เช่น การวิจัยแบบสหวิทยาการ หลักการเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value–Based Economy) ธุรกิจเชิงนวัตกรรมบูรณาการ (การวิจัยและการศึกษา) เป็นต้น

(3) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (Sustainability) มีโครงการที่มุ่งเป้าและสร้างผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน สามารถประเมินและวัดผลที่เกี่ยวข้องกับ World Impact Ranking ได้อย่างรวดเร็ว มีกระบวนการสร้างและบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคาดการณ์ผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมในอนาคตได้ โดยมีสัมฤทธิผลที่เป็นรูปธรรม เช่น

Open & Integrated Platform การสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม การสร้างความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นและระดับโลก ระบบนิเวศทางนวัตกรรมและธุรกิจ เป็นต้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563)

สำหรับแผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 – 2567 ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ มี 3 กลยุทธ์หลัก และ 12 ผลสัมฤทธิ์สำคัญ ภายใต้แคมเปญ Leading Futures ในภาพประกอบด้านล่างนี้

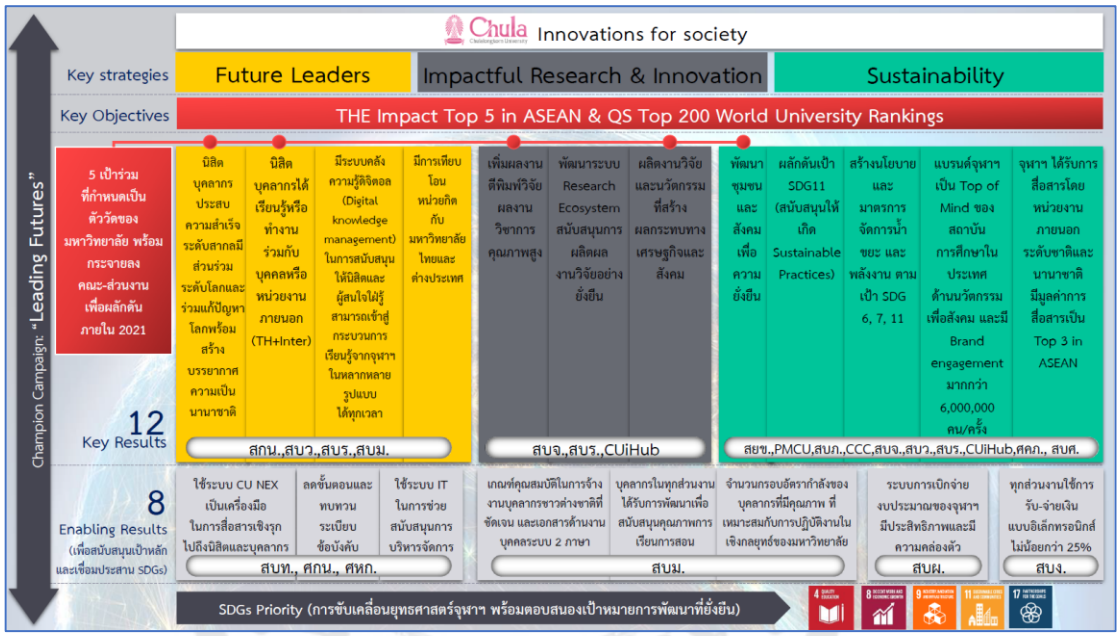

ภาพประกอบ 5 เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์สำคัญ พ.ศ 2564 - 2567 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). แผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564-2567.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศที่เน้นจัดการเรียนการสอนองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ.2541 2558 ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง โดยแบ่งส่วนงานเป็นสำนักงานอธิการบดี คณะ สถาบัน สำนัก ส่วนงาน กอง เพื่อดำเนินการตามพันธกิจมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารงานให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยอาจให้มีรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีร่วมรับผิดชอบการบริหารงานมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้ารับตำแหน่งโดยการแต่งตั้งตามกระบวนการ ทั้งนี้ อธิการบดีมีวาระ

การดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่ดำรงตำแหน่งไม่เกิน 2 วาระ และเมื่ออธิการบดีพ้นตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นตำแหน่งด้วย (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2541)

แผนพัฒนา มจธ. ระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2560 - 2579

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีปณิธานที่จะก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มุ่งพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาการวิจัย ความคิดสร้างสรรค์และความเป็นผู้ประกอบการทำให้เกิดคุณค่า นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้สังคมโลกเข้มแข็งและยั่งยืน จึงได้วิเคราะห์ภาพฉายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความไม่แน่นอนที่คาดว่าจะกระทบต่อพันธกิจและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยในอนาคต 4 ประการ ได้แก่ (1) การปรับกระบวนการด้านการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่สามารถจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ได้ (2) เป็นมหาวิทยาลัยเสมือน (Virtual) (3) มหาวิทยาลัยต้องมีมาตรฐานสากล และ (4) มหาวิทยาลัยดำเนินการให้เป็นวัตกรรมมากขึ้น จากปัจจัย 4 ด้านนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีจึงพัฒนากระบวนการดำเนินการตามภารกิจหลัก และการบริหารจัดการแนวใหม่ในอนาคต (New Operation Model) 9 ด้าน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2560) ดังนี้

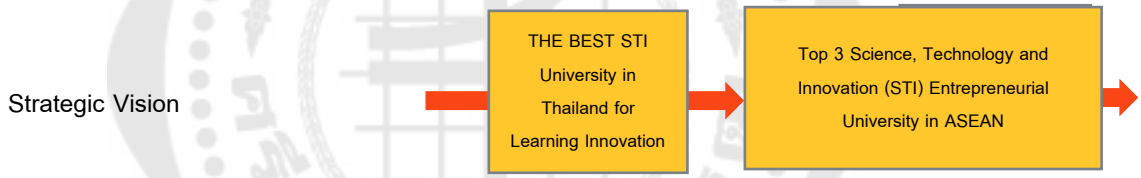

**STI University: Science, Technology and Innovation University

Milestone	แผน 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	แผน 13 (พ.ศ. 2565 - 2569)	แผน 14 (พ.ศ. 2570 - 2574)	แผน 15 (พ.ศ.2575 - 2579)
1. Size and Specialization	เป็นมหาวิทยาลัยขนาดกลาง และเน้นเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม			
2. Higher Education	WiL, WAE, Module, Micro-Credentials, MOOCs, IndividualBasedProgram, ExperienceBased Learning			
	ทุกหลักสูตรมี PLO (Program Learning Outcome)	ทบทวนหลักสูตรทุกปี ทบทวนการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ทุกปี การศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome-Based Education: OBE)		
	Entrepreneurship Program	การวิจัยในชั้นเรียน เพื่อปรับการเรียนรู้ ของนักศึกษา	ทุกหลักสูตรผ่านการประเมินตามมาตรฐานสากล เช่น AUN-QA	
	พัฒนานักศึกษาและบุคลากรมี 21st Century Skill / Entrepreneurial Skill และทบทวนทักษะที่จำเป็นทุกๆ 3-5 ปี			
	จัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองกลุ่มคนที่หลากหลาย เช่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุและอื่นๆ (All Age Group)			
	พัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ทักษะ เทคนิคการสอนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและอื่นๆ ตามกรอบ PSF สร้าง Entrepreneurial Mindset & Engagement แก่นักศึกษาและบุคลากร			

ภาพประกอบ 6 New Operation Model มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2560) แผนพัฒนา มจธ. ระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579

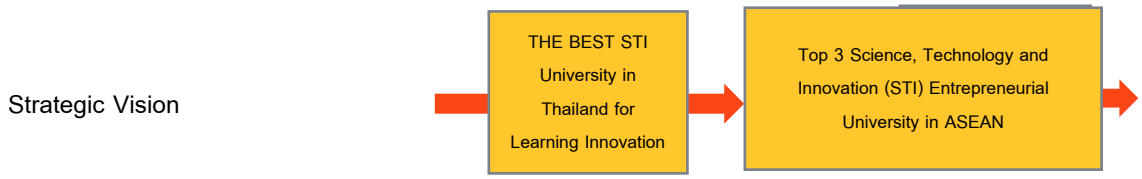

**STI University: Science, Technology and Innovation University

Milestone	แผน 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)	แผน 13 (พ.ศ. 2565 - 2569)
3. Research and Innovation	Research and Innovation Based-University (มหาวิทยาลัยที่มีวิจัยและนวัตกรรมเป็นฐาน)	Innovation-Led Economic Development (การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม)
	ทิศทางงานวิจัย (Strategic Research Theme)	ทบทวนศักยภาพและความเข้มแข็งด้านวิจัยทุกๆ 3-5 ปี และ พัฒนาระบบนิเวศ (Ecosystem) เพื่อการวิจัยและนวัตกรรม
	จัดระบบบริหารงานวิจัยสร้าง Research Mindset	ระบบงานวิจัยที่ยืดหยุ่นและทันสมัย และ ระบบฐานข้อมูล(Master Data) ของงานวิจัยและบริการวิชาการ
	เน้นการนำวิจัยไปใช้จริงสร้างนวัตกรรมและ Applications /Products/Process	
4. Global Prominence / Internationalization	• Overcoming Language Barriers • Becoming University of the ASEAN Region • Increasing International Networking	• Good Management System for Overseas • Staff and Students to Work and Study Conveniently • Well-Recognized for Quality Learning, Research
5. Networking, Partnership and Collaboration	• ความร่วมมือและความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ในระดับ Strategic Partnerships ทั้งในประเทศ • และต่างประเทศเพื่อการเรียนการสอนการวิจัยและการบริการวิชาการ • มหาวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับทั้งระดับประเทศและระดับโลก	
6. Governance and Management	• ปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง • ทบทวนและปรับโครงสร้างองค์กรและธรรมาภิบาลทุกๆ 3-5 ปี • ทบทวนการบริหารให้ทันสมัย	
	การบริหารจัดการภายใต้กรอบการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ Education Criteria for Performance Excellence (EdPEx)	
	• การทำงานบูรณาการอย่างเป็นระบบ(Integrated Management System) • มีPolicy and Procedure , Management by Fact	
	• เพิ่ม Self-Autonomous Based on Campus • รูปแบบการบริหารองค์กรแบบใหม่ๆ	ควบรวมภาควิชาและคณะ / ไม่มีคณะ / Self-Organized Structure
7. Human Resource/ Culture	KMUTT Culture (Autonomy, Flexibility, Adaptability, Agility	
	ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหาร และพัฒนาทรัพยากรบุคคล (Digital Human Resource System : Self service)	ปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีความยืดหยุ่นรองรับการเปลี่ยนแปลง (Flexible Human Resource System)

ภาพประกอบ 7 New Operation Model มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ต่อ)

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2560) แผนพัฒนา มจธ. ระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579

แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

แผนกลยุทธ์ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) นี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ดำเนินการภายใต้กรอบทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยในระยะยาว KMUTT Roadmap 2020 และ KMUTT Roadmap 2036 โดยมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ (Strategic Vision) คือ “มจธ. จะเป็นมหาวิทยาลัยอันดับ 1 ที่เป็นที่ยอมรับด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ ภายในปี 2564” เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ (Learning Innovation) ที่เน้นการสร้างบัณฑิตที่เป็นคนโดยสมบูรณ์ ก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลกอย่างยั่งยืน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2564)

6+1 Flagships / KMUTT Roadmap	The Best & The Brightest	Research University	Science Strengthening	Management Strengthening	Revenue Driven & Cost Conscious	e-University / Virtual University	Learning Organization
New Approach To Learning	❍	❍	❍			❍	❍
Cluster	❍	❍		❍	❍		❍
Core Capability	❍	❍	❍			❍	❍
Humanization	❍		❍				❍
Organization Reform				❍	❍		
Good Governance & Modern Management				❍	❍		
Internationalization	❍	❍	❍			❍	❍

ภาพประกอบ 8 ความสัมพันธ์ระหว่าง KMUTT Roadmap 2020 กับ 6+1 Flagships

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2561). แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).

ตาราง 3 แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
1. **การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ มจธ.** เป้าประสงค์ : บัณฑิต มจธ. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change Agent) วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตและดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมฐานความรู้	1. พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน (Instructional Development) ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Outcome) 2. พัฒนาสมรรถนะอาจารย์ให้เป็นมืออาชีพ และพัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญมืออาชีพให้เป็นอาจารย์ (Faculty Development) 3. พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Learning Environment) เพื่อสังคมการเรียนรู้

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
2. การสร้างความเป็นเลิศทางการวิจัย งานสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป้าประสงค์ : มจธ. มีความเป็นสากล (Internationalization) วัตถุประสงค์ : ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ มีความหมายและมีผลกระทบสูงต่อเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้ง สนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมูลค่าสูงบนฐานเทคโนโลยีและนวัตกรรม	1. สนับสนุนกลุ่มวิจัยที่มหาวิทยาลัยมีศักยภาพ ให้เป็นศูนย์ความเป็นเลิศระดับภูมิภาค 2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบส่งเสริมการวิจัยที่แข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ 3. สร้างสิ่งแวดล้อมที่เกื้อหนุนการวิจัย ดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ 4. ส่งเสริมการจัดหาทรัพยากรวิจัย และความร่วมมือกับภาคการผลิตและบริการ 5. ขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมและผู้ประกอบการ 6. ส่งเสริมภาพลักษณ์การวิจัยให้เป็นที่ประจักษ์ และสร้างผลกระทบจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม
3. การพัฒนา มจธ. สู่ความเป็นสากล เป้าประสงค์ : มจธ. มีความเป็นสากล (Internationalization) วัตถุประสงค์ : ขับเคลื่อน มจธ. ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลกที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์	1. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่มีมาตรฐานสากลและส่งเสริมความเป็นนานาชาติ 2. พัฒนาความเข้มแข็งขององมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นสากล 3. ส่งเสริมศักยภาพนักศึกษาให้มีสมรรถนะสากลเตรียมเป็นพลเมืองโลก 4. สร้างความรู้จักและเป็นที่ยอมรับของมหาวิทยาลัยในระดับสากล (Visibility)
4. การพัฒนาสมรรถนะองค์กรเพื่อให้บริการอย่างมีคุณภาพ เป้าประสงค์ : มจธ. เป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization) วัตถุประสงค์ : กระบวนการทำงานภายใน มจธ. มีความประสานเชื่อมโยงกัน (Alignment) เพื่อสร้างผลงานด้วยประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ทั้งในด้านการกำหนดเป้าหมายการทำงาน กระบวนการทำงาน และบุคลากร	1. ปรับกระบวนทัศน์การบริหารจัดการให้เกิดความคล่องตัวและส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบองค์รวม 2. ปรับเปลี่ยนทัศนคติและศักยภาพของบุคลากร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้มีความสามารถเป็นที่ยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร 3. แสวงหา บริหารทรัพย์สิน และรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีเสถียรภาพ และยั่งยืน 4. พัฒนาขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสู่การเป็นมหาวิทยาลัยดิจิทัล
5. การส่งเสริมและพัฒนาที่เป็นมิตรกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เป้าประสงค์ : มจธ. เป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการอย่างชาญฉลาด ที่คำนึงถึงผลกระทบด้านพลังงาน สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย (Green Heart) วัตถุประสงค์ : พัฒนาระบบบริหารจัดการพลังงาน สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ในรูปแบบการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	1. พัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบบริหารจัดการที่สนับสนุนการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2. สร้างความตระหนักรู้ด้านพลังงาน สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย สนับสนุนการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 3. บูรณาการแนวคิดสร้างสรรค์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนกับภารกิจหลักเพื่อก้าวสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว

ตาราง 3 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
6.มจธ. มีผลงานที่ดำเนินการร่วมกับพันธมิตร และก่อให้เกิดผลกระทบสูงจากการตอบโจทย์ที่สำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ วัตถุประสงค์ : ขยายบทบาทความเป็นผู้นำความร่วมมือทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ อย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เพื่อขยายฐานความรู้เชิงวิชาการและวิจัย ทำให้องค์กรอยู รอดได้อย่างยั่งยืน	

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2561). แผนกลยุทธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สองของประเทศไทย โดยมีจุดประสงค์แรกเมเพื่อเป็นตลาดวิชา เพื่อการศึกษาด้านกฎหมายและการเมือง สำหรับประชาชนทั่วไป และได้ขยายสาขาวิชาองค์ความรู้ทางการศึกษาครอบคลุมไปยังสาขาวิชาอื่น รวมถึงการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ในเวลาต่อมา ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2558 ได้กำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพขั้นสูง โดยมีปณิธานมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำ ร่วมนำสังคมไปในแนวทางที่ถูกต้องดีงาม มหาวิทยาลัยอาจแบ่งส่วนงานเป็นสำนักงานสภามหาวิทยาลัย สำนักงานมหาวิทยาลัย คณะ สำนักวิชา วิทยาลัย สถาบัน ทั้งนี้ อาจให้มีส่วนงานอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ สำนักวิชา วิทยาลัย หรือสถาบัน เพื่อดำเนินการตามพันธกิจมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารงานให้มีอธิการบดีเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด โดยอาจให้มีรองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีร่วมรับผิดชอบการบริหารงานมหาวิทยาลัย ซึ่งเข้ารับตำแหน่งโดยการแต่งตั้งตามกระบวนการ ทั้งนี้ อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี แต่ดำรงตำแหน่งไม่เกิน 2 วาระ และเมื่ออธิการบดีพ้นตำแหน่ง ให้รองอธิการบดีและผู้ช่วยอธิการบดีพ้นตำแหน่งด้วย (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2558)

แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 2564)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้วิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกที่เป็นความท้าทายที่มหาวิทยาลัยต้องเผชิญโดยการประมวลบริบทภายนอกที่เปลี่ยนแปลง จากการประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาประเทศที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่

12 (พ.ศ.2560 2564) พร้อมทบทวนแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านโลกยุคดิจิทัล ความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป การศึกษาข้ามพรมแดน ทิศทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และทักษะศตวรรษที่ 21 (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561) จึงปรับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ดังนี้

ตาราง 4 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 2564)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
1. สร้างบัณฑิตที่มีคุณลักษณะ GREATS "Transforming you into GREATS" เป้าประสงค์ : สร้างบัณฑิตให้มีคุณลักษณะ GREATS มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) และมีทักษะ 3 ภาษา ด้วย กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning และปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต	1.1 ปฏิรูปหลักสูตรเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 1.2 พัฒนาผู้สอนสู่การเป็นผู้นำการเรียนรู้ 1.3 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติได้จริง สร้างสรรค์ เป็น มีเป้าหมาย และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม 1.4 พัฒนากิจกรรมสร้างคนพันธุ์ GREATS / Entrepreneur & Startup 1.5 สร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม
2. สร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาต่อสังคมไทยและสังคมโลก "Innovating research for Impact" เป้าประสงค์ : ผลิตผลงานวิจัย และนวัตกรรมที่มีคุณภาพระดับมาตรฐานสากล และนำไปใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและยั่งยืน	2.1 ส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยนวัตกรรมและงานสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนโยบายชาติและจุดเด่นของมหาวิทยาลัย 2.2 2.2 ส่งเสริมการร่วมทุนวิจัยกับหน่วยงานภายนอก (Matching Fund) 2.3 ส่งเสริมการเผยแพร่และการประกวดผลงานวิจัยนวัตกรรมไปสู่ระดับนานาชาติ 2.4 สร้างเครือข่ายงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย 2.5 พัฒนาคุณภาพนักวิจัยและสร้างบรรยากาศในการทำงานวิจัย 2.6 ส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดงานวิจัย/นวัตกรรม 2.3 เพื่อให้เกิด Startup โดยเฉพาะที่เป็น Social Business ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม
3. สร้างความเป็นนานาชาติและเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ "Going for great together" เป้าประสงค์ : ผลักดันให้เกิดการสร้างความร่วมมือทางวิชาการ การสร้างงานวิจัยและนวัตกรรม ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งระดับหน่วยงานและระดับบุคคล	3.1 สร้างความร่วมมือกับองค์กร /เครือข่ายภายในและภายนอกประเทศและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมุ่งเน้นกลุ่มประเทศอาเซียนและเอเชียตะวันออก 3.2 3.2 สื่อสารธรรมศาสตร์สู่สากล 3.3 สร้างบทบาทธรรมศาสตร์ในเวทีนานาชาติ 3.4 สรรหานักศึกษา/บุคลากรต่างชาติเชิงรุก (Proactive recruiting)

ตาราง 4 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
4. มุ่งเน้นการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชนที่ให้บริการวิชาการและบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐานสากล "World Class services for The People" เป้าประสงค์ : 1. เพื่อให้บริการวิชาการที่หลากหลายด้วยคุณภาพแก่ชุมชนและสังคม 2.เพื่อให้บริการที่เป็นเลิศด้านการรักษาพยาบาล การฟื้นฟู ป้องกัน และการสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชน ด้วยคุณภาพตามมาตรฐานสากล	4.1 บริการความรู้สู่การพัฒนาสังคม 4.2 พัฒนาระบบการให้บริการ 4.3 ผลักดันให้เกิดศูนย์ความเป็นเลิศ 4.4 พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการให้บริการวิชาการและบริการสุขภาพ 4.5 ประชาสัมพันธ์สู่สังคม/สากล
5. มุ่งสู่ความมั่นคงและยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการที่ทันสมัย "Best Sustainable and Smart University" เป้าประสงค์ : พัฒนาระบบงานและศักยภาพบุคลากรให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน	5.1 พัฒนาระบบและกลไกการบริหาร 5.2 พัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร 5.3 เพิ่มรายได้ ลดต้นทุน 5.4 พัฒนากายภาพและสภาพแวดล้อม "SMART UNIVERSITY" 5.5 พัฒนาสู่การเป็นองค์กรธรรมาภิบาล 5.6 ส่งเสริมทานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2561). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 2564)

แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565 2570)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดทำแผนยุทธศาสตร์ใหม่เพื่อนำไปสู่การเป็น "มหาวิทยาลัยระดับโลกเพื่อประชาชน" (The World Class University for the People) โดยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามหาวิทยาลัย ดังนี้

ภาพประกอบ 9 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2564). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565 2570)

ตาราง 5 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2564 2570)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ 1 พัฒนากำลังคนแห่งอนาคต (Future Workforce) เป้าประสงค์: พัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนานักศึกษา	1.1 ปฏิรูปหลักสูตรเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 1.2 พัฒนาศักยภาพผู้สอนสู่การเป็นผู้นำการเรียนรู้และการทำวิจัย 1.3 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติได้จริง สร้างสรรค์เป็น 1.4 มีเป้าหมาย และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม 1.5 พัฒนากิจกรรมนักศึกษา
ยุทธศาสตร์ 2 พัฒนาที่ทำงานแห่งอนาคต (Future Workplace) เป้าประสงค์: พัฒนากายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารด้านต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย	2.1 พัฒนาระบบสารสนเทศ การสื่อสาร และกลไกการบริหาร 2.2 พัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร 2.3 พัฒนาความมั่นคงทางการเงิน 2.4 พัฒนากายภาพและสภาพแวดล้อม “SMART UNIVERSITY” 2.5 พัฒนาสู่การเป็นองค์กรธรรมาภิบาล 2.6 ขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนของมหาวิทยาลัย (SDGs)

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็นยุทธศาสตร์/เป้าประสงค์	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ 3 พัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมแห่งอนาคต (Future Life and Society) เป้าประสงค์: พัฒนางานวิจัย นวัตกรรม การบริการสังคมและบริการสุขภาพ	3.1 ส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยนวัตกรรมและงานสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนโยบายชาติและจุดเด่นของมหาวิทยาลัย 3.2 3.2 ส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดงานวิจัย/นวัตกรรมเพื่อให้เกิด Startup โดยเฉพาะที่เป็น Social Business ที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม 3.3 ส่งเสริมการเผยแพร่และการประกวดผลงานวิจัย นวัตกรรมไปสู่ระดับนานาชาติ 3.4 พัฒนาคุณภาพนักวิจัยและสร้างบรรยากาศในการทำงานวิจัย 3.5 สร้างเครือข่ายงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย 3.6 บริการความรู้สู่การพัฒนาสังคม 3.7 พัฒนาระบบการให้บริการ
ยุทธศาสตร์ 4 พัฒนารูปแบบความร่วมมือแห่งอนาคต (Future Collaboration) เป้าประสงค์ : พัฒนาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมไทยและสังคมโลก	4.1 สร้างความร่วมมือกับองค์กร/ เครือข่ายภายในและภายนอกประเทศ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยมุ่งเน้นกลุ่มประเทศอาเซียนและเอเชียตะวันออก 4.2 สื่อสารธรรมศาสตร์สู่สากล 4.3 สรรหานักศึกษา/ บุคลากรต่างชาติเชิงรุก (Proactive recruiting) 4.4 ส่งเสริมการร่วมทุนวิจัยกับหน่วยงานภายนอก (Matching Fund)

ที่มา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2564). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2564 2570)

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติและเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการและกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณและกฎหมายอื่น ("พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล ", 16 ตุลาคม 2550) ประกอบด้วยส่วนงาน 4 ส่วน ได้แก่

สำนักงานสภามหาวิทยาลัย เป็นส่วนงานสูงสุดของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย รวมไปถึงการกำหนดเป้าหมายทิศทางของ

มหาวิทยาลัย การออกระเบียบและข้อบังคับ การพิจารณาอนุมัติการดำเนินการต่าง ๆ และการแต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ

สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยจะมีอธิการบดีเป็นผู้บริหารสูงสุดและรับผิดชอบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย มีวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี โดยในสำนักงานอธิการบดีให้มีหัวหน้าส่วนงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของส่วนงานนั้น และจะให้มีรองหัวหน้าส่วนงานตามจำนวนที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดเพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่หัวหน้าส่วนงานมอบหมายก็ได้

วิทยาเขต ในวิทยาเขตหนึ่ง ให้มีรองอธิการบดีที่ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของวิทยาเขตตามที่อธิการบดีมอบหมาย และ

คณะ ในแต่ละคณะและส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ให้มีคณบดีหรือผู้อำนวยการคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบงานของส่วนงานนั้น และจะให้มีรองคณบดีหรือรองผู้อำนวยการตามจำนวนที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบงานตามที่คณบดีหรือผู้อำนวยการมอบหมายก็ได้ โดย คณบดีหรือผู้อำนวยการมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปีและอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

โครงการ Flagship Projects

ด้วยวิสัยทัศน์ที่มหาวิทยาลัยมุ่งมั่นที่จะเป็น 1 ใน 100 มหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก ภายใน พ.ศ. 2573 มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนด Flagship Projects ขึ้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เร่งด่วน รวมถึง กำหนด Objective Key Result (OKR) สำหรับการดำเนินงานแต่ละโครงการ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565b)

ตาราง 6 โครงการ Flagship Projects มหาวิทยาลัยมหิดล

	Flagship ที่ 1.1 MU-MRC และกลุ่มนักวิจัยสำเร็จรูป	Flagship ที่ 1.2 ผลักดันอันดับ Subject Ranking	Flagship ที่ 1.3 เพิ่มศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยเพื่อรองรับศาสตร์ในอนาคต
RESEARCH	การสนับสนุนกลุ่มวิจัยขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพสูงเพื่อให้ทำงานในรูปแบบข้ามศาสตร์ รวมทั้ง สนับสนุนนักวิจัยระดับต้นและระดับกลางให้เป็นนักวิจัยคุณภาพสูง	ผลักดันอันดับ Subject Ranking ให้อยู่ในอันดับ 1-100 ของโลก เร่งผลิตงานวิจัยให้ได้รับการอ้างอิงในวารสารวิชาการระดับนานาชาติมากขึ้น	เตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานการวิจัยขั้นสูง (Frontier research) และขยายเครือข่ายพันธมิตรด้านการวิจัยกับคู่ความร่วมมือชั้นนำในประเทศ รวมถึงผลักดันงานวิจัยไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมและเชิงพาณิชย์

ตาราง 7 โครงการ Flagship Projects มหาวิทยาลัยมหิดล (ต่อ)

EDUCATION	Flagship ที่ 2.1 **การศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิต** (Flexible Education & Credit Unit Bank System)	Flagship ที่ 2.2 **การพัฒนาอาจารย์ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพอาจารย์** (MUPSF)
	ขยายผลจัดทำแบบยืดหยุ่นสู่ส่วนงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง และจัดทำระบบรองรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น	เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพอาจารย์ให้ตอบสนองต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่และมีความหลากหลาย
	Flagship ที่ 2.3 Mahidol University Extension (MUX) Platform	Flagship ที่ 2.4 Career Support Services
	เพื่อมุ่งเน้นการสร้างบทเรียนออนไลน์ให้ได้คุณภาพมาตรฐานสากล	เพื่อสนับสนุนการได้งานทำของนักศึกษา และผลักดันให้นักศึกษาที่ศักยภาพสูงสามารถเข้าทำงานในองค์กรระดับชาติและนานาชาติ
POLICY ADVOCACY ACADEMIC SERVICES	Flagship ที่ 3 MU Social Engagement Platform	
	เพื่อสนับสนุนการบริการวิชาการที่เป็นเลิศและขับเคลื่อนงานบริการวิชาการสู่การเป็นนโยบายชี้นำสังคม มุ่งเน้นการขับเคลื่อนงานด้าน Health Policy รวมถึง ส่งเสริมให้มีการกำหนดมาตรฐานที่ถูกสร้างโดยมหาวิทยาลัย	
MANAGEMENT	Flagship ที่ 4.1 **สร้าง** Global Talents Platform	Flagship ที่ 4.2 Finance and Branding
	เพื่อสรรหาบุคลากรภายนอกและพัฒนาให้เป็น Global Talents เพื่อสร้างความเข้มแข็งตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย	เพื่อมุ่งสร้างภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล และสร้างความยั่งยืนทางการเงินของมหาวิทยาลัย

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล (2565). รายงานประจำปี 2564 มหาวิทยาลัยมหิดล

แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2563 – 2566

มหาวิทยาลัยมหิดลได้ปรับแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องและทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยสร้างกระบวนการถ่ายทอดและขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2564) ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหิดลจึงจัดทำแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ระยะ 4 ปี (พ.ศ.2563 - 2566) ขึ้น เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงการพัฒนาจากมหาวิทยาลัยสู่ส่วนงานผ่านกลไกและโครงการขับเคลื่อนระดับมหาวิทยาลัย และสามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ (มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.)

ตาราง 8 แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2563 – 2566

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 1 Global Research and Innovation เป้าประสงค์ : World Class Research & Creative Innovation วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : 1. เพื่อสร้างงานวิจัยคุณภาพสูงให้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว 2. เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่สนับสนุนงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3. เพื่อสร้างแหล่งรวมการผลิตผลงานวิจัยเชิงนวัตกรรม	1. สร้างกลุ่มวิจัยหลายรุ่นและสหสาขา (Multi-generation Researcher and Multidisciplinary) ด้วยการปรับการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและการตั้งกองทุนสนับสนุน 2. สนับสนุน Global Connectivity ด้วยการสร้างความร่วมมือวิจัยกับสถาบัน/โครงการวิจัยระดับนานาชาติแบบสหสถาบันที่มี Global Impact 3. สร้างระบบสนับสนุนการวิจัยที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (Research Value Chain) ด้วยการวิจัยแบบ demand-driven และผลักดันให้เกิดการวิจัยที่ให้ผลลัพธ์ที่งานวิจัยที่มี global and social impact สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในสังคมและเชิงพาณิชย์ 4. สร้างระบบนิเวศการวิจัยและนวัตกรรม โดยจัดหาพื้นที่รวม Research & Innovation Complex ที่ประกอบด้วย Open (multidisciplinary) lab, Technology transfer office, Co-working Space, Business, Co-Product Design, Design Thinking เพื่อเป็นที่จัดกิจกรรม สร้างบรรยากาศการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน 5. เพิ่มจำนวนนักวิจัยด้วยการปรับการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและการตั้งกองทุนสนับสนุน 6. สร้างฐานศาสตร์แขนงใหม่เพื่อให้ทันต่อความต้องการประเทศ 7. เพิ่มจำนวนนักวิจัยสำเร็จรูป
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ACADEMIC AND ENTREPRENEURIAL เป้าประสงค์ : Graduates with Desired Characteristics of Mahidol University and the World Class Talents วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : 1. เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและหลักสูตรที่มีความหลากหลายตรงตามความต้องการของผู้เรียน 2. เพื่อสร้างบัณฑิตให้มี Global Talents	1. พัฒนาอาจารย์และบุคลากรให้มีศักยภาพด้านการศึกษาและกิจการนักศึกษาที่ตอบสนองต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ 2. ผลักดันให้หลักสูตรได้รับการรับรองตามเกณฑ์มาตรฐานระดับสากลและพัฒนาหลักสูตรบรูณาการที่ความยืดหยุ่นหลากหลาย ระหว่างสาขาวิชาต่างๆ 3. พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์สำหรับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานหรือกลุ่มผู้สูงอายุ 4. สร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีบรรยากาศเป็นนานาชาติเป็น Digital Convergence University 5. พัฒนาศักยภาพนักศึกษาและกระบวนการจัดกิจกรรมนักศึกษาให้ตอบสนองต่อการเป็น Global Citizen และ Global Talents 6. ส่งเสริมเชิงรุกและสนับสนุนเครือข่ายศิษย์เก่า เพื่อร่วมพัฒนานักศึกษาและมหาวิทยาลัย 7. พัฒนา Platform ด้านการศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อเพิ่มจำนวนและคุณภาพ

ตาราง 8 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 3 POLICY AND LEADERS IN PROFESSIONAL / ACADEMIC SERVICES เป้าประสงค์ : Excellent / Trendsetter Professional and Academic Services for Better Quality of Life วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : 1. เพื่อเป็นผู้นำด้านสุขภาวะเชิงนโยบายระดับชาติและนานาชาติที่สามารถชี้นำสังคมได้ 2. เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นเลิศระดับภูมิภาคในด้าน • ศูนย์บริการวิชาการ (Academic Services Hub) • ศูนย์บริการสุขภาพ (Medical Services Hub) • ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) • ศูนย์ด้านยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพ และ เครื่องมือแพทย์ (Medical Product and Device Hub)	1. สร้างระบบขับเคลื่อนและสนับสนุน Policy Advocacy 2. มุ่งสู่การรับรองมาตรฐานสากลในระบบบริการทุกประเภท 3. สร้างระบบบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านการบริการวิชาการ 4. ส่งเสริมและขับเคลื่อนการสร้างศูนย์ด้านบริการต่าง ๆ และศูนย์หรือ cluster ด้านยา ผลิตภัณฑ์สุขภาพและเครื่องมือแพทย์ 5. ขยายศักยภาพและการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพออกไปสู่กลุ่มเป้าหมายระดับนานาชาติ 6. ร่วมกับพันธมิตรในการขับเคลื่อนการพัฒนาบริการ วิจัย นวัตกรรม และผลิตภัณฑ์ใหม่ ตามความต้องการของสังคมที่สามารถถ่ายทอดไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ 7. พัฒนากระบวนการที่นำวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี มาบูรณาการเพื่อก่อให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) 8. ส่งเสริมความเป็นผู้นำในการสร้างมาตรฐานคุณภาพระดับสากล (Accreditation/Certified Body)
ยุทธศาสตร์ที่ 4 MANAGEMENT FOR SELF-SUFFICIENCY AND SUSTIANABLE ORGANIZATION เป้าประสงค์ :Management for Sustainability วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ : 1. เพื่อพัฒนาส่วนงานให้มีธรรมาภิบาลอย่างเป็นระบบ 2. เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีโครงสร้างและระบบงานที่ตอบสนองต่อ พันธกิจหลัก และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 3. เพื่อให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยมีศักยภาพตอบสนองต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย 4. เพื่อให้ส่วนงานเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงการเป็น Self-Sufficiency Organization 5. เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็น Digital University 6. เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็น Eco University 7. เพื่อสร้าง Brand MAHIDOL ในระดับสากล	1. วางระบบ สื่อสาร และผลักดันให้มีการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลอย่างทั่วถึงทั้งมหาวิทยาลัย 2. สร้างความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยตามกระบวนการแผนยุทธศาสตร์ 3. ปรับโครงสร้างมหาวิทยาลัยและ/หรือส่วนงาน โดยใช้แนวคิดทางธุรกิจ (business-oriented) ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ 4. พัฒนาระบบ Central Operating System และถ่ายทอดสู่ทุกส่วนงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูง 5. พัฒนาขีดความสามารถของวิทยาเขตต่างๆ อย่างมียุทธศาสตร์และเป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย 6. จัดทำและถ่ายทอดแผนยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรบุคคลไปยังทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัย และสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการผลักดันยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย 7. พัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินของทุกส่วนงานให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน 8. เพิ่มขีดความสามารถและสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ และการบริหารสินทรัพย์ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด 9. พัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยีดิจิตอลเพื่อสนับสนุนพันธกิจหลักและพันธกิจสนับสนุนอื่นๆ รวมถึงการสร้างฐานข้อมูลกลาง (Big Data) เพื่อการตัดสินใจ

ตาราง 8 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
ยุทธศาสตร์ที่ 4 MANAGEMENT FOR SELF-SUFFICIENCY AND SUSTIANABLE ORGANIZATION	10. เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและระบบสาธารณูปโภคที่ลด carbon footprint และส่งเสริมความปลอดภัย ด้านอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อม 11. ใช้ระบบคุณภาพระดับชาติและนานาชาติ เพื่อสร้างการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน 12. สร้างคู่พันธมิตรทางยุทธศาสตร์กับมหาวิทยาลัย/หน่วยงานระดับโลก (Strategic Partner) 13. ประชาสัมพันธ์ Brand MAHIDOL อย่างมียุทธศาสตร์ 14. ส่งเสริมภารกิจของมหาวิทยาลัยเพื่อความยั่งยืน

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล (2564). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2563 – 2566 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่น สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

(สุนทรี สกุลพราหมณ์ และ สุรชัย ประเสริฐสรวย, 2558)

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ (1) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี (2) เพื่อสร้างสื่อการเรียนแบบยืดหยุ่นที่มีคุณภาพสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี (3) เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ (4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนจากการเรียนแบบยืดหยุ่นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีกลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีปทุม จำนวน 38 คนที่ลงทะเบียนเรียนวิชาเทคโนโลยีมัลติมีเดีย จากการวิจัย 3 ระยะพบว่า รูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาปริญญาตรีมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้สอน ในฐานะผู้ออกแบบการเรียนรู้และ facilitator ของรายวิชาในการเตรียมวิธีสอน ทรัพยากรการเรียนรู้ เทคโนโลยี ช่องทางการสื่อสาร และการประเมินผลการเรียน มิติของความยืดหยุ่น ด้านเวลาเรียน สถานที่เรียน รูปแบบการเรียน เนื้อหารายวิชา และสื่อประกอบการสอน ผู้เรียน ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้พัฒนา Flexible learning website of BCS 342 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับรายวิชาเทคโนโลยีมัลติมีเดียของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งผลสัมฤทธิ์หลังเรียนด้วยแหล่งเรียนรู้ที่พัฒนา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสูงกว่าคะแนนทดสอบ

ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ด้านผลประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนแบบยืดหยุ่นอยู่ในระดับดีมาก (X= 4.29 S.D. = 0.14)

2. **การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นทางเลือกสำหรับการเรียนการสอนในศตวรรษที่** 21

(นันทวัน ทองพิทักษ์, 2557)

จากงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ในขณะที่ครูจะเป็นผู้อำนวยความรู้ให้กับผู้เรียน อันเนื่องมาจากบทบาทของผู้เรียนจะมีหลากหลายมากขึ้น การจะมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้แก่ผู้เรียนควรผสมผสานกันในหลากหลายทฤษฎี หรือการมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นพบว่า การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียน เวลา เนื้อหา การส่งถ่ายความรู้ และการประเมินผล ทั้งนี้ ทางเลือกของการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ประกอบด้วย 7 ประการ คือ (1) การออกแบบวิธีการมีปฏิสัมพันธ์และการส่งถ่ายความรู้จากผู้สอนไปสู่นักศึกษา (2) การออกแบบโครงสร้างเนื้อหารายวิชาให้ชัดเจน (3) การวัดและประเมินผลความก้าวหน้าผู้เรียนไม่ควรชี้นำผู้เรียน (4) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนต้องเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ (5) เลือกสื่อการสอนอิงตามโครงสร้างเนื้อหาและความต้องการของผู้เรียน (6) ผู้สอนให้อิสระผู้เรียนตามระดับความรู้ของผู้เรียน (7) มีข้อจำกัด ได้แก่ เนื้อหารายวิชา เวลา ทรัพยากร และประสบการณ์

3. **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง**

(นันทวัน ทองพิทักษ์, เสนอ ภิรมจิตรผ่อง, และ สมาน อัศวภูมิ, 2559)

งานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน (2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (3) เพื่อประเมินและทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนามา โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหลักสถิติจำนวนทั้งสิ้น 24 คน โดยวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และ ระยะที่ 3 ประเมินและทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น จากการวิจัยพบว่า

(1) สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจำนวน 6 แห่ง มีความยืดหยุ่นในระดับปานกลาง มีปัญหาด้านเวลาและสถานที่สอน และมีปัญหาด้านสื่อที่ใช้ ในขณะที่ผู้เรียนมีปัญหาด้านความรู้ ด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลขและด้านความรับผิดชอบต่อการเรียน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (ร้อยละ 70.61)

(2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย

(2.1) หลักการสำคัญ ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการและกระบวนจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง พัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือด้านพุทธพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย และมิติความยืดหยุ่นมี 3 มิติ ได้แก่ ด้านเวลา ด้านเนื้อหา และด้านการจัดการเรียนการสอนและทรัพยากรการเรียนรู้

(2.2) วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น มี 3 ประการ ได้แก่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านพุทธพิสัย เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะพิสัย และพัฒนาผู้เรียนด้านจิตพิสัย

(2.3) กระบวนการของรูปแบบ มี 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นแรก ขั้นก่อนการเรียนรู้ ขั้นการเรียนรู้ในชั้นเรียน และขั้นหลังการเรียนรู้

(2.4) เงื่อนไขการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ได้แก่ การประเมินผู้เรียนเบื้องต้น ผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแสดงความเห็นได้อย่างอิสระ การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนตลอดเวลา การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเจรจาเรื่องเวลาสอน

(2.5) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ได้แก่ 1) ผู้สอนจัดทำรายวิชาตาม มคอ.3 2) ในสัปดาห์แรกของการเรียนรู้ผู้สอนนำกระบวนการเรียนรู้ในขั้นแรกไปใช้ (กำหนดเงื่อนไขการเข้าเรียน วางแผนการสอน การมอบหมายงาน) 3) ผู้สอนปรับปรุงแผนการเรียนรู้สำหรับการสอนครั้งถัดไป 4) ดำเนินการตามขั้นตอนก่อนการเรียนรู้ก่อนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน 5) จัดกิจกรรมขั้นการเรียนรู้ในชั้นเรียน 6) ระหว่างดาเนินกิจกรรมในชั้นเรียน ผู้สอนทาการสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ 7) ท้ายคาบ ผู้สอนแจ้งผลการประเมินการเรียนรู้แก่ผู้เรียนทันที พร้อมทั้งมอบหมายงานให้กับผู้เรียนที่ผลการประเมินไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และ 8) จัดกิจกรรมขั้นหลังเรียน

(3) ผลประเมินและทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนามา พบว่า โดยภาพรวมทุกด้านมีคุณภาพมาก (μ = 4.43)

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐในหลายมุมมองหลายมิติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี จนนำไปสู่การเสนอแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีต่อไป ด้านวิธีการวิจัยจะดำเนินการ 2 วิธี ได้แก่ การวิจัยเอกสารชั้นต้นสืบค้นจากมหาวิทยาลัยตัวอย่างและเอกสารชั้นรองที่สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ องค์กร และสถาบันที่เชื่อถือได้ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ รวมจำนวน 9 ท่าน จากสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 4 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล จากจึงนำข้อมูลทั้งจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ด้วยการทำ SWOT Analysis และ TOWS Matrix แล้วจึงสรุปผลการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
    - 2.1 กลุ่มเป้าหมายและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
    - 2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
    - 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
    - 2.4 การตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล
    - 2.5 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ด้วยการวิจัยแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีนี้เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบของวัตถุประสงค์ของปริญญานิพนธ์ที่ได้ตั้งไว้โดยการเลือกแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2562 – 2565 ของสถาบันอุดมศึกษารัฐ 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยการศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรองจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นเอกสารทั้งแบบรูปเล่มและแบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ เอกสารชั้นต้น ประกอบด้วย เอกสารสำคัญจากส่วนงานราชการและสถาบันอุดมศึกษาที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น พระราชบัญญัติ ประกาศ ข้อบังคับต่าง ๆ แผนยุทธศาสตร์และนโยบาย ระเบียบวาระรายงานการประชุม เอกสารประกอบการประชุม เอกสารเผยแพร่ เป็นต้น รวมถึง สื่อวิดิทัศน์จากส่วนงานราชการและสถาบันอุดมศึกษาที่มีข้อมูลสำคัญแต่ไม่มีลายลักษณ์อักษร สำหรับเอกสารชั้นรอง ประกอบด้วย ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ วารสาร งานวิจัย ปริญญานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวจากสำนักข่าวที่มีชื่อเสียง เว็บไซต์ส่วนงานราชการ หน่วยงาน และสถาบันอุดมศึกษา

ข้อมูลข้างต้นจะช่วยให้ผู้วิจัยเห็นถึงลักษณะการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นแต่ละสถาบันและจุดร่วมหรือวิธีการที่คล้ายเคียงกัน เพื่อประเมินว่าปัจจุบันการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของประเทศไทยเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับสิ่งใดบ้าง และมีองค์ประกอบไปตามแนวทางของแอดแวนซ์ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education: Advance HE) หรือไม่ มีแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย และระเบียบที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ มีการดำเนินการอย่างไร จากนั้นจะจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาทำการวิเคราะห์กับข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Education) อย่างลุ่มลึก เพื่อตีความหมายของแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของแต่ละสถาบันและในภาพรวม และจัดข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารเป็นหมวดหมู่ตามองค์ประกอบของแอดแวนซ์ไฮเออร์ แอดแวนซ์ เอดดูเคชั่น เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ ข้อมูลในการวิจัยเอกสารนี้ จะเป็นข้อมูลตั้งต้นสำหรับการสร้างคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ เป็นผู้บริหาร และ บุคลากรสายวิชา หรือ บุคลากรสายสนับสนุนของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีทั้งหลักสูตรรูปแบบ Degree และ Non-Degree เป็นอย่างดี โดยในจำนวน 9 ท่านนี้ เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยด้านการศึกษาจำนวน 6 ท่าน ซึ่งสามารถให้

ข้อมูลสำคัญในการจัดการศึกษาของสถาบันได้ครอบคลุมในทุกประเด็นตั้งแต่วิสัยทัศน์ไปสู่การดำเนินการเชิงนโยบายไปจนสู่ภาคปฏิบัติ

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถาบันอุดมศึกษาภายใต้เงื่อนไขดังนี้

1. เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่มีการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีทั้งแบบ degree และ non-degree

2. สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรแบบยืดหยุ่น Degree ให้มีวิธีการสอนที่มีความหลากหลาย ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนได้ และมีความแตกต่างจากหลักสูตรปกติโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ซึ่งการศึกษาในระดับปริญญาตรีปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระบบ ดังนั้น การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหลักสูตรระดับปริญญาในระบบที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรของตน

3. สถาบันอุดมศึกษาต้องมีองค์ประกอบในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นครบ 4ประการตามแนวคิดของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education) ได้แก่ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ แนวคิดศาสตร์การสอน การจ้างงาน และระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน

จากเงื่อนไขข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีกลุ่มตัวอย่างเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการวิจัยจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ามา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi – Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยกำหนดคำถามปลายเปิด (Open-end Question) ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถเสนอความคิดเห็นได้อย่าง

เต็มที่ โดยไม่มีการชี้นำคำตอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นข้อเท็จจริงมากที่สุด ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์มีส่วนประกอบ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน

ส่วนที่ 3 แนวคิดศาสตร์การสอน

ส่วนที่ 4 การจ้างงาน

ส่วนที่ 5 เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

2.3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ในการศึกษาและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรงต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. สืบค้นแนวทางการสร้างเครื่องมือ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาระเบียบวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์

3. กำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

4. สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเป็นคำถามปลายเปิด

5. นำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วปรับปรุงเนื้อหาตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึงเป็นการฝึกฝนทักษะในการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้วิจัย เพื่อให้มีทักษะในการพูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงทักษะในการเจาะข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ และทักษะในการสรุปความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

2.4 วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยมีกระบวนการเพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยการตรวจสอบคุณภาพของประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) รวมถึงทักษะในการสัมภษณ์เชิงลึก ด้วยการทดลองใช้ประเด็นคาถามกับอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อเกิดความ

แน่ใจแล้วว่า ประเด็นคาถามมีความเหมาะสม และผู้วิจัยมีทักษะที่เพียงพอในการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว โดยอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ประเมิน จึงนำไปใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การทบทวนข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature review) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในรายละเอียด ดังนี้

1. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง บทความ เอกสารเผยแพร่ เอกสารราชการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมากำหนดขอบเขตของงานวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัยให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล

2.6 การตรวจสอบความไว้วางใจได้ของข้อมูล

สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulations) ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างๆ ได้แก่ จากวิธีการสืบค้นเอกสาร (Documentary) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างโดยจะนำข้อมูลมาตรวจสอบซึ่งกันและกันซึ่งจะทำให้เชื่อมั่นได้ว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือและครอบคลุมต่อบริบทในการศึกษาครั้งนี้

2.7 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลจากเอกสารวิจัยเอกสารที่ได้วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น และกรอบแนวคิดหลักการการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการวิเคราะห์กับข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Education)” อย่างลุ่มลึก เพื่อตีความหมายของแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของแต่ละสถาบันและในภาพรวม และจัดข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารเป็นหมวดหมู่ตามองค์ประกอบของแอดแวนซ์ไฮเออร์ แอดแวนซ์ เอดดูเคชั่น มากรอบแนวคิดหลักสำหรับการวิคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจำนวน 9

ท่านของ 4 สถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล โดยถอดความการสัมภาษณ์เชิงลึกที่บันทึกเทปไว้โดยละเอียด แล้วจึงสรุปใจความสำคัญของประเด็นเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ จากนั้น ตามข้อมูลที่ได้วิเคราะห์จากการวิจัยเอกสารไว้ ซึ่งการวิเคราะห์ขั้นนี้ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกประกอบกับข้อมูลในภาพรวม

4. นำผลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การวิเคราะห์เอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

5. วิเคราะห์ด้วยเมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix) เพื่อได้ให้กลยุทธ์ แล้วหาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีต่อไป

บทที่ 4
ผลการศึกษา

การวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการ วิจัยโดยการศึกษาตามขบวนการและขั้นตอนต่างๆ จนกระทั่งประเมินประสิทธิภาพของระบบที่ สร้างขึ้นและให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กาหนดไว้ ได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ
2. การวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis)
3. การวิเคราะห์เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix)

การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับการจัดการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มุ่งเน้นตามแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและบูรณาการการเรียนการสอนกับงานวิจัย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก โดยมีหลักสูตรที่โดดเด่นและทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อผลิตบัณฑิตที่พึงประสงค์ ที่มีความสามารถด้านวิชาชีพ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ทั้งนี้ ในช่วงระบาดของ COVID-19 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดแนวปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564) โดยให้จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ในรายละเอียด ดังนี้

1. เป็นการผสมผสานรูปแบบที่นักศึกษาสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา (Asynchronous Learning) ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาไว้อย่างชัดเจน รวมทั้ง กำหนดกรอบเวลาการศึกษาด้วยตนเอง และช่องทางการติดต่อสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับนักศึกษา และนักศึกษากับผู้สอน
2. นักศึกษาทั้งชั้นเรียนได้มีโอกาสอภิปรายและเรียนรู้ร่วมกันในเวลาเดียวกัน (Synchronous Learning) เช่น การอภิปราย การแก้โจทย์ปัญหา การเรียนรู้แบบ problem-based learning เป็นต้น
3. จัดการเรียนรู้ได้ทั้งในสถานที่ตั้ง (Onsite Synchronous Learning) และแบบออนไลน์ (Online Synchronous Learning) กรณีจัดผ่านระบบออนไลน์ ผู้สอนจัดการเรียนการ

สอนในช่วงเวลาปกติของรายวิชา หากมีความจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนนอกเวลาปกติ ให้ผู้สอนตกลงวันเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมร่วมกับนักศึกษา

4. ส่วนงานสร้างระบบประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นระยะ ๆ

5. รายวิชาภาคทฤษฎีหรือสัมมนา ในสถานการณ์ระดับที่ 1 ให้ส่วนงานเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในสถานการณ์ระดับที่ 2 และ 3 ให้ส่วนงานจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด

6. รายวิชาภาคปฏิบัติ ในสถานการณ์ระดับที่ 1 ให้ส่วนงานจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยเน้นการนำระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System) เช่น MyCourseVille Blackboard หรือ Google Classroom มาใช้ในการบริหารจัดการรายวิชา ร่วมกับการฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง ในสถานการณ์ระดับที่ 2 หัวหน้าส่วนงานอาจพิจารณาให้มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาคปฏิบัติในสถานที่ตั้ง ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งกรณีใดกรณีหนึ่ง ส่วนในสถานการณ์ระดับที่ 3 ให้ส่วนงานงดการจัดการเรียนการสอนในสถานที่ตั้ง โดยให้ผู้สอนปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นวิธีการอื่นที่สามารถทำเป็นการเรียนรู้ร่วมกันแบบออนไลน์ทั้งหมด

7. การฝึกงาน การทัศนศึกษา หรือการดูงานภายในประเทศของแต่ละหลักสูตร ในสถานการณ์ระดับที่ 1 ให้ดำเนินการได้ตามปกติ ได้ตามปกติ แต่ต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 หรือยกเลิกได้ แต่ให้มีการเรียนการสอนหรือกิจกรรมรูปแบบอื่นเพื่อทดแทน เพื่อคงความครบถ้วนด้านผลลัพธ์การจัดการเรียนและสมรรถนะตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรอยู่อย่างครบถ้วน หรือพิจารณาปรับระยะเวลาการฝึกงาน การทัศนศึกษา หรือการดูงานภายในประเทศได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องดำเนินการไม่ให้กระทบต่อเกณฑ์มาตรฐานหรือข้อกำหนดของแต่ละสภาวิชาชีพ ในสถานการณ์ระดับที่ 2 หัวหน้าส่วนงานอาจพิจารณาให้นักศึกษาออกไปฝึกงาน ทัศนศึกษา หรือ ดูงานภายในประเทศได้ เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไม่สามารถปรับรูปแบบกิจกรรมเป็นลักษณะอื่นได้ ในสถานการณ์ระดับที่ 3 ให้ส่วนงานปรับรูปแบบการฝึกงาน การทัศนศึกษา หรือการดูงานของแต่ละหลักสูตรเป็นแบบออนไลน์ทั้งหมด โดยให้ใช้การมอบหมายงาน (Assignment Based) หรือ ให้ทำงานที่บ้าน (WFH) หรือในลักษณะมอบหมายโครงการ (Project Based) และนัดประเมินหรือให้ข้อสังเกตแก่นิสิตเป็นระยะ ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์

สำหรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในรูปแบบอื่น ๆ จุฬาลงกรณ์ได้เล็งเห็นความสำคัญการเรียนรู้ที่ที่ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงได้พัฒนา Open Education Platform ใหม่หลายแพลตฟอร์มที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีพลิกโฉมการศึกษา มุ่งกระจายความรู้และหลักสูตรคุณภาพแก่นักศึกษา และบุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัดอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย พร้อมเชื่อม “ธนาคารเครดิต” (Credit Bank) เพื่อการเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เกิดประโยชน์กับผู้เรียนในวงกว้าง และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทั้งนี้ หลักสูตรให้ครอบคลุมการเร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรครบทุกมิติ โดยผู้เรียนจะได้เข้าโครงการพัฒนาทักษะ (Skill Acceleration) การ Upskill Reskill และ New Skill มุ่งสู่การเป็นผู้นำแห่งอนาคต (Future Leaders) สอนโดยคณาจารย์ชั้นนำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญในสายงานจริงผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของมหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีดังนี้

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Degree

GenEd Chula

แพลตฟอร์ม GenEd Chula พัฒนาขึ้นโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและความร่วมมือกับพันธมิตรภาคเอกชนและภาครัฐ ปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย GenEd Chula มีเป้าหมายเพื่อเป็นคลังสมองออนไลน์ให้แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนในการเรียนรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและวิชาเลือกเสรี รวมทั้ง บุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยแต่ต้องการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยนักศึกษาสามารถเลือกเรียนรายวิชาหมวดรายวิชาศึกษาทั่วไปจำนวนรวม 30 หน่วยกิต แบ่งเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 12 หน่วยกิตที่จัดแบ่งเป็น 4 หมวด (หมวดละ 3 หน่วยกิต) ได้แก่ หมวดมนุษยศาสตร์ หมวดวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หมวดสังคมศาสตร์และหมวดสหศาสตร์ รายวิชาภาษาต่างประเทศจัดสอนโดยสถาบันภาษา จำนวน 12 หน่วยกิต และรายวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มพิเศษ จำนวน 6 หน่วยกิต (ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566c) นักศึกษาต้องลงรายวิชาศึกษาทั่วไปที่จัดสอนโดยคณะสังกัดอื่น ไม่สามารถลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่จัดสอนโดยคณะของตนเองได้ นอกจากนี้ ยังมีการบรรจุกลุ่มรายวิชาเลือกเสรี (Free Elective) จำนวน 6 หน่วยกิตลงในแพลตฟอร์มอีกด้วย โดยนักศึกษาสามารถเลือกลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาต้น ภาคการศึกษาปลาย หรือภาคฤดูร้อนในชั้นปีใดก็ได้ตามความเหมาะสมของนักศึกษา ทั้งนี้ มีรายวิชาที่บรรจุในแพลตฟอร์มให้นักศึกษาเลือกมากถึง 452 วิชา โดยเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มปกติจำนวน 400 รายวิชา และกลุ่มวิชา 21 GenED 52 รายวิชา ด้านการจัดการเรียนการสอน รายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปจะมีผลลัพธ์การ

เรียนรู้แบบรู้รอบ รู้กว้าง เป็นการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ Outcome-Based Education (OBE) เน้นการเรียนแบบ Active Learning และการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ระหว่างการเรียนแบบ On-site และออนไลน์ มีการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นตอบโจทย์ผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดในการทำวิจัยได้ นอกจากนี้ ศูนย์การศึกษาทั่วไปมีแผนจะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มรายวิชาศึกษาทั่วไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้มีความยืดหยุ่นและตอบโจทย์ผู้เรียนยิ่งขึ้น โดยสลายกลุ่มของหมวดรายวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อให้นักศึกษาเลือกเรียนตามความสนใจโดยแท้จริง ซึ่งจะเริ่มใช้ในปีการศึกษา พ.ศ 2566 (ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566c)

สำหรับการดำเนินการในระยะถัดไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเครือข่ายเพื่อผลิตเนื้อหาวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเป้าหมายของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปผ่านระบบ และให้นักศึกษาใช้ระบบ GenEd UC Cloud Learning ในการเรียนรายวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) เพื่อเก็บหน่วยกิตข้ามสถาบันได้ โดยเปิดให้บุคคลทั่วไปสามารถเรียนผ่านทางออนไลน์เพื่อเก็บหน่วยกิตในคลังหน่วยกิต (Credit Bank) ซึ่งจะสามารถโอนถ่ายหน่วยกิตได้เมื่อผู้เรียนเข้ามาเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในเครือข่ายนั้น ๆ

ความแตกต่างจากหลักสูตรปกติ

หมวดรายวิชาทั่วไปบนแพลตฟอร์ม GenED Chula มีความแตกต่างจากหมวดรายวิชาศึกษาทั่วไปแบบปกติ คือ เป็นการเรียนรู้แบบ Active Learning และการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ระหว่างการเรียนแบบ On-site และออนไลน์ ซึ่งบรรจุทุกรายวิชาลงบนแพลตฟอร์ม นักศึกษาสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ตามความเหมาะสม โดยไม่จำกัดว่าต้องเรียนในปีใดและภาคการศึกษาใด และมีข้อกำหนด คือ นักศึกษาต้องลงเรียนในวิชาต่างคณะเท่านั้น ไม่สามารถลงเรียนในวิชาของคณะตนเองได้ เพื่อให้นักศึกษาเกิดองค์ความรู้ที่บูรณาการข้ามศาสตร์

หลักสูตรศิลปศาสตรและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมบูรณาการ (หลักสูตรนานาชาติ)

สถาบันนวัตกรรมบูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalongkorn School of Integrated Innovation) ได้จัดทำหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมบูรณาการ (หลักสูตรนานาชาติ) (Bachelor of Arts and Science in Integrated Innovation (International Program)) หรือ BAScii ขึ้น ซึ่งเป็นหลักสูตรแบบ Degree มีวัตถุประสงค์หลักในการเตรียมความพร้อมให้กับบัณฑิตในการเริ่มต้นทักษะในการทำงานในระดับนานาชาติภายใต้ระยะเวลา 4 ปี ในการเรียนนิสิตจะได้รับทักษะที่เป็นที่ต้องการในศตวรรษที่

21 (สถาบันนวัตกรรมบูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) เพื่อรองรับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การวิจัย และการพัฒนาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเน้นสร้างสร้างบุคลากรที่มีความรู้และทักษะ และตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ และแนวทางการเข้าถึงชุมชน ชาติ และระดับโลก พร้อมรับความท้าทาย รับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อทำให้สังคมดีขึ้น น่าอยู่ขึ้น และทำให้เกิดผลกระทบในทางบวกกับสังคมแวดล้อมโดยรวม เน้นให้นักศึกษาได้เรียน 3 ศาสตร์คือ (1) ด้านธุรกิจ นักศึกษาทำธุรกิจเป็น และเข้าใจความต้องการของตลาด (2) การออกแบบ ตอบโจทย์ผู้บริโภคผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบและ (3) เทคโนโลยี แล้วผสานศาสตร์ทั้งสามแล้วนำมาต่อยอดผ่านการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning : PBL) และการให้คำปรึกษาเพื่อให้นักศึกษาสามารถนำองค์ความรู้และทักษะมาประยุกต์ใช้ในทำงานและทำงานกับคนอื่นได้ โดยอาศัยการเรียนรู้แบบ Comb-shaped ให้ผู้เรียนเกิดความรู้รอบ สามารถสะสมประสบการณ์และผสมผสานศาสตร์การเรียนรู้ที่สามารถต่อยอดให้เกิดวิธีการและองค์ความรู้ใหม่ (Transdisciplinary) เพื่อตอบรับความต้องการที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ (Warwick Institute, 2566)

หลักสูตร BAScii มี 4 สาขาวิชา ได้แก่ กลุ่มสุขภาวะและการอยู่ดีมีสุข (Health and Wellbeing) กลุ่มชุมชนเสมอภาคและเมืองอัจฉริยะ (Inclusive Community and Smart City) กลุ่มการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และกลุ่มปัญญาดิจิทัลเชิงประยุกต์ (Applied Digital Intelligence) ระยะเวลาเรียน 4 ปี จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรทั้งหมด 126 หน่วยกิต (Chulalongkorn School of Integrated Innovation, 2023) ดังนี้

ตาราง 9 โครงสร้างหลักสูตร BAScii จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวดรายวิชา	จำนวนหน่วยกิต
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	**126 หน่วยกิต**
หมวดรายวิชาศึกษาทั่วไป (ทักษะศตวรรษที่ 21)	ไม่ต่ำกว่า 30 หน่วยกิต
หมวดรายวิชาแกนและรายวิชาเฉพาะ	ไม่ต่ำกว่า 90 หน่วยกิต
วิชาแกน	ไม่ต่ำกว่า 36 หน่วยกิต
โครงงาน หรือ รายวิชาเลือกเสรีที่ได้รับการอนุมัติ	ไม่ต่ำกว่า 54 หน่วยกิต
หมวดรายวิชาเลือกเสรี	ไม่ต่ำกว่า 6 หน่วยกิต

ที่มา : Chulalongkorn School of Integrated Innovation (2023). Bachelor of Arts and Science in Integrated Innovation (International Program): Curriculum 2019

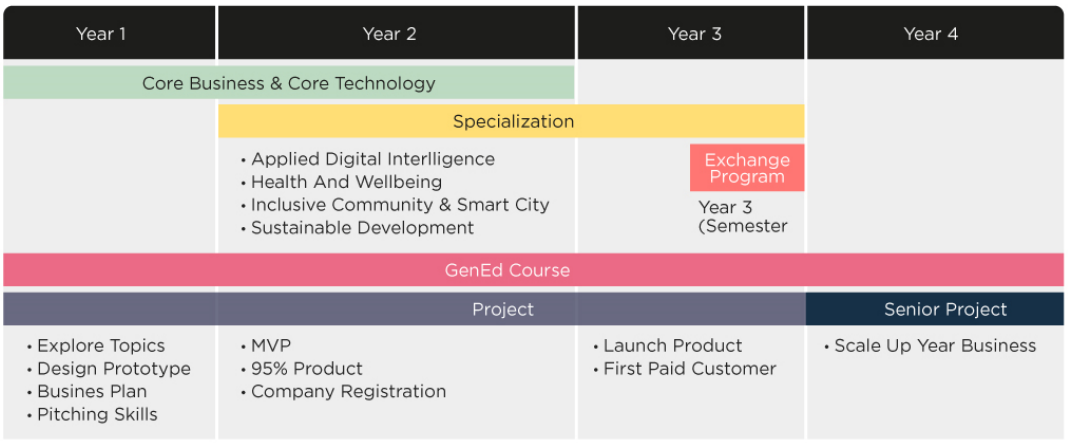

ภาพประกอบ 10 แผนการศึกษาหลักสูตร BAScii จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : Chulalongkorn School of Integrated Innovation (2023). Bachelor of Arts and Science in Integrated Innovation (International Program): Program Structure.

ความแตกต่างจากหลักสูตรปกติ

หลักสูตรศิลปศาสตรและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมบูรณาการ (หลักสูตรนานาชาติ) หรือ BAScii เป็นหลักสูตรที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการข้ามศาสตร์ 3 ศาสตร์ ได้แก่ ธุรกิจ การออกแบบ และเทคโนโลยี ที่เน้นให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง ใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning : PBL) ต่อยอดองค์ความรู้สู่การทำวิจัย ทั้งนี้ หลักสูตรมีการออกแบบหลักสูตรให้หมวดรายวิชาเฉพาะประกอบด้วยโครงงานหรือรายวิชาเลือกเสรีที่ได้รับการอนุมัติ 54 หน่วยกิต ดังนั้นนักศึกษาจึงมีโอกาสและทางเลือกในการออกแบบการศึกษาของตนให้เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนได้

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree

กิจกรรมเสริมหลักสูตรการศึกษาทั่วไประยะสั้น (CUVIP)

กิจกรรมเสริมหลักสูตรการศึกษาทั่วไประยะสั้น หรือ Chulalongkorn University Values Integration Program (CUVIP) เป็นแพลตฟอร์มที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพัฒนาขึ้นร่วมกับคู่ความร่วมมือภาคเอกชนและภาครัฐ อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์การศึกษา

ทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรการศึกษาทั่วไประยะสั้นไม่มีหน่วยกิต กิจกรรมใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 3 ชั่วโมงขึ้นไป แต่ไม่เกิน 3 วัน ไม่จำกัดกลุ่มผู้เรียน ทั้งนักศึกษาของมหาวิทยาลัย บุคลากร และบุคคลทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนอง สามารถเข้าเรียนรู้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นแพลตฟอร์มเพื่อเสริมสร้างศักยภาพรายบุคคลที่มีความยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ไม่มีขีดจำกัด การบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทักษะเพื่อการ Upskill Reskill และ New Skill องค์ความรู้ใหม่หรือต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ที่สร้างแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตในอนาคตจนสามารถนำไปสู่การสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพได้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) รูปแบบการเรียนเป็นแบบผสมผสาน (Blended-learning) ในรูปแบบชั้นเรียน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การมอบหมายงาน การเป็นพี่เลี้ยง และการเสริมสร้างประสบการณ์ ซึ่งจัดให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม โดยสามารถจำแนกเนื้อหาออกเป็น 3 ลุ่ม คือ กลุ่มค้นพบค้นหาตนเอง กลุ่มเตรียมความพร้อมสู่โลกการทำงานอย่างมืออาชีพ และกลุ่มสร้างอุปนิสัยสร้างคุณค่าเพื่อสังคม มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถามและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ฝึกปฏิบัติ (ถ้ามี) ทั้งนี้ มีกิจกรรมที่พัฒนาร่วมกับสำนักบริหารกิจการนิสิตภายใต้การกำกับคุณภาพรายวิชาเพื่อให้ “กิจกรรมนิสิต คือการเรียนรู้และพัฒนาตนผ่านประสบการณ์” อย่างแท้จริง ส่วนผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งจากของมหาวิทยาลัยและภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ศิษย์เก่า องค์กรภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดเล็กทั้งภายในและภายนอกประเทศ องค์กรภาคประชาสังคม เป็นต้น (ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566b)

ภาพประกอบ 11 ตัวอย่างหลักสูตร CUVIP จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2566). ตารางเรียนเดือนพฤษภาคม 2566. https://www.cuvip.gened.chula.ac.th/Timetable.php

CU NEURON

เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ระบบสนับสนุนการเรียนการสอนหมวดรายวิชาศึกษาทั่วไป (GenED Chula) และกิจกรรม CUVIP ที่เปิดให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัย บุคลากร ศิษย์เก่า ประชาชนทั่วไปทุกคนทุกช่วงวัยสามารถเข้ามาเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นทั้งหลักสูตรแบบ Degree และ Non-Degree อันมีช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งระบบนี้จะมีระบบคลังหน่วยกิตรองรับ โดยผู้เรียนสามารถสะสมไว้ได้โดยไม่กำหนดอายุ คุณวุฒิ ระยะเวลาในการสะสม หน่วยกิต และระยะเวลาในการเรียน โดยการเทียบโอนหน่วยกิตสามารถทำได้ในได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 ขอเทียบโอนรายวิชาที่ศึกษามาแล้วจากคณะหรือมหาวิทยาลัยมาสะสมไว้ในคลังของ GenEd Chula ซึ่งต้องเป็นไปตามประกาศ/ข้อบังคับว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียน ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประกาศกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่องแนวทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา หรือ ลักษณะที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมและการเรียนรู้ในแพลตฟอร์มแล้วสะสมหน่วยกิตไว้ในระบบคลังความรู้ดิจิทัลของ GenEd นอกจากนี้ ยังสามารถสะสมผลการเรียนในระบบคลังความรู้ดิจิทัลของ GenEd ได้ โดยเป็นรายวิชาต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรม CUVIPs ในระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถนำมาเทียบกับรายวิชาในหลักสูตรเพื่อให้ได้หน่วยกิตตามหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญาตรี และเก็บเป็นหลักฐานการสะสมหน่วยกิตได้ (ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566a) การสะสมหน่วยกิตและผลการเรียนในระบบคลังความรู้ดิจิทัลของ GenEd เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่ต้องการเข้าศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในอนาคต เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนล่วงหน้าได้และหากเข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็จะทำให้สามารถสำเร็จการศึกษาก่อน 4 ปี อีกทั้งมีเวลาเพิ่มเติมในการเพิ่มพูนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคตได้

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ตามหลักการการบริหารจัดการแนวใหม่ในอนาคต (New Operation Model) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมุ่งพัฒนาการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมการเรียนการสอน และสามารถผลิตบัณฑิตที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 และคุณลักษณะพึง

ประสงค์ จนไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Social Change Agent) ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมีกรอบการดำเนินงาน คือ การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based Education: OBE) โดยมุ่งพัฒนาการศึกษาให้มีความยืดหยุ่น หลากหลาย ตอบโจทย์ผู้เรียนทุกช่วงวัย (Education for All Ages Group) และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานในอนาคต โดยมีทิศทางไปสู่การเป็น Work Adult Education (WAE) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่เน้นความต้องการของผู้เรียนรายบุคคลและตอบสนองทุกช่วงอายุ เช่น โมดูล โครงการหลักสูตรเฉพาะบุคคล (Individual Based Program) รายวิชา Micro-credentials การพัฒนาความรู้ต่อเนื่องทางวิชาชีพ (Continuing Professional Development: DPD) การเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning: WiL) และ การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experience Based Learning) เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2564)

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Degree

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาวิชานวัตกรรมการออกแบบ (หลักสูตรนานาชาติ)

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาวิชานวัตกรรมการออกแบบ (หลักสูตรนานาชาติ) หรือ The Design Innovation Practice School (DIPS) เป็นหลักสูตรสังกัดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นหลักสูตร Experiential Learning Platform ซึ่งเป็นการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่เน้นการเรียนเสมือนการทำงานในชีวิตจริงที่แรกในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Techsauce Team, 2565) เป็นหลักสูตร 4 ปี (เรียนปีละ 3 ภาคการศึกษา) นักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาได้ภายใน 36 เดือน หลักสูตร DIPS ได้ร่วมมือกับคู่ความร่วมมือภาคเอกชนและอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาจากการเรียนรู้ในห้องเรียนไปสู่แพลตฟอร์มการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (The Experiential Learning Platform) เป็นพื้นที่อิสระที่ให้นักศึกษาได้ศึกษาในรูปแบบการเรียนที่เสมือนการทำงานในชีวิตจริง รวมถึงเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นและบูรณาการการทำงานเข้ากับการเรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษามีทักษะและขีดความสามารถในการทำงาน พร้อมเริ่มงานได้โดยไม่มีรอยต่อของทักษะการทำงาน นักศึกษาที่เรียนรู้ในหลักสูตรนี้จะสามารถตกผลึกวิธีการเรียนรู้แบบใหม่โดยไม่ยึดติดกับความรู้และการเรียนรู้รูปแบบเดิม สามารถผสานองค์ความรู้จากหลายแหล่งมาประยุกต์ใช้ในการทำงานได้ ด้านการเรียนการสอน ช่วงปี 1 หลักสูตร DIPS จะสอนนักศึกษาให้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (Learn how to learn) และสอนให้เห็นทุกขั้นบันไดทุกวิชาแบบผสมผสานไปพร้อมๆ กันผ่านการทำ workshop เพื่อให้นักศึกษาได้เห็นได้เรียนรู้ภาพใหญ่ก่อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการเรียน

workshop เพื่อพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 และ 3 นักศึกษาจะได้เรียนรู้กระบวนการทำงานจากสถานที่ทำงานและอุปกรณ์การทำงานจริง และนักศึกษาต้องพัฒนางานที่ได้รับมอบหมายจากบริษัทให้สำเร็จ ทั้งนี้ การเรียนในหลักสูตร DIPS จะไม่มีหนังสือเรียนเฉพาะที่ตายตัว ไม่มีการทำ Final Project และไม่มีการสอบ แต่จะมีกิจกรรม challenge นักศึกษา เพื่อทะลุขีดจำกัดในการเรียนรู้ของตนเอง สำหรับโครงสร้างหลักสูตร มีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 10 โครงสร้างหลักสูตร DIPS มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

หมวดวิชา	จำนวนหน่วยกิต
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	**143**
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	31
หมวดวิชาเฉพาะ	106
กลุ่มวิชาพื้นฐานด้านศิลปะและการออกแบบ	12
กลุ่มวิชาพื้นฐานด้านสังคมศาสตร์	12
กลุ่มวิชาพื้นฐานด้านธุรกิจและความเป็นผู้ประกอบการ	12
กลุ่มวิชาพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม	12
กลุ่มวิชาการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	52
กลุ่มวิชาเลือกนวัตกรรมการออกแบบ	6
หมวดวิชาเลือกเสรี	6

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2564). หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาวิชานวัตกรรมการออกแบบ(หลักสูตรนานาชาติ) ฉบับปรับปรุง 2564.

ความแตกต่างจากหลักสูตรปกติ

หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิตสาขาวิชานวัตกรรมการออกแบบ (หลักสูตรนานาชาติ) เป็นหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนรูปแบบใหม่โดยเน้นการเรียนเสมือนการทำงานในชีวิตจริงในลักษณะ Experiential Learning Platform ซึ่งไม่มีการวัดและประเมินผลด้วยการสอบ แต่วัดผลจากผลงานของนักศึกษาในชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถเข้าถึงโลกแห่งการทำงานจริงได้ตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 โดยไม่ใช่การฝึกงานในลักษณะปกติ แต่เป็นการฝึกทำงานในตำแหน่งจริง ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่ประสบปัญหารอยต่อของทักษะเมื่อเริ่มทำงานจริงๆ

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree

KMUTTWORKS

KMUTTWORKS เป็นแพลตฟอร์มที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะและทักษะสำหรับบัณฑิตของมหาวิทยาลัยและกลุ่มคนวัยทำงาน โดยเป็นการพัฒนาทักษะและสมรรถนะของคนวัยทำงานอย่างยั่งยืน ที่มีความยืดหยุ่นตอบโจทย์ผู้เรียนวัยทำงาน โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีได้ร่วมมือกับภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในการพัฒนาแพลตฟอร์มขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะหลักสูตรประกาศนียบัตรระยะสั้นภายใต้โจทย์ความต้องการของภาคอุตสาหกรรม (Real Demand) เพื่อการยกระดับภาคอุตสาหกรรมของไทย และเป็น solution provider และ facilitator ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และงานวิจัยของนักวิชาการให้ออกมาในรูปแบบหลักสูตร (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ม.ม.ป.) ทั้งนี้ การออกแบบและการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อกลุ่มวัยทำงานจำเป็นต้องแตกต่างจากกระบวนการจัดการศึกษาในระบบ (Formal Education) ให้แก่นักศึกษาปริญญาตรี เนื่องจากเวลาข้อจำกัดเรื่องลักษณะหลักสูตรและเวลาของผู้เรียน แต่ยังคงมุ่งเน้นกรอบการศึกษาที่มุ่งลัพธ์ (Outcome-Based Education : OBE) เช่นเดียวกัน สำหรับผู้สอนจะเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาของมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมที่มากประสบการณ์ ทุกหลักสูตรการอบรมจะผ่านการสำรวจความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการเน้นจากโจทย์จริง (Real Demand) แล้วนำมาออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะเพื่อตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายร่วมกับพันธมิตรภาคอุตสาหกรรม (Co-Design) หรือ customized และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2565) ด้านรูปแบบการเรียนจะเป็นแบบผสมผสาน (Hybrid Learning) ซึ่งมีทั้งการเรียน Onsite ออนไลน์ และการให้คำปรึกษา (consulting & coaching) รวมถึงระบบเพื่อนช่วยเรียน (Facilitotor) ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนย้อนหลังได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านระบบ Hands-on Workshop และ E-Learning ผู้เรียนที่ศึกษาสำเร็จครบตามที่หลักสูตรกำหนดจะได้รับประกาศนียบัตร นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังติดตามผลของผู้เรียนหลังจากสำเร็จการอบรมไปแล้วในระยะ 3 เดือนและ 6 เดือน เพื่อดูพัฒนาการทางทักษะของผู้เรียนอีกด้วย ปัจจุบันมีหลักสูตรพัฒนาทักษะ Upskill และ Reskill อยู่ 7 ทักษะด้วยกัน ได้แก่ (1) 21st Century Skill for All (2) Bio Circular Green Economy (3) Data Story (4) Digital Factory & IoT (5) Food for the Future (6) Next Generation Vehicles & Rail System และ (7) Smart Organization

ภาพประกอบ 12 ตัวอย่างหลักสูตรอบรมระยะสั้น KMUTTWORKS
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ม.ม.ป.). KMUTTKORKS. สืบค้นจาก https://kmuttworks.com/becauseitworks

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำหรับการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มุ่งเน้นคงจุดยืนในด้านที่เชี่ยวชาญ เป็นที่พึ่งของประชาชน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนา เพื่อให้มหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศ“มหาวิทยาลัยระดับโลกเพื่อประชาชน” (The World - class University for the People) โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะเป็นสถาบันวิชาการที่สร้างพลังการทำงานในอนาคตให้กับประเทศ โดยจะทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตให้กับบัณฑิตและคนทำงานในอาชีพต่าง ๆ เพื่อทำให้ทุกคนสามารถปรับตัวจากอาชีพเดิมจำนวนมากที่กำลังจะหายไป และตอบโจทย์อาชีพใหม่ๆ ที่ท้าทายในโลกอนาคต โดยทำงานได้ทุกที่ทั่วโลก นอกจากนี้ยังต้องมี จิตสำนึกที่สอดคล้องไปกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางที่กำหนดไว้โดยสหประชาชาติ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2564)

ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ปรับปรุงแนวทางการจัดการเรียนการสอนเป็น 3 รูปแบบ ตามระดับความรุนแรงของสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในขณะนั้น โดยจัดเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบประสมประสาน (Hybrid) ระหว่างรูปแบบชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัย (Onsite) และออนไลน์ ซึ่งต้องบันทึกวิดีโอการเรียนการสอนเพื่อเป็นประโยชน์ในการทบทวนบทเรียนของนักศึกษา รูปแบบที่ 2 รูปแบบชั้นเรียนที่มหาวิทยาลัย (onsite) ซึ่งให้จัดตามความจำเป็น และรูปแบบที่ 3 รูปแบบออนไลน์

(online) โดยต้องมีการบันทึกวิดีโอการเรียนการสอนเพื่อเป็นประโยชน์ในการทบทวนบทเรียนของนักศึกษาเช่นเดียวกับการสอนรูปแบบประสมประสาน

ด้านการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อผู้เรียนที่ตอบโจทย์โลกอนาคต จึงได้พัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นในหลายรูปแบบขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาแพลตฟอร์มในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นแพลตฟอร์มในลักษณะ Open Integrated Platform ซึ่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้มหาวิทยาลัยต้องปรับตัวและปรับบทบาทที่ไม่ใช่เป็นเพียงสถาบันผู้ให้การศึกษาแบบปริญญาบัตร แต่ต้องสามารถให้องค์ความรู้กับผู้คนทุกช่วงวัยทุกรูปแบบได้โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเท่านั้น ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนได้ในรูปแบบ On-site ออนไลน์ และผสมผสาน (hybrid) ไม่มีกำแพงรั้วมหาวิทยาลัยเป็นอุปสรรค อันจะนำไปสู่ความร่วมมือและการบูรณาการระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคมภายนอกยิ่งขึ้น โดยหลักสูตรจะมีตั้งแต่การเรียนรู้หรือกิจกรรมเสริมทักษะเพื่อพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ การพัฒนาทักษะในการ Upskill Reskill และ New Skill การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ไปจนถึงการต่อยอดองค์ความรู้สู่การทำวิจัยที่เป็นนโยบายชี้นำสังคม (Policy Advocacy) ปัจจุบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีให้มีความยืดหยุ่นยิ่งขึ้น โดยมีโครงการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีแบบไม่สังกัดหลักสูตร (THAMMASAT FRONTIER SCHOOL) ซึ่งจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถสมัครเข้าหลักสูตรระดับปริญญาตรีได้โดยไม่สังกัดหลักสูตร ทำให้นักศึกษามีโอกาสที่จะเลือกและออกแบบการเรียนรู้ของตนได้ ซึ่งโครงการนี้อยู่ในระหว่างการพัฒนา นอกเหนือจากโครงการดังกล่าวแล้ว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีโครงการที่สำคัญที่สามารถเป็นได้ทั้งหลักสูตรแบบ Degree และหลักสูตรแบบ Non-Degree ในหลักสูตรเดียวกัน ดังนี้

ทักษะ (TUXSA)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมมือกับคู่ความร่วมมือภาคเอกชนในการพัฒนาหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิตออนไลน์ TUXSA (ทักษะ) ขึ้น เพื่อส่งมอบทักษะการทำงานที่จำเป็นในปัจจุบันและอนาคตสู่คนไทยให้มีขีดความสามารถให้ทัดเทียมกับระดับสากล ทั้งการพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ New Skill และทักษะศตวรรษที่ 21 รวมไปถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต TUXSA เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโทที่มีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับปริญญาโทที่ได้จากการเรียนรั้วมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ออกแบบเนื้อหาเพื่อตอบโจทย์ผู้เรียนและตอบโจทย์โลกอนาคต โดยคณะผู้สอนมีทั้งอาจารย์ของมหาวิทยาลัย รวมถึง นักธุรกิจและผู้บริหารองค์กรธุรกิจที่

ประสบความสำเร็จและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ทั้งหลักสูตร TUXSA สามารถตอบโจทย์คนทำงานและองค์กรแห่งอนาคตได้อย่างทันยุคและมีประสิทธิภาพ จุดเด่นของหลักสูตร TUXSA คือ เป็นหลักสูตรเรียนออนไลน์ 100% ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนของตนได้ โดยเลือกเรียนเฉพาะวิชาที่สนใจเพื่อเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะ รับประกาศนียบัตร หรือเรียนเพื่อให้ได้วุฒิปริญญาโทที่มีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับปริญญาโทที่ได้จากการเรียนในมหาวิทยาลัย ผู้เรียนสามารถวางแผนค่าใช้จ่ายของตนได้และประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ผู้เรียนวัยทำงานสามารถเรียนได้โดยไม่เสียเวลางาน ในเวลาใดก็ได้ตามที่ต้องการตลอด 24 ชั่วโมง สามารถเลือกเรียนได้ตามจังหวะชีวิต สำหรับรูปแบบการเรียน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเหมาะกับตนเอง 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การเรียนส่งเสริมองค์ความรู้แต่ไม่เก็บสะสมหน่วยกิต

รูปแบบที่ 2 การเรียนและสอบแบบออนไลน์เพื่อเก็บหน่วยกิตแล้วรับประกาศนียบัตรรายวิชา (Certificate of Course Completion)

รูปแบบที่ 3 การเรียนและสอบให้ครบ 18 หน่วยกิตเพื่อรับประกาศนียบัตรชุดวิชา (Certificate of Specialization Completion) และ

รูปแบบที่ 4 การเรียนสำเร็จหลักสูตรปริญญาโท ซึ่งต้องศึกษาไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต รายวิชาที่เรียนจะถูกสะสมไว้ในคลังหน่วยกิต ซึ่งใช้เทียบโอนรายวิชาเมื่อสมัครเข้ามาเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แล้วจึงดำเนินการตามเกณฑ์การสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยกำหนด เช่น การทำวิทยานิพนธ์หรือค้นคว้าอิสระ การสอบ Comprehensive เป็นต้น

ปัจจุบัน TUXSA มีทั้งสิ้น 4 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร M.B.A. (Business Innovation) หลักสูตร M.S. Digital Business Transformation ซึ่งมีผู้ลงทะเบียนเรียนมากกว่า 30,000 คน และมีผู้สำเร็จการศึกษาแล้วจำนวน 58 คน ส่วนหลักสูตร M.Ed. (Learning Innovation) และ หลักสูตร Applied AI ยังไม่เปิดรับสมัครนักศึกษา อยู่ในระหว่างดำเนินการ (Skill Lane, ม.ม.ป.)

ตาราง 11 โครงสร้างหลักสูตร M.B.A. (Business Innovation) และ M.S. Digital Business Transformation ของ TUXSA มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมวดวิชา	จำนวนหน่วยกิต
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	30
รายวิชาบังคับ (ก่อนสอบประมวลความรู้)	18
รายวิชาเลือก	12
การค้นคว้าอิสระ (Independent Studies : IS)	6

ที่มา : Skill Lane, (ม.ม.ป.). ปริญญาโทออนไลน์สู่ทักษะแห่งอนาคต : TUXSA หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์ หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสกิลเลน. สืบค้นจาก https://www.skilllane.com/academic/tuxsa

ภาพประกอบ 13 ตัวอย่างรายวิชาในแพลตฟอร์ม TUXSA มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่มา : Skill Lane, (ม.ม.ป.). ปริญญาโทออนไลน์สู่ทักษะแห่งอนาคต : TUXSA หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์ หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสกิลเลน. สืบค้นจาก https://www.skilllane.com/academic/tuxsa

ธรรมศาสตร์ตลาดวิชา (Thammasat Gen Next Academy)

ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาแบบตลาดวิชา พ.ศ. 2562 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าเรียนในหลักสูตรการศึกษาหรือหลักสูตรฝึกอบรมได้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562) โดยมีค่าธรรมเนียมเข้าศึกษา ซึ่งโครงการธรรมศาสตร์ตลาดวิชานี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทั้งที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยและไม่ใช่นักศึกษาของมหาวิทยาลัยทุกช่วงวัยที่ต้องการพัฒนาตนเองตามความประสงค์ โดยได้พัฒนารูปแบบการให้บริการให้มีความทันสมัย ตอบโจทย์ผู้เรียนทุกช่วงวัย มีรูปแบบการเรียน 3 รูปแบบ โดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาของมหาวิทยาลัยหรือคู่ความร่วมมือเป็นผู้ให้ความรู้ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การเรียนร่วมกับนักศึกษาธรรมศาสตร์ในห้องเรียน (face-to-face) ซึ่งเป็นการเรียนร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตารางเรียนประมาณ 15 สัปดาห์ตามที่หลักสูตรกำหนด

รูปแบบที่ 2 การเรียนออนไลน์ ผู้เรียนเลือกสถานที่เรียนตามความเหมาะสม มีการวัดและประเมินผล มีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษา ใช้ระยะเวลาเรียนด้วยตนเองประมาณ 15 ชั่วโมงการเรียนรู้ต่อหน่วยกิต

รูปแบบที่ 3 การเรียนแบบคอร์สระยะสั้น (short course) เป็นการอบรมหรือฝึกปฏิบัติการระยะสั้น 1-4 สัปดาห์ สามารถนับจำนวนชั่วโมงเพื่อเทียบโอนเป็นหน่วยกิตได้

ทั้งนี้ ผู้เรียนที่ประสงค์เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถเลือกสะสมหน่วยกิตไว้ได้ แล้วนำมาเทียบโอนเมื่อเข้าเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ที่สำเร็จการเรียนรู้และผ่านการประเมินผล จะได้รับใบประกาศนียบัตร รวมถึงทรานคริปต์และหน่วยกิตสะสมไว้ในคลังหน่วยกิต (credit bank) มีระยะเวลาสะสมสูงสุดไม่เกิน 8 ปีโดยสามารถนำมายื่นพิจารณาขอเทียบโอนวิชาในภายหลังได้ เมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็สามารถนำหน่วยกิตที่สะสมไว้ในธรรมศาสตร์ตลาดวิชามาเทียบโอนได้ ซึ่งช่วยให้นักศึกษาเหล่านั้นย่นระยะเวลาในการศึกษาระดับปริญญาตรีได้ ผู้เรียนจะมีสถานะ “ศิษย์ธรรมศาสตร์ (Thammasat Learner)” (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ม.ป.)

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดลมีปรัชญาการศึกษา คือ จัดการศึกษาที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยใช้การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างเสริมความรู้ ความสามารถ และทักษะใหม่ได้ด้วยตนเอง ตามหลักการการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered) และคอนสตรัคติวิสซึม (Constructivism) ทั้งนี้ จาก

แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดลจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยมหิดลให้ความสำคัญกับการปรับรูปแบบการศึกษาให้มีความยืดหยุ่น ตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น และสอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลจึงได้จัดทำการศึกษาแบบยืดหยุ่น ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเนื้อหารายวิชาตามความสนใจของตนเองได้ โดยประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง แนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2564 ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้ (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565a)

รูปแบบที่ 1 หลักสูตรที่จัดแผนการศึกษาให้มีวิชาเลือกที่หลากหลาย (Multidisciplinary Program)

เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยกำหนดรายวิชาหมวดวิชาเฉพาะเท่าที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำคัญเพียงพอสำหรับเป็นพื้นฐานของสาขาวิชา และกำหนดให้มีวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะอย่างน้อยร้อยละ 20 ของหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะตามโครงสร้างหลักสูตร

รูปแบบที่ 2 หลักสูตรที่เลือกเวลาและสถานที่ตามความต้องการผู้เรียน (Flexible Time and Place)

เป็นหลักสูตรที่ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามเวลาและสถานที่ที่ต้องการ ซึ่งจะมีรายวิชาที่อยู่ในระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System : LMS) สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนแบบผสม (Blended Learning) หรือห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ทั้งนี้หลักสูตรดังกล่าวต้องมีการจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้ e-learning ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะ รวมทั้ง รายวิชาที่นำมาคำนวณหน่วยกิตต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านช่องทางออนไลน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเวลาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชา ซึ่งรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ช่องทางออนไลน์ต้องสามารถใช้สอนได้ทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ โดยที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารระหว่างกันได้สองทาง (Two-Ways Communication) หรือการสื่อสารที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถให้ รับ และโต้ตอบระหว่างกันได้

รูปแบบที่ 3 หลักสูตรการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning)

เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ในพื้นที่ห่างไกลกัน โดยจัดการเรียนรู้ในรูปแบบสื่อประสมที่มีสื่อหลักและสื่อเสริมที่มีสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อแพร่ภาพเสียง หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์

เป็นแกนกลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ หลักสูตรต้องมีการประเมินที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์การขอเปิดและดำเนินการหลักสูตรระดับปริญญาในระบบการศึกษาทางไกล พ.ศ. 2548 และประกาศคณะกรรมการอุดมศึกษา เรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การขอเปิดและดำเนินการหลักสูตรระดับปริญญาในระบบการศึกษาทางไกล พ.ศ. 2548 และเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจากหลักสูตรในระบบชั้นเรียน

รูปแบบที่ 4 หลักสูตรปริญญาร่วม (Joint Degree) หรือหลักสูตรสองปริญญา (Double Degree)

เป็นหลักสูตรที่จัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างส่วนงาน/คณะภายในมหาวิทยาลัย หรือจัดทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอื่น (MOU) โดยกำหนดแผนการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามต้องการ ทั้งนี้ การจัดการศึกษาของหลักสูตรปริญญาร่วม (Joint Degree) หรือหลักสูตรสองปริญญา (Double Degree) ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาหลักสูตรควบปริญญาตรี 2 ปริญญาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พ.ศ.2552 รวมทั้ง หลักเกณฑ์อื่นที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบที่ 5 หลักสูตรหรือรายวิชาที่สามารถสะสมผลการเรียนรู้ในระบบคลังหน่วยกิต

เป็นหลักสูตรหรือรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่ใช่นักศึกษาในระบบของหลักสูตรสามารถลงทะเบียนเรียน สะสมผลการเรียนรู้ในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งนี้ สามารถใช้หน่วยกิตที่สะสมไว้ในคลังหน่วยกิตมาเทียบโอนรายวิชาในหลักสูตรได้ และเมื่อสะสมหน่วยกิตตามหลักเกณฑ์และจำนวนหน่วยกิตที่หลักสูตรกำหนดก็จะสามารถนำมาใช้เทียบโอนเพื่อขอรับปริญญาได้

นอกจากนี้ ในประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง แนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2564 ยังได้กำหนดแนวทางการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ได้แก่ แนวทางการจัดทำหลักสูตร การเปิดรายวิชาใหม่ การนำรายวิชา / หลักสูตร / การบริการวิชาการที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรอยู่แล้วมาเปิดให้บุคคลภายนอกเข้าศึกษาและสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตได้ รูปแบบและวิธีการสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิต การวัดและประเมินผลลัพธ์เรียนรู้ การบันทึกผลการเรียนและลัพธ์การเรียนรู้ ค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าบำรุง

การศึกษา การให้คุณวุฒิและปริญญา และระบบประกันคุณภาพ เพื่อให้การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Degree

ศิลปศาสตรบัณฑิตและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสร้างสรรค์ (หลักสูตรนานาชาติ) (Bachelor of Arts and Science in Creative Technology)

หลักสูตรแบบไตรภาคของวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นหลักสูตรต้นแบบหลักสูตรแรกในประเทศไทย โดยร่วมมือกับคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ และวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล (วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.) เพื่อสร้างสรรค์หลักสูตรแบบบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary) ที่มีความยืดหยุ่นตอบโจทย์ผู้เรียน เสริมสร้างให้ผู้เรียนให้มีความสามารถทั้งด้านวิทยาศาสตร์และศิลปะ ตอบโจทย์ในอุตสาหกรรมที่หลากหลาย หลักสูตรนี้จะช่วยให้นักศึกษามีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านการออกแบบดีไซน์ และเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ เพิ่มพูนความรู้ทางด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นการเปิดมุมมองและมีทัศนคติที่กว้างขึ้น เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีและเหมาะสมกับโลกยุคใหม่ ผ่านการออกแบบและนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้สังคมน่าอยู่ขึ้น และเป็นสังคมสำหรับทุกๆคน (inclusive society) ซึ่งการเรียนในลักษณะผสมผสานนี้ ทำให้บัณฑิตมีคุณลักษณะแบบ T-shaped ที่มีความรู้ลึกในสายงานหรือสายอาชีพของตน ทั้งนี้ รายวิชาแกนของหลักสูตรได้ผสมผสานบูรณาการองค์ความรู้ 4 ศาสตร์ ได้แก่ การประมวลผลสร้างสรรค์ (Creative Computing) การออกแบบการสื่อสาร (Communication Design) พื้นฐานดนตรี (Fundamentals of Music) การออกแบบเพื่อมวลชนสำหรับการสื่อสาร (Inclusive Design for Communication) โดยเป็นการสื่อสารเพื่อประโยชน์สำหรับผู้พิการ (วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล, n.d.-b)

ตาราง 12 โครงสร้างหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสร้างสรรค์ (นานาชาติ)

หมวดรายวิชา	**จำนวนหน่วยกิต**
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	**168 หน่วยกิต**
วิชาศึกษาทั่วไป	38 หน่วยกิต
วิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า	102 หน่วยกิต
กลุ่มวิชา I-Design	20 หน่วยกิต
วิชาเลือกเสรี	8 หน่วยกิต

ที่มา : วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล (ม.ม.ป.) Bachelor of Arts and Science Program in Creative Technology (International Program).

สำหรับวิชากลุ่ม I-Design ผู้เรียนจะได้เรียนในลักษณะ (Multidisciplinary Learning) ในศาสตร์จากสังกัดอื่น ๆ ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและนอกมหาวิทยาลัย โดยนักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้จาก 5 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รายวิชาโทของหลักสูตรวิทยาลัยนานาชาติ

รูปแบบที่ 2 คอร์สประกาศนียบัตรของหลักสูตรวิทยาลัยนานาชาติ

รูปแบบที่ 3 รายวิชาเอกหลักสูตรวิทยาลัยนานาชาติ

รูปแบบที่ 4 รายวิชาเอกจากหลักสูตรใดก็ได้ของมหาวิทยาลัยมหิดล สามารถเรียนได้ทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา

รูปแบบที่ 5 หลักสูตรจากสถาบันคู่ความร่วมมือที่ทำ MOU กับวิทยาลัยนานาชาติและมหาวิทยาลัยมหิดล (วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล, n.d.-a)

ความแตกต่างจากหลักสูตรปกติ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตและวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสร้างสรรค์ (หลักสูตรนานาชาติ) เป็นหลักสูตรที่มีการบูรณาการองค์ความรู้มากถึง 4 ศาสตร์ด้วยกัน โดยมีหลักการที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทางเลือกให้นักศึกษาเลือกเรียนรู้นับตั้งแต่รายวิชาศึกษาทั่วไปตามสมรรถนะหลักของมหาวิทยาลัยมหิดล รายวิชาแกนที่ศาสตร์องค์ความรู้จาก 4 คณะ คือ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนานาชาติ และวิทยาลัยราชสุดา รายวิชาเลือกกลุ่ม IDesign 20 หน่วยกิตที่ผู้เรียนสามารถ

ออกแบบ จัดสรรการเรียนได้อย่างอิสระ และเลือกสำเร็จการศึกษาในรูปแบบที่ต้องการ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นในหลายมิติ ตอบโจทย์ผู้เรียนและการทำงานในอนาคตของผู้เรียน

หลักสูตร 6 ยกกำลัง 1 (Hybrid Program 6^1)

หลักสูตร 6 ยกกำลัง 1 (Hybrid Program 6^1) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรแพทยศาสตร์ ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล โดยพัฒนาร่วมกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คณะสาธารณสุขศาสตร์ และวิทยาลัยการจัดการ รวมถึง หลักสูตรระดับปริญญาโทอื่นๆ ของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และหลักสูตรปริญญาโทของมหาวิทยาลัยชั้นนำต่างประเทศ เป็นการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) เน้นผลิตแพทย์ที่เก่ง ดี มีความรู้ ความสามารถในสาขาอื่นอย่างหลาก และถือประโยชน์เพื่อนมนุษย์เป็นที่ตั้ง โดยสร้าง Pi-shaped graduates และบูรณาการข้ามศาสตร์ที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษาแพทย์ที่ต้องการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของตนเองให้มากกกว่าการเป็นหมอ ทั้งทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศทางการแพทย์ ทักษะการจัดการธุรกิจสุขภาพ ทักษะด้านวิศวกรรมศาสตร์ และทักษะด้านสาธารณสุขศาสตร์ เพื่อพัฒนานักศึกษาแพทย์สู่ความเป็นเลิศ (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.-b)

ตาราง 13 โครงสร้างหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

หมวดวิชา	จำนวนหน่วยกิต
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	249
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	30
กลุ่มที่มหาวิทยาลัยกำหนด	16
กลุ่มวิชาที่หลักสูตรกำหนด	12
หมวดวิชาเฉพาะ	211
กลุ่มวิชาเฉพาะทางการแพทย์	199
กลุ่มวิชาเฉพาะที่ส่งเสริมสมรรถนะที่เป็นจุดเน้นของสถาบัน หรือ ส่งเสริมศักยภาพตามความสนใจผู้เรียน	12
รายวิชาเลือกเสรี	8

ที่มา : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล (2564). รายละเอียดหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุงปี 2564.

ตาราง 14 หลักสูตรในความร่วมมือของหลักสูตร Hybrid Program 6[1] คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะ	หลักสูตร
คณะวิศวกรรมศาสตร์	1. วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ (ภาคพิเศษ) 2. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน (ภาคพิเศษ)
คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	1. จัดทำหลักสูตรร่วมระหว่าง 2 คณะ ในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา 2. เทคโนโลยีสารสนเทศทางการแพทย์
คณะสาธารณสุขศาสตร์	หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต
วิทยาลัยการจัดการ	หลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจสุขภาพ
หลักสูตรของคณะฯ	1. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวการออกแบบทางการแพทย์ (นานาชาติ)
หลักสูตรต่างประเทศ	1. Master of public health at UWA 2. Master Degree (Health & Clinical Informatics) at OSHU

ที่มา : คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล (ม.ม.ป.) “หลักสูตรแพทย์ศิริราช Hybrid Program 61 มุ่งผลิต Pi-shaped graduates ที่เป็นมากกว่าแพทย์” มุ่งผลิตแพทย์ที่มีความรู้ข้ามศาสตร์. สืบค้นจาก https://www.sirirajeducationexpo.com/prepare-siriraj-hybrid

ด้วยหลักการจัดการศึกษาที่เน้นนักศึกษาเป็นสำคัญ หลักสูตรจึงให้นักศึกษาแพทย์ได้มีโอกาสออกแบบการเรียนรู้ของตนเองตามความถนัดและความสนใจในกลุ่มรายวิชาเฉพาะด้วย รวมไปถึงทางเลือกในการศึกษาและเสริมสร้างทักษะรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีพร้อมกับปริญญาโท การเรียนในรายวิชาหรือโมดูลที่สนใจและไม่ใช่

สาขาวิชาแพทย์เพื่อพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานในอนาคต การสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิต การรับประกาศนียบัตร เป็นต้น (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.-a)

ความแตกต่างจากหลักสูตรปกติ

หลักสูตรแพทยศาสตร์แบบหลักสูตร 6 ยกกำลัง 1 เป็นการพัฒนาหลักสูตรให้นักศึกษาแพทย์สามารถเรียนหลักสูตรแพทย์ 6 ปีไปพร้อมกับการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์จากหลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะและขีดความสามารถของนักศึกษาแพทย์ ศาสตร์ที่นักศึกษาแพทย์สามารถเลือกเรียนได้ ได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศทางการแพทย์ ทักษะการจัดการธุรกิจสุขภาพ ทักษะด้านวิศวกรรมศาสตร์ และทักษะด้านสาธารณสุขศาสตร์ เพื่อพัฒนานักศึกษาแพทย์สู่ความเป็นเลิศ เพื่อให้แพทย์เป็นมากกว่าแพทย์ และสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ไปจนถึงการสำเร็จการศึกษา นักศึกษาแพทย์มีโอกาสและทางเลือกในการเรียนในหลายรูปแบบ นอกจากนี้ หลักสูตรได้จัดการศึกษาในช่วงต้นของหลักสูตรให้เป็นรายวิชาแบบไม่มีแต้มประจำ (S-U) เพื่อลดความเครียดและการแข่งขันของนักศึกษาแพทย์ รวมถึง ปรับปรุงรายวิชาของหลักสูตรให้มีความกระชับและทันสมัยมากขึ้น เช่น การยุบรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานหลายวิชาให้กลายเป็นรายวิชา Scientific Inquiries for the 21st Century แทน เป็นต้น (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.-a)

ตัวอย่างหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree

Mahidol University Extension (MUx)

MUx คือ ระบบจัดการการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านเครือข่าย (Learning Management System: LMS) ของมหาวิทยาลัยมหิดล ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และเข้าถึงได้ง่าย โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ สถานะการพำนักอาศัย และเพศที่ใช้งานสำหรับการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถเรียนที่ไหน เมื่อไหร่ บนอุปกรณ์สื่อสารใดก็ได้ ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทักษะศตวรรษที่ 21 และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ได้แก่ ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) การรู้การสื่อสาร (Communication Literacy) การรู้ทางการเงินและการจัดการ (Finance and Management Literacy) ความรอบรู้เรื่องสุขภาพ (Health Literacy) การรู้ทางวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม (Science and Environment Literacy) และการรู้ทางสังคมและมนุษยศาสตร์ (Social and Humanity Literacy) (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2566) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะเพื่อตอบโจทย์โลกอนาคต ทั้งนี้ แพลตฟอร์ม MUx มีรายวิชา 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 รายวิชาแบบ MOOC (Massive open online course) ที่เปิดให้ทั้งนักศึกษาและบุคคลที่ไม่ใช่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ประชาชนและบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565b) เป็นรายวิชาเพื่อเสริมทักษะ Upskill Reskill และ New Skill ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรได้ ปัจจุบันมี 91 รายวิชา โดยรายวิชาที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปีงบประมาณ พ.ศ 2564 คือ วิชาการฟังและการพูดภาษาเพื่อการสื่อสาร จำนวนผู้ลงทะเบียนเรียน 111,041 คน

ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างรายวิชาแบบ MOOC บนแพลตฟอร์ม MUx มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล (2566). Mahidol University Extension. สืบค้นจาก https://mux.mahidol.ac.th/

ประเภทที่ 2 บทเรียนแบบ SPOC (Small private online course) สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ใช้จัดการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลในรายวิชาที่บรรจุในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นรูปแบบที่ 2 หลักสูตรที่เลือกเวลาและสถานที่ตามความต้องการผู้เรียน (Flexible Time and Place) ซึ่งเป็นการเรียนแบบการสอนแบบผสม (Blended Learning) หรือห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยการจัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้ e-learning ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะ รวมทั้ง รายวิชาที่นำมาคำนวณหน่วยกิตต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านช่องทางออนไลน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเวลาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชา ซึ่งรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ช่องทางออนไลน์ต้องสามารถใช้สอนได้ทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ ปัจจุบันมีทั้งสิ้น 421 วิชา

ภาพประกอบ 15 ตัวอย่างบทเรียนแบบ SPOC บนแพลตฟอร์ม MUx มหาวิทยาลัยมหิดล

ที่มา : มหาวิทยาลัยมหิดล (2566). Mahidol University Extension. สืบค้นจาก https://mux.mahidol.ac.th/

Flexible Education program สำหรับผู้พิการ

โปรแกรมการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับผู้พิการ อยู่ภายใต้การดูแลของวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งร่วมมือกับส่วนงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหิดล รวมถึงภาครัฐ และภาคธุรกิจ ในการออกแบบหลักสูตรร่วมกันตั้งแต่ต้นทาง ระหว่างทาง และปลายทาง จนเป็นหลักสูตรการอบรมระยะสั้นที่มีความยืดหยุ่นในรูปแบบนวัตกรรมแบบเปิดในระบบการศึกษา (New business model for open innovation in education system) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา พัฒนาทักษะอาชีพ สร้างแรงจูงใจในการฝึกฝนและเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้พิการ และสร้างอาชีพอิสระและการเป็นผู้ประกอบการให้ผู้พิการ ผู้เรียนมีโอกาสออกแบบและปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและศักยภาพ ผู้เรียนจะได้ลงมือทำงานจริงในสถานที่ทำงานจริง นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้พิการที่ออกจากระบบการศึกษาไปแล้วสามารถกลับเข้าสู่กระแสหลักของการศึกษาได้อีกครั้ง (วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.) ด้านการเรียนการสอนจะดำเนินภายใต้กรอบการศึกษาที่มุ่งลัพธ์ (Outcome-based Education : OBE) สำหรับการเรียนรู้จะมีทั้งหลักสูตรที่เรียนแบบออนไลน์ 100% และเรียนแบบ On-site ตามประเภทหลักสูตร ซึ่งวิทยาลัยราชสุดาจะจัดส่งไอแพดและซิมอินเตอร์เน็ตให้กับผู้เรียนทุกคนเพื่อใช้ในการเรียนและพัฒนาทักษะ โดยก่อนเริ่มหลักสูตรผู้เรียนทุกคนต้องผ่านการเตรียมความพร้อมทักษะในการทำงาน จำแนกตามทักษะสำหรับผู้พิการทางการได้ยิน และผู้พิการทางกายและการเคลื่อนไหว ซึ่งมีทางเลือกให้ผู้เรียนเลือกถึง 4 หลักสูตร และทักษะด้านอารมณ์สังคมที่เป็น Soft Skills จากนั้นจึงเข้าสู่การพัฒนาทักษะทางอาชีพและการพัฒนาทักษะด้านธุรกิจนวัตกรรมสำหรับผู้พิการ โดยการปฏิบัติงานในสถานที่ทำงานจริง รวมถึงการศึกษาดูงานในบาง

หลักสูตร เมื่อผู้พิการผ่านการอบรมครบตามหลักสูตรแล้วก็จะได้รับวุฒิบัตร และมีโอกาสได้รับการจ้างงานสูงขึ้นตามมาตรา 33 กับภาคีเครือข่าย ตามมาตรา 35 ในการเป็นครูผู้ช่วยสอน AI Trainer และการประกอบอาชีพอิสระ รวมถึง เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนวัตกรรมคนพิการ (วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ม.ป.)

สรุปการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

จากการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล จะเห็นได้ว่า แม้แต่ละมหาวิทยาลัยจะมีอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และการดำเนินการที่แตกต่างกันไป แต่ทุกมหาวิทยาลัยจะมีแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ในรายละเอียด ดังนี้

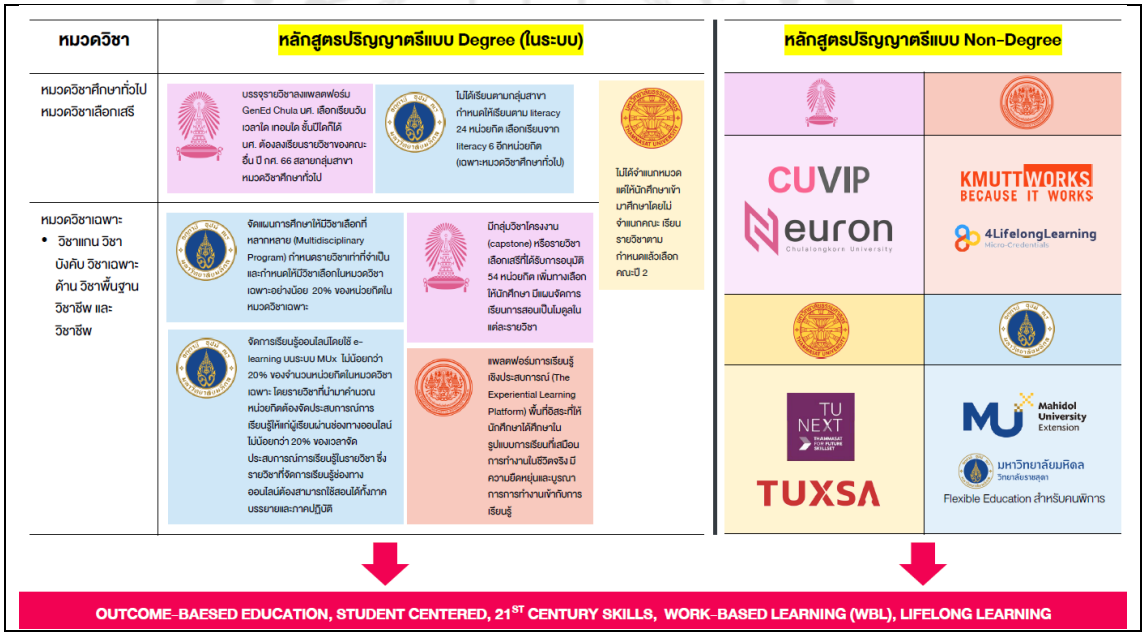

ภาพประกอบ 16 สรุปการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

การจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ต่างพัฒนาระบบอุดมศึกษาบนพื้นฐานของหลักการในการจัดการอุดมศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีเป็นไปตามพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2558

และ 2565 ของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา กรอบการดำเนินการเหล่านี้ส่งผลต่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีต่อทุกมหาวิทยาลัย จึงทำให้หลายมหาวิทยาลัยเลือกพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ของมหาวิทยาลัย สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ก่อนการปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น อย่างไรก็ตาม ช่วงปี พ.ศ.2562 – 2565 เกิดสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลายสถานการณ์ที่สร้างความท้าทายให้แก่มหาวิทยาลัยที่ต้องปรับตัวในทันที ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมพลิกโฉม ปัญหาช่องว่างทางทักษะ การเข้าสู่สังคมสูงวัย เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม รวมไปถึง สถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยต้องปรับรูปแบบการสอนไปสู่ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบ On-site ออนไลน์ และผสมผสาน (Hybrid) แม้ภายหลังสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 จะรุนแรงน้อยลงแล้ว แต่การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปจนไปสู่การพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีให้มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบโจทย์ผู้เรียนและให้เท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ จากการศึกษาข้อมูลสถาบันอุดมศึกษาตัวอย่าง ผู้วิจัยพบแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีใน 2 รูปแบบหลัก ดังนี้

รูปแบบที่ 1 หลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Degree

ด้วยการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐยังเป็นการศึกษาในระบบ ทำให้การพัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐยังคงอยู่ภายใต้กรอบการจัดการศึกษาในระบบ ซึ่งไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) แต่เป็นการปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้นภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ พร้อมกับพัฒนาระบบและเครื่องมือสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนขึ้นใหม่เพื่อให้สอดรับการพัฒนาการศึกษารูปแบบใหม่ โดยอาจเป็นทั้งการพัฒนาหลักสูตรแบบยืดหยุ่นขึ้นใหม่หรือการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัมหิดล จะพบคุณลักษณะการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในแต่ละมิติ ดังนี้

ตาราง 15 ตารางสรุปคุณลักษณะการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree

มิติความยืดหยุ่น	**แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree**
ผู้เรียน	ไม่ยืดหยุ่น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2558 และ 2565 (คุณสมบัติผู้เข้าศึกษา)
เวลา	ยืดหยุ่นบางรายวิชา 1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือกเสรี (GenEd Chula) นักศึกษาเลือกเรียนเวลาใด ภาคการศึกษาใดก็ได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2. หมวดวิชาเฉพาะ รายวิชาที่บรรจุไว้ใน MUx (SPOC) ที่ให้นักศึกษาเรียนรู้ e-learning แบบออนไลน์และ hybrid นักศึกษาเรียนเวลาใดก็ได้ ในภาคการศึกษาที่กำหนด (มหาวิทยาลัยมหิดล)
เนื้อหา	ยืดหยุ่นบางรายวิชา 1. นักศึกษาเข้าศึกษาโดยไม่สังกัดคณะ แล้วจึงเลือกคณะในภาคการศึกษาที่ 3 (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 2. นักศึกษามีโอกาสออกแบบการเรียนรู้หมวดวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือกเสรีตามความสนใจ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 3. นักศึกษามีทางเลือกและโอกาสในการออกแบบการเรียนตามความสนใจในหมวดวิชาเฉพาะที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์หลายศาสตร์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 4. นักศึกษามีทางเลือกและโอกาสในการออกแบบการเรียนตามความสนใจในหมวดวิชาเฉพาะที่มีการบูรณาการข้ามศาสตร์และมีรูปแบบหลากหลาย เช่น ปริญญาตรีพร้อมกับประกาศนียบัตรทักษะที่ผ่านการเรียนรู้ หรือ ปริญญาตรี 2 ใบพร้อมกัน หรือ ปริญญาตรีพร้อมปริญญาโท หรือ ปริญญาตรีและรายวิชาที่สะสมหน่วยกิตไว้ในคลังหน่วยกิตสำหรับการศึกษาในอนาคต เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหิดล)

ตาราง 15 (ต่อ)

มิติความยืดหยุ่น	แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree
	5. ลดรายวิชาบรรยาย ไม่มีหนังสือเรียนเฉพาะที่ตายตัว ไม่มี senior project และไม่มีการสอบวัดประเมินผล ประเมินผลจากการนำเสนอพัฒนาการของตนเอง นักศึกษาได้ฝึกงานจริงตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 เรียนรู้ทักษะงานจากสถานที่ทำงานจริงและลงมือการทำงานจริง ลดปัญหารอยต่อทักษะของพนักงานใหม่ (มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี)
สถานที่เรียน	ยืดหยุ่นบางรายวิชา 1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือกเสรี (GenEd Chula) นักศึกษาเลือกเรียนที่ใดก็ได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) 2. หมวดวิชาเฉพาะ รายวิชาที่บรรจุไว้ใน MUx (SPOC) ที่ให้นักศึกษาเรียนรู้ e-learning แบบออนไลน์และ hybrid นักศึกษาเรียนที่ใดก็ได้ (มหาวิทยาลัยมหิดล) 3. รายวิชาที่ต้องเรียนที่มหาวิทยาลัย : ไม่ยืดหยุ่น
รูปแบบการสอน	ยืดหยุ่นบางรายวิชา 1. รายวิชาที่ยืดหยุ่นซึ่งใช้ e-learning บนแพลตฟอร์มของมหาวิทยาลัย สอนด้วยรูปแบบออนไลน์และ hybrid 2. ไม่ยืดหยุ่น : รายวิชาที่สอนที่มหาวิทยาลัย (on-site)
การสำเร็จการศึกษา	นักศึกษามีทางเลือกในการสำเร็จการศึกษาที่หลากหลาย เช่น ปริญญาตรี พร้อมกับประกาศนียบัตรทักษะที่ผ่านการเรียนรู้ หรือ ปริญญาตรี 2 ใบพร้อมกัน หรือ ปริญญาตรีพร้อมปริญญาโท หรือ ปริญญาตรีและรายวิชาที่สะสมหน่วยกิตไว้ในคลังหน่วยกิตสำหรับการศึกษาในอนาคต เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหิดล)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของ รัฐสามารถจัดให้มีความยืดหยุ่นได้เพียงบางมิติ กล่าวคือ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นจากวิธีการที่หลากหลาย และการบูรณาการ

แพลตฟอร์มดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน ทำให้การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นมากขึ้นในมิติเวลา เนื้อหา รูปแบบการสอน และการสำเร็จการศึกษา ส่วนสถานที่เรียนจะยืดหยุ่นก็ต่อเมื่อรายวิชาจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์เท่านั้น ในขณะที่มิติด้านผู้เรียนไม่ยืดหยุ่น เนื่องจากคุณสมบัติผู้เข้าศึกษาถูกกำหนดอย่างชัดเจนโดยหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่รับเพียงนักเรียนที่สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 หรือเทียบเท่า หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เท่านั้น

และเมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของหลักสูตรแบบปริญญาบัตร (Degree) ตามโครงสร้างหลักสูตร สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ตาราง 16 การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Degree จำแนกตามโครงสร้างหลักสูตร

หมวดวิชา	การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีแบบ Degree
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	1. **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** บรรจุทุกรายวิชาลงแพลตฟอร์ม GenEd Chula (452 รายวิชา) นักศึกษาเลือกเรียนวันเวลาใด ภาคการศึกษาใด ชั้นปีใดก็ได้ โดยนักศึกษาต้องลงเรียนรายวิชาของคณะอื่น ในปีการศึกษา 2566 มีแผนสลายกลุ่มสาขาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
หมวดวิชาเฉพาะ	1. **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** มีกลุ่มวิชาโครงงาน (capstone) หรือรายวิชาเลือกเสรีที่ได้รับการอนุมัติ 54 หน่วยกิต เพิ่มทางเลือกให้นักศึกษา มีแผนจัดการเรียนการสอนเป็นโมดูลในแต่ละรายวิชา 2. **มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี** แพลตฟอร์มการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (The Experiential Learning Platform) พื้นที่อิสระที่ให้นักศึกษาได้ศึกษาในรูปแบบการเรียนที่เสมือนการทำงานในชีวิตจริง มีความยืดหยุ่นและบูรณาการการทำงานเข้ากับการเรียนรู้ 3. **มหาวิทยาลัยมหิดล (1)** จัดแผนการศึกษาให้มีวิชาเลือกที่หลากหลาย (Multidisciplinary Program) กำหนดรายวิชาเท่าที่จำเป็น และกำหนดให้มีวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะอย่างน้อย 20% ของหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะ

ตาราง 16 (ต่อ)

หมวดวิชา	การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีแบบ Degree
	1. **มหาวิทยาลัยมหิดล** (2) จัดการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้ e-learning บนระบบ MUx ไม่น้อยกว่า 20% ของจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะ โดยรายวิชาที่นำมาคำนวณหน่วยกิตต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านช่องทางออนไลน์ไม่น้อยกว่า 20% ของเวลาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชา ซึ่งรายวิชาที่จัดการเรียนรู้ช่องทางออนไลน์ต้องสามารถใช้สอนได้ทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ
หมวดวิชาเลือกเสรี	1. **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** บรรจุทุกรายวิชาลงแพลตฟอร์ม GenEd Chula (452 รายวิชา) นักศึกษาเลือกเรียนวันเวลาใด ภาคการศึกษาใด ชั้นปีใดก็ได้ โดยนักศึกษาต้องลงเรียนรายวิชาของคณะอื่น
ไม่กำหนดหมวด	1. **มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์** ผู้เรียนเข้าศึกษาผ่านระบบ TCAS โครงการรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีแบบไม่สังกัดหลักสูตร (Frontier School Research) นักศึกษาจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยวางแผนการศึกษาร่วมกับนักศึกษา และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด (อาจารย์ : นักศึกษา 1:10 คน) โดยสามารถลงทะเบียนเรียนวิชาศึกษาทั่วไป และวิชาพื้นฐานในหลักสูตรที่เข้าร่วมโครงการที่เปิดสอนในภาคการศึกษานั้น ๆ ได้ตามความสนใจ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักสูตรแบบยืดหยุ่นจะปรับการจัดการเรียนการสอนในทุกหมวดให้มีความยืดหยุ่นแตกต่างกันไป โดยในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นรายวิชาที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะตามสมรรถนะอันพึงประสงค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มีองค์ความรู้ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) หลักสูตรจึงได้พัฒนาให้รายวิชาเหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้ในแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลเป็นระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System :LMS) ที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้พัฒนาโดยไม่จำกัดวัน เวลา และชั้นปี และเข้ารับการให้คำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอนตามช่วงเวลาที่กำหนด ด้านหมวดวิชา

เฉพาะ เนื่องจากหลักสูตรในแต่ละสาขาวิชามีความแตกต่างกัน และมีรายวิชาบังคับ วิชาแกน วิชาชีพ ที่จำเป็นต้องเรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.1) และสภาวิชาชีพ ทำให้รายวิชาในหมวดนี้ปรับให้มีความยืดหยุ่นได้ยากกว่าหมวดอื่น ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐทั้ง 4 สถาบันได้ใช้วิธีการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรให้เรียนรายวิชารายวิชาบังคับ วิชาแกน วิชาชีพเท่าที่จำเป็น แล้วเพิ่มกลุ่มวิชาเลือกเฉพาะด้านขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสในการออกแบบการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถเรียนรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ได้จากการบูรณาการข้ามศาสตร์ของหลักสูตร นอกจากนี้ ยังมีวิธีจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Hybrid) ที่ใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลที่เป็นระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System :LMS) เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักศึกษาเรียนออนไลน์เป็นบางส่วนของรายวิชา โดยที่นักศึกษามีอิสระในการเรียนรู้ แต่จะมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าการเรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป เนื่องจาก รายวิชาถูกกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องเรียนภาคการศึกษาใด ดังนั้น นักศึกษาจะมีอิสระภายในช่วงเวลาที่ผู้สอนเป็นคนกำหนดเท่านั้น (ไม่เกิน 1 ภาคการศึกษา) สำหรับหลักสูตรทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมนั้น ได้พัฒนาโดยเน้นการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐานเป็นสำคัญ โดยได้ปรับรูปแบบการจัดเรียนรู้ที่เน้นลงมือปฏิบัติงานในตำแหน่งงานจริงในสถานที่ทำงานจริงที่ตอบโจทย์นักศึกษาและกลุ่มนายจ้างมากขึ้น รวมทั้งปรับวิธีการประเมินและวัดผลให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของนักศึกษา ด้านหมวดวิชาเลือกเสรีซึ่งเป็นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ จึงใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนเช่นเดียวกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยบรรจุรายวิชาให้นักศึกษาเรียนรู้บนแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล

รูปแบบที่ 2 หลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree

เนื่องจากการจัดศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบมีข้อจำกัดหลายประการ ที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาให้ยืดหยุ่นในทุกมิติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกลุ่มผู้เรียน และหลักสูตรที่ตอบโจทย์ผู้เรียน ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงพัฒนาหลักสูตรแบบ Non-Degree ขึ้น เพื่อเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่ไม่ต้องการเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบ แต่ต้องการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัย รวมทั้ง ผู้เรียนที่ต้องการเข้าศึกษาในระบบที่ต้องการค้นหาตัวเองก่อนเข้าสู่การศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบ โดยมีแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลที่เป็นระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System :LMS) เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ร่วมกับเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งนี้

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ออกแบบหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree ในลักษณะบทเรียน รายวิชา โมดูล Micro-credential และคอร์สระยะสั้น ที่ผู้เรียนทุกช่วงวัยและทุกกลุ่มสามารถเข้าเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด ซึ่งองค์ความรู้จากแพลตฟอร์มนี้มักเป็นการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะในการทำงาน การ Upskill Reskill New Skill และ Multi skill และรวมไปถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามวัตถุประสงค์และความสนใจของตนเอง ซึ่งจะเรียนเพื่อเสริมทักษะ เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตร หรือเรียนเพื่อสะสมหน่วยกิตได้ ในขณะที่กลุ่มผู้สอนจะเป็นทั้งอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังมีหลักสูตรแบบ Non-Degree ที่เรียนแบบผสมสาน (Hybrid) และเรียนแบบ on-site มักเป็นหลักสูตรที่ต้องมีการปฏิบัติงานด้วยการลงมือทำจริงจากสถานที่ทำงานจริง หรือเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ต้องลงมือทำ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนจะแตกต่างกันไปในแต่ละแพลตฟอร์ม ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับการกำหนดของหลักสูตรและสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีตั้งแต่ไม่เสียค่าใช้จ่ายไปถึงจนเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเข้าเรียนรู้

ตาราง 17 ตารางสรุปแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree

มิติความยืดหยุ่น	**แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree**
ผู้เรียน	ยืดหยุ่นสูง ผู้เรียนทั้งที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยและไม่ใช่นักศึกษาของหมาวิทยาลัย บุคลากร บุคคลทั่วไป ทุกคน ทุกช่วงวัย ไม่มีกำแพงจำกัด เพศ ศาสนา สานะพำนัก พื้นที่
เวลา	1. ยืดหยุ่นสูง : ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ทุกเวลาตามจังหวะของชีวิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 2. ไม่ยืดหยุ่น : หลักสูตรอบรมระยะสั้นที่การเรียนรู้บางส่วนต้องปฏิบัติงาน ณ สถานที่ทำงานจริง (มหาวิทยาลัยมหิดล)

มิติความยืดหยุ่น	แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree
เนื้อหา	1. องค์ความรู้จากหลายศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ NewSkill เพื่อการทำงาน ตอบโจทย์โลกอนาคต หลักสูตรมีความแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย มีความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรมเพื่อร่วมพัฒนาแพลตฟอร์มและหลักสูตร (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 2. องค์ความรู้จากหลายศาสตร์เพื่อการพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ NewSkill เพื่อการทำงาน ตอบโจทย์โลกอนาคต หลักสูตรมีความแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย มีความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรมเพื่อร่วมพัฒนาแพลตฟอร์มและหลักสูตร (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 3. รายวิชาที่บรรจุในหลักสูตรระดับปริญญาตรีแต่นำมาขยายผลเป็นองค์ความรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่มวลชน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล) 4. หลักสูตรแบบยืดหยุ่นเพื่อพัฒนาทักษะให้แก่ผู้พิการให้ได้รับการจ้างงานตามมาตรา 33 และ 35 ทางมหาวิทยาลัยจัดส่งไอแพดและซิมอินเตอร์เน็ตให้ผู้เรียน (มหาวิทยามหิดล)
สถานที่เรียน	1. ยืดหยุ่นสูง : ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 2. ไม่ยืดหยุ่น : หลักสูตรอบรมระยะสั้นที่การเรียนรู้บางส่วนต้องปฏิบัติงาน ณ สถานที่ทำงานจริง (มหาวิทยาลัยมหิดล)

ตาราง 17 (ต่อ)

มิติความยืดหยุ่น	แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree
รูปแบบการสอน	1. ยืดหยุ่นสูง : แบบออนไลน์ 100% (Online Synchronous Learning) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 2. ยืดหยุ่นบางส่วน : แบบผสมผสาน (Blended-Learning) มีทั้งจัดการเรียนรู้ได้ทั้ง Onsite Synchronous Learning และแบบ Online Synchronous Learning (มหาวิทยาลัยมหิดล)
การสำเร็จการศึกษา	1. ยืดหยุ่นสูง : นักศึกษามีทางเลือกในการสำเร็จการศึกษาที่หลากหลาย เช่น สำเร็จการศึกษาเป็นรายวิชาแล้วรับประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตร สำเร็จการศึกษาครบหลักสูตรแล้วรับประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตร สะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิตเพื่อศึกษาต่อในอนาคต เรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล) 2. สำเร็จการศึกษาปริญญาโทจากหลักสูตรออนไลน์ 100 % (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

จากข้อมูลหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree ข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้แต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดการเรียนรู้แตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย แต่หลักการในการจัดและมิติความยืดหยุ่นต่างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งผู้เรียน เวลา รูปแบบการเรียนการสอน และการสำเร็จการศึกษา ที่มีความยืดหยุ่นสูงตอบโจทย์ผู้เรียนยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ตามความสนใจ ได้ค้นหาตัวเอง และมีทักษะที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ แพลตฟอร์มมี 2 รูปแบบ คือ (1) แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลที่ใช้ร่วมกับหลักสูตรแบบ Degree ซึ่งแพลตฟอร์มจะเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Online 100% หรือแบบผสมผสาน (Hybrid) และแบบที่ (2) แพลตฟอร์มสำหรับหลักสูตรและ Non-Degree โดยเฉพาะ ซึ่ง

ที่มีเนื้อหาเฉพาะด้านและรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากแพลตฟอร์มที่ใช้ร่วมกับหลักสูตร Degree และสามารถใช้สะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิตได้

จากการศึกษาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐนั้น ผู้วิจัยพบว่า การพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาจำแนกออกมาได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 สถาบันอุดมศึกษายังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาในระบบเป็นหลัก เนื่องจากการศึกษาระดับปริญญานั้นเป็นการศึกษาในระบบเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มผู้เรียนส่วนใหญ่ก็เป็นนักเรียนที่เข้าสู่สภาพการเป็นนักศึกษา ดังนั้น จึงมีแนวคิดในการนำการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นมาพัฒนาการจัดการศึกษาในระบบให้มีความหลากหลาย ตอบโจทย์ผู้เรียนที่อยู่ในระบบมากยิ่งขึ้น โดยมีการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลขึ้น เพื่อเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนในระบบ แล้วจึงขยายผลสู่ผู้เรียนกลุ่มอื่น หลักฐานในการดำเนินการนี้ คือ การปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันหรือการสร้างหลักสูตรใหม่ที่ความยืดหยุ่น มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายขึ้น ซึ่งที่แตกต่างกันไปในแต่ละหมวดวิชา มีการบูรณาการข้ามศาสตร์แบบ Multidisciplinary และเพิ่มโอกาสให้นักศึกษาสามารถเลือกออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด ดังนั้น กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาในระบบเป็นหลักนี้ จะมีการกำหนดข้อบังคับของสถาบันเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต และระบบคลังหน่วยกิตที่ชัดเจน เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยดำเนินการจัดการศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลนั้น นอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังเปิดให้บุคคลทุกกลุ่มทุกช่วงวัยสามารถเข้าเรียนรู้ในรายวิชาที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเสริมทักษะเพื่อการทำงานต่าง ๆ ได้ ในขณะที่กลุ่มที่ 2 สถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะเหนือปริญญาบัตรเพื่อตอบโจทย์โลกอนาคต สำหรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของกลุ่มนี้ สถาบันอุดมศึกษาจะเน้นการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อเพิ่มกลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มแบบไม่มีกำแพงจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะการทำงานแบบ Upskill Reskill และ New Skill การพัฒนากลุ่มทักษะ การเรียนรู้โดยการทำงานเป็นฐาน (Work-based learning) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นรายวิชาที่เหมาะกับผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะตนเองเฉพาะด้านและผู้ที่ต้องการค้นหาตนเองจากการออกแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเกณฑ์หลักสูตรเป็นข้อกำหนด ยกเว้นผู้ที่ต้องการสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบและการศึกษาต่อปริญญาโท ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษากลุ่มนี้จึงไม่มีข้อบังคับของสถาบัน

เกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น แต่จะมีระเบียบและประกาศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่ไม่ใช่นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และระบบคลังหน่วยกิต อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึง ระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ และการบูรณาการการจ้างงาน ของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่าง สถาบันทั้ง 2 กลุ่มนี้ ต่างมีแนวทางการพัฒนาและการเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมือนกัน มีการบูรณาการจ้างงานเข้าสู่หลักสูตรที่เหมือนกัน และมีการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐาน และโครงสร้างของสถาบันที่เหมือนกัน จุดต่างที่อยู่ที่วิสัยทัศน์และมุมมองในการจัดการศึกษาของสถาบันที่พัฒนาไปตามจุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับ ของรัฐเทียบกับองค์ประกอบของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) พบว่า แม้แนวคิดของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่นจะเป็นการวิจัยสถาบันอุดมศึกษาในประเทศอังกฤษ แต่กลับสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาของไทยได้ เนื่องจากองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ (Technology Enhanced Learning : TEL) แนวคิดศาสตร์การสอน (Pedagogical Approaches) การจ้างงาน (Employment) ระบบและโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional Systems and Structures) ต่างก็เป็นองค์ประกอบหลักในการจัดการศึกษาของระบบการศึกษาระดับปริญญาตรีของประเทศไทย และมีคุณลักษณะขององค์ประกอบที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบหลักที่เป็นสิ่งที่ทำให้แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นมีความโดดเด่น คือ แนวคิดศาสตร์การสอน เห็นได้จากการที่สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐต่างได้สร้างจุดแข็งของสถาบันผ่านการพัฒนาการศึกษารูปแบบการศึกษาที่ตอบโจทย์กับผู้เรียนมากขึ้นและมีเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันไป ในขณะที่องค์ประกอบอื่น ๆ กลับมีการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis)

จากการวิจัยเอกสารทั้งการวิจัยเอกสารชั้นต้นที่สืบค้นจากมหาวิทยาลัยตัวอย่างและเอกสารชั้นรองที่สืบค้นข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ องค์กร และสถาบันที่เชื่อถือได้ รวมทั้ง ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีบทบาทสำคัญและมีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ด้วยการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 18 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน : จุดแข็ง (Strength)

ปัจจัยภายใน : จุดแข็ง (Strength)	
S1	การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่พัฒนาการจัดการศึกษาในระบบให้มีความยืดหยุ่นตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนการสอนได้ทั้งในรูปแบบ on-site ออนไลน์ และผสมผสาน (hybrid)
S2	มุมมองใหม่ในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมคุณค่าของทักษะเหนือปริญญาบัตรที่ไม่จำกัดเฉพาะแค่การศึกษาปริญญาตรีในระบบเท่านั้น ผู้ที่ศึกษานอกระบบและผู้ศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเลือกเรียนเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่ตอบโจทย์สังคมโลก มีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายทั้งหลักสูตรแบบปริญญาตรีแบบปริญญาบัตร หลักสูตรประกาศนียบัตร โมดูล รายวิชา MOOC บทเรียน SPOC บทเรียน Micro-credential หลักสูตรระยะสั้นพัฒนาทักษะการทำงาน Upskill Reskill และ New skill สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการเรียนการสอนการสอนได้ทั้งในรูปแบบ on-site ออนไลน์ และผสมผสาน (hybrid)
S3	การศึกษาที่ตอบโจทย์ผู้เรียนทุกกลุ่มโดยไม่มีกำแพงจำกัด ทั้งเพศ ศาสนา ความพิการ สถานะการพำนักอาศัย เชื้อชาติ และช่วงอายุ ผู้เรียนที่ไม่ใช่นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาสามารถเข้ามาเรียนได้ และผู้เรียนที่เคยออกจากระบบการศึกษาไปแล้วสามารถกลับเข้ามาศึกษาต่อได้
S4	การศึกษาที่บูรณาการศาสตร์องค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่จำกัดที่สาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่ง มีความทันสมัย และเป็นการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ตอบโจทย์ผู้เรียนและโลกอนาคต
S5	การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้ค้นหาตัวเอง เลือกเรียนได้ตามจังหวะชีวิตของตน และออกแบบการเรียนตามความสนใจและความถนัดของตนเองได้ จากทางเลือกการเรียนรู้ที่หลากหลาย
S6	สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาไปสู่การเป็นแพลตฟอร์มองค์ความรู้เพื่อมวลชน ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
S7	ระบบคลังหน่วยกิตที่ผู้เรียนทุกช่วงวัยสามารถสะสมไว้ได้ โดยสามารถสะสมได้ตลอดชีวิต ไม่จำกัดคุณวุฒิ และสามารถนำมาใช้เพื่อสมัครเข้าเป็นนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในภายหลังได้

ตาราง 19 การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน : จุดอ่อน (Weakness)

ปัจจัยภายใน : จุดอ่อน (Weakness)	
W1	การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาไทยควรบริหารงานแบบที่เกิดจากบนลงล่าง (Top-Down) ควบคู่ไปกับบริหารงานแบบที่เกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) เนื่องจากเป็นการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ในมุมมองใหม่ ผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับควรมีความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาไทยไม่เหมาะกับการบริหารงานแบบที่เกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) รูปแบบเดียว เพราะความไม่เข้าใจของบุคลากรอาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการสูง
W2	กรอบการบริหารจัดการในทุกด้านต้องชัดเจน ระบบและโครงสร้างพื้นฐานต้องรองรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น เช่น การจัดการทรัพยากร ระเบียบ การเงิน เทคโนโลยี คลังหน่วยกิต เป็นต้น นอกจากนี้ การดำเนินงานของส่วนงานภายในสถาบันอุดมศึกษาไม่ควรเป็นแบบ Silo
W3	หลักสูตรระดับปริญญาตรีมีจำนวนหน่วยกิตเยอะทำให้ออกแบบหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นยาก อีกทั้ง ระดับความยืดหยุ่นของแต่ละหลักสูตรไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ เช่น สาขาวิชา ข้อกำหนดสภาวิชาชีพ เป็นต้น
W4	การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และมหาวิทยาลัยต้องมีทุนทรัพย์สำหรับการลงทุนซื้อซอต์ฟแวร์ แอพพลิเคชั่น คลาวด์ และสื่อจากต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
W5	นักศึกษาบางคนขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีประกอบการเรียน
W6	การตีความหมายและมุมมองความเข้าใจในหลักการของ “ความยืดหยุ่น” ของสถาบันอุดมศึกษาได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้อย่างแท้จริงหรือไม่

ตาราง 20 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก : โอกาส (Opportunity)

ปัจจัยภายนอก : โอกาส (Opportunity)	
O1	การศึกษาไม่ถูกจำกัดแค่ในสถาบันการศึกษาเท่านั้นและปริญญาบัตรจะมีความสำคัญลดลง
O2	การสร้างความร่วมมือกับคู่ความร่วมมือที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทั้งระดับชาติและนานาชาติที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา และมีทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น รวมทั้ง มีเป้าหมายเดียวกันกับมหาวิทยาลัย
O3	การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) บังคับใช้ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2558 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2573
O4	การเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับการเรียนรู้แห่งอนาคต
O5	แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ตลาดการศึกษา และตลาดเทคโนโลยี
O6	ร้อยละ 60 ของกลุ่มแรงงานช่วงอายุต่ำกว่า 38 ปีทำงานไม่ตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษาและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต (สถาบันการมองเห็นอนาคตนวัตกรรม สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

ตาราง 21 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก : อุปสรรค (Threat)

ปัจจัยภายนอก : อุปสรรค (Threat)	
T1	การเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยในปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดหรือสังคมที่มีผู้สูงอายุมากว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)
T2	การปรับโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม Green & Digital S-curve Plus
T3	เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาที่ต้องปรับให้ทัน
T4	ช่วงปี ค.ศ. 2023 – 2033 แนวโน้มด้านการศึกษาอย่างชาญฉลาดและตลาดการเรียนรู้ (Smart Education and Learning Market) จะสูงถึงร้อยละ 60 ของตลาดการศึกษาและเทคโนโลยีทั่วโลก โดยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และ Machine Learning จะถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้มากขึ้น รวมถึงการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น
T5	ในอีก 5 ปีข้างหน้าจะเริ่มมีนักศึกษา Generation Alpha (กลุ่มคนที่เกิดตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010 หรือ พ.ศ.2553) เข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา หรืออีกภายใน 3 ปีสำหรับกรณีที่เปิดให้นักเรียนศึกษาล่วงหน้าแล้วสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิต ทั้งนี้เจนอัลฟ่าจะมีจำนวนมากและเป็นผู้มีบทบาทในอนาคต (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ออนไลน์, 2564)
T6	นักเรียนที่เรียนในระบบไทยมา 12 ปีบางคนอาจไม่ชินกับการศึกษาระบบใหม่

เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix)

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ข้างต้น สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด (Framework) ของแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ได้ดังนี้

ตาราง 22 เมททริกซ์ทาวซ์ (TOWS Matrix) การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

	S1 การจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่พัฒนาการจัดการศึกษาในระบบให้มีความยืดหยุ่นตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น S2 พัฒนาการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย ส่งเสริมคุณค่าของทักษะเหนือปริญญาบัตร S3 การศึกษาที่ตอบโจทย์ผู้เรียนทุกกลุ่มโดยไม่มีกำแพงจำกัด S4 การบูรณาการศาสตร์องค์ความรู้ ทันสมัย และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตตอบโจทย์ผู้เรียนและโลกอนาคต S5 ผู้เรียนได้ค้นหาตัวเอง เลือกเรียนตามจังหวะชีวิต และออกแบบการเรียนตามความสนใจ S6 สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาไปสู่แพลตฟอร์มองค์ความรู้เพื่อมวลชนระดับชาติและนานาชาติ S7 ระบบคลังหน่วยกิตที่สามารถนำมาใช้เพื่อสมัครเข้าเป็นนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในภายหลังได้	W1 ควรบริหารงานแบบที่เกิดจากบนลงล่าง ควบคู่ควรบริหารงานแบบที่เกิดจากล่างขึ้นบน W2 กรอบการบริหารจัดการต้องชัดเจน ระบบและโครงสร้างพื้นฐานต้องรองรับ การดำเนินงานไม่ควรเป็น Silo W3 หลักสูตรระดับปริญญาตรีมีจำนวนหน่วยกิตเยอะ อีกทั้ง ระดับความยืดหยุ่นของแต่ละหลักสูตรไม่เท่ากัน W4 การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และต้องมีทุนทรัพย์ การลงทุนซื้อซอตฟ์แวร์และคลาวด์ และสื่อจากต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา W5 นักศึกษาบางคนอาจขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่สามารถซื้ออุปกรณ์เทคโนโลยีประกอบการเรียนได้ W6 การตีความหมายและมุมมองความเข้าใจในหลักการของ “ความยืดหยุ่น” ของสถาบันอุดมศึกษา
O1 การศึกษาไม่ถูกจำกัดแค่ในสถาบันการศึกษาเท่านั้นและปริญญาบัตรจะมีความสำคัญลดลง O2 การสร้างความร่วมมือกับคู่ความร่วมมือที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทั้งระดับชาติและนานาชาติ O3 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) O4 การเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ให้เหมาะสมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับการเรียนรู้แห่งอนาคต O5 แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน ตลาดการศึกษา และตลาดเทคโนโลยี O6 กลุ่มแรงงานช่วงอายุต่ำกว่า 38 ปีทำงานไม่ตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษาและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต	กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงพัฒนา (WO)
	SO-1 หลักการ OBE / Learner-centered / 21st century skills / WBL / Transdisciplinary / Lifelong Learning SO-2 พัฒนาหลักสูตรแบบปริญญาบัตรให้บูรณาการข้ามศาสตร์แบบ Multidisciplinary SO-3 หมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเรียนออนไลน์ 100% ผ่านแพลตฟอร์มกลางของมหาวิทยาลัย SO-4 หมวดวิชาเฉพาะให้เป็นหลักสูตรเรียนแบบผสมผสาน (Blended learning) ด้วย e-learning (SPOC) SO-5 หมวดวิชาเฉพาะมีวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะอย่างน้อย 20% ของหน่วยกิตทั้งหมดของหมวดวิชาเฉพาะ SO-6 พัฒนารายวิชาชีพ กลุ่ม Skill-based ตามความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและตลาดเทคโนโลยี SO-7 ขยายผลหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกให้ประชาชนทั่วไปลงทะเบียนเรียนได้ SO-8 พัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อมวลชนเพื่อตอบโจทย์อนาคต พัฒนารายวิชาแบบ MOOC และ Micro-credential SO-9 ขอรับการสนับสนุนเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาแพลตฟอร์มจากคู่ความร่วมมือ SO-10 สร้างการศึกษาแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้พิการ	WO-1 สร้างเข้าใจและตระหนักรู้ในแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้แก่บุคลากรทุกคน WO-2 ปรับโครงสร้างองค์กรให้ดำเนินงานแบบบูรณาการกันมากขึ้น ลดความเป็น Silo ลง WO-3 พัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐาน ขอรับการสนับสนุนจากคู่ความร่วมมือ WO-4 เปิดเวทีให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจัดสอนในรายวิชาหรือบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าเรียนรู้ได้
T1 พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด T2 การปรับโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม Green & Digital S-curve Plus T3 เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาที่ต้องปรับให้ทัน T4 Smart Education and Learning Market จะสูงถึงร้อยละ 60 ของตลาดการศึกษาและ เทคโนโลยีทั่วโลก AI และ Machine Learning จะถูกนำมาประยุกต์ใช้มากขึ้น T5 ในอีก 5 ปีข้างหน้าจะเริ่มมีนักศึกษา Generation Alpha เข้าสู่การศึกษาระดับอุดมศึกษา T6 นักเรียนที่เรียนในระบบไทยมา 12 ปีบางคนอาจไม่ชินกับการศึกษาระบบใหม่	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT)
	ST-1 การพัฒนาหลักสูตร โมดูล รายวิชา Micro-credential ที่ตอบโจทย์การพัฒนาอุตสาหกรรม Green & Digital S-curve Plus และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประยุกต์ปัญญาประดิษฐ์ และ Machine Learning ST-2 พัฒนาเนื้อหารายวิชาให้มีความยืดหยุ่นและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้น โดยสลายกลุ่มสาขาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ST-3 การศึกษาแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้สูงอายุ ST-4 ร่วมมือกับหน่วยงานจัดอบรมเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้เรียนเจนอัลฟ่าให้แก่บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ST-5 สร้างความเข้าใจ มุมมอง กรอบแนวคิด และความตระหนักรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้แก่นักศึกษาใหม่ที่เข้าสู่การเรียนในระบบระดับปริญญาตรี	WT-1 ค้นหาจุดแข็ง สมรรถนะหลักของสถาบัน มุมมองการตีความหลักการของ “การศึกษาแบบยืดหยุ่น” ของสถาบัน ระดับความยืดหยุ่นที่เหมาะสมของสถาบัน WT-2 จัดทำแผนกลยุทธ์รับมือประเด็นปัญหานักศึกษาของสถาบันที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเรียนออนไลน์

จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีข้างต้นนั้น พบว่า ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ดังนี้

1. <u>กลยุทธ์เชิงรุก (SO)</u> เป็นกลยุทธ์ที่นำจุดแข็งของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมาเสริมสร้างกับโอกาสจากภายนอกที่ส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีแบบยืดหยุ่น ดังนี้

SO-1 จัดการศึกษาโดยใช้หลักการการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered) การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ New skill การเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-Based Learning) การบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น (S1, S2, S3, S4, S5, O4, O5, O6)

SO-2 พัฒนาหลักสูตรแบบปริญญาบัตรให้บูรณาการข้ามศาสตร์แบบ Multidisciplinary เช่น แพทยศาสตร์-วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์-การจัดการ เทคโนโลยี-ธุรกิจ-การออกแบบ ศิลปะ-การออกแบบ-นวัตกรรม ฯลฯ เรียนรายวิชาหมวดวิชาเฉพาะเท่าที่จำเป็น โดยมีรายวิชาเลือกที่ไม่ใช่สาขาวิชาที่นักศึกษากำลังเรียนอยู่อย่างน้อย 20% ของหมวดวิชาเฉพาะ (S1, S2, S3, S4, S5, O5, O6)

SO-3 พัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือก ให้สามารถเรียนออนไลน์ 100% ผ่านแพลตฟอร์มกลางของมหาวิทยาลัย นักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา ทุกชั้นปี และทุกภาคการศึกษา พัฒนาเนื้อหาให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) รวมทั้ง มีหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในการบริหารจัดการการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือกโดยเฉพาะ และขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรมระดับชาติและนานาชาติ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน (S1, S2, S3, S4, S5, S6, O1, O2, O4, O6)

SO-4 พัฒนาหมวดวิชาเฉพาะให้เป็นการเรียนแบบผสมผสาน (Blended learning) เรียน e-learning หรือ SPOC (Small Private Online Course) ในแพลตฟอร์มออนไลน์กลางของมหาวิทยาลัยในระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) 20% ของรายวิชาหมวดวิชาเฉพาะทั้งหมด โดยให้เรียนออนไลน์ 20% ของรายวิชา เป็น Interactive Two-ways communication และห้องเรียนกลับด้าน Flipped Classroom (S1, S4, S6, O4)

SO-5 พัฒนารายวิชาหมวดวิชาเฉพาะให้มีเฉพาะวิชาบังคับ วิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐาน วิชาชีพเท่าที่จำเป็น มีวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะอย่างน้อย 20% ของหน่วยกิตทั้งหมดของหมวดวิชาเฉพาะ (S1, S4, O6)

SO-6 พัฒนารายวิชาชีพ รายวิชากลุ่ม Skill-based ตามแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและตลาดเทคโนโลยี ร่วมกับคู่ความร่วมมือหรือนายจ้างจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคอุตสาหกรรมที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา พร้อมปรับวิธีการวัดและประเมินผลที่ไม่ใช่เป็นการสอบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นวิธีการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของผู้เรียน เพื่อให้รายวิชาทางวิชาชีพมีความทันสมัย ตอบโจทย์ตลาดแรงงานและผู้เรียนมากขึ้น (S1, S3, O2, O4, O5, O6)

SO-7 ขยายผลหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกให้ผู้เรียนที่ไม่ใช่นักศึกษาของสถาบันและประชาชนทั่วไปลงทะเบียนเรียนได้ ทั้งรูปแบบการเรียนรู้บนแพลตฟอร์มและการเรียนที่สามารถสะสมหน่วยกิตไว้ในคลังหน่วยกิตได้ โดยสามารถขอเทียบโอนหน่วยกิตเมื่อสมัครเข้าเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัย (S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, O1, O4, O6)

SO-8 ใช้จุดแข็งของมหาวิทยาลัยพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อมวลชนเพื่อตอบโจทย์อนาคต พัฒนารายวิชาแบบ MOOC และ Micro-credential สำหรับ Upskill Reskill และ New skill ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ทักษะที่จำเป็นในการทำงาน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผู้เรียนสามารถเลือกรับประกาศนียบัตร และสะสมหน่วยกิตหน่วยกิตในคลังหน่วยกิตโดยไม่กำหนดอายุ คุณวุฒิ ระยะเวลาสะสม (S2, S3, S4, S5, S6, S7, O1, O3, O4, O5)

SO-9 ขอรับการสนับสนุนเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาแพลตฟอร์มจากคู่ความร่วมมือที่ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการเรียนการสอนภายในมหาวิทยาลัยและแพลตฟอร์มเพื่อมวลชน รวมถึง ขอรับการสนับสนุนจากคู่ความร่วมมือที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตรการสอน (S2, S6, O2, O4)

SO-2.3 สร้างการศึกษาแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้พิการ สร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้พิการ พัฒนาทักษะให้แก่ผู้พิการให้ได้รับการจ้างงานตามมาตรา 33 และ 35 (S2, S4, S6, O1, O3, O4, O5)

2. <u>กลยุทธ์เชิงพัฒนา (WO)</u> เป็นกลยุทธ์ที่ที่ใช้โอกาสมาเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น เพื่อลดจุดอ่อนในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ดังนี้

WO-1 สร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการศึกษาจนนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบัน เพื่อให้บุคลากรทุกภาคส่วนเข้าใจและตระหนักรู้ในแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น มีทัศนคติและมุมมองเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และประโยชน์ในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่ส่งผลต่อนักศึกษา สถาบัน หลักสูตร และบุคลากร เพื่อลดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเนื่องจากประสบปัญหาบุคลากรไม่เข้าใจในการศึกษาที่พัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่ (W1, W2, W6, O1, O5)

WO-2 ปรับโครงสร้างองค์กรให้ดำเนินงานแบบบูรณาการกันมากขึ้น ลดความเป็น Silo ลง เพื่อให้การบริหารจัดการเกิดความยืดหยุ่นมากขึ้น จัดทำประกาศระเบียบมหาวิทยาลัยว่าด้วยการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์และหลักปฏิบัติกลางของมหาวิทยาลัย รวมถึง รับฟังเสียงสะท้อนจากนักศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนายจ้าง เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่ตอบโจทย์ผู้เรียนและเหมาะสมกับสถาบันมากที่สุด (W1, W2, O2, O5)

WO-3 พัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานของสถาบันให้เหมาะสมและเพียงพอต่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ขอรับการสนับสนุนจากคู่ความร่วมมือเพื่อเข้ามาร่วมในการพัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อลดค่าใช้จ่ายของสถาบัน และให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาในส่วนที่มหาวิทยาลัยไม่ถนัด (W2, W4, O2, O4)

WO-4 เปิดเวทีให้องค์กรหรือหน่วยงานที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและกำลังเป็นที่นิยมในตลาดแรงงานและตลาดเทคโนโลยีจัดสอนในรายวิชาหรือบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าเรียนรู้ได้ รวมทั้ง เชิญสอนสำหรับหลักสูตรแบบมีปริญญาบัตรในรายวิชากลุ่ม Skill-based และการเรียนรู้ผ่านการทำงาน (Work-based Learning) ที่หลากหลายไม่จำกัดเพียงศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นหาตัวเอง (W3, W4, O1, O2)

3. <u>กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)</u> เป็นกลยุทธ์ที่ใช้จุดแข็งของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี เพื่อลดอุปสรรคภายนอกที่เกิดขึ้น ดังนี้

ST-1 การพัฒนาหลักสูตร โมดูล รายวิชา Micro-credential ที่ตอบโจทย์การพัฒนาอุตสาหกรรม Green & Digital S-curve Plus และการพัฒนาอย่างยั่งยืน นักศึกษา ศิษย์เก่า บุคลากรมหาวิทยาลัย รวมถึงประชาชนทุกคนสามารถเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะตนเองได้ หลักสูตรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา หรือประยุกต์

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และ Machine Learning เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม (S1, S2, S3, S5, S6, T3, T4)

ST-2 พัฒนาเนื้อหารายวิชาให้มีความยืดหยุ่นและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากขึ้น โดยสลายกลุ่มสาขาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปให้ไม่จำกัดอยู่เพียง 4 หมวด แล้วพัฒนาเนื้อหาให้สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม Green & Digital S-curve Plus แนวโน้มตลาดการศึกษาและการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด (Smart Education and Learning Market) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (S1, S3, T2, T3, T4)

ST-3 สร้างการศึกษาแบบยืดหยุ่นสำหรับผู้สูงอายุ องค์ความรู้การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะสำหรับการทำงาน และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ (S2, S3, S5, S6, T1, T2)

ST-4 ร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมเด็ก จัดอบรมเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้เรียนเจนอัลฟ่าให้แก่บุคลากรภายในมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับนักศึกษารุ่นเจนเนอเรชั่นใหม่ สำหรับพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่นให้เหมาะสม (S3, S4, T5)

ST-5 สร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้แก่นักศึกษาใหม่ที่เข้าสู่การเรียนในระบบระดับปริญญาตรี เข้าใจการศึกษาในรูปแบบใหม่และประโยชน์ที่นักศึกษาจะได้รับ เพื่อให้นักศึกษาออกจากกรอบการศึกษาในรูปแบบเดิมในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฝึกให้นักศึกษาได้รู้จักเลือก ออกแบบการเรียน และค้นหาตนเอง โดยมีบุคลากรสายสนับสนุนและอาจารย์คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่นักศึกษาทุกคนอย่างเท่าเทียม (S1, S3, S4, S5 T6)

4. <u>กลยุทธ์เชิงรับ (WT)</u> เป็นกลยุทธ์ที่นำจุดอ่อนของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีมาวิเคราะห์กับอุปสรรคจากปัจจัยภายนอก เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

WT-1 ค้นหาจุดแข็ง สมรรถนะหลักของสถาบัน (Core Competency) มุมมองการตีความหลักการของ “การศึกษาแบบยืดหยุ่น” ของสถาบัน ระดับความยืดหยุ่นที่เหมาะสมของสถาบัน และการรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ยืดหยุ่นของสถาบัน เพื่อพัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสถาบัน (W1, W6, T1, T2, T3, T4, T5)

WT-2 จัดทำแผนกลยุทธ์รับมือประเด็นปัญหานักศึกษาของสถาบันที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ไม่มีอุปกรณ์ประกอบการเรียนออนไลน์สำหรับหลักสูตรแบบ Degree หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่มีการเรียนออนไลน์ เช่น โน้ตบุค ไอแพด อินเตอร์เน็ต เป็นต้น (W5, T3, T6)

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพจริงในการอุดมศึกษา พ.ศ 2562 – 2565 และการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ เพื่อหาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี หลังจากได้ผลการวิเคราะห์แล้ว สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีนั้น ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐช่วงปีการศึกษา 2562 – 2565 และเพื่อเสนอแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี ซึ่งผู้วิจัยทำการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 4 สถาบัน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

บทสรุปการศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Education)

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้นไปนั้น การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) เป็นแนวคิดที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศมานานแล้ว และมีนักวิชาการหลายท่านที่เสนอกรอบแนวคิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยหลักการของการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นเป็นหลักการที่ไม่ตายตัว ตีความได้หลายแง่มุม จึงทำให้ไม่มีกรอบแนวคิดใดที่ถูกหรือผิด ขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ว่าเหมาะสมกับตนเองหรือไม่ เนื่องจากบริบทของสถาบันอุดมศึกษาของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามหลักการสำคัญของกรอบแนวคิด คือ การศึกษาแบบยืดหยุ่นเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) และเป็นการศึกษาที่มีทางเลือกและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนให้เหมาะสมกับตนเอง ทั้งนี้ การเรียนรู้นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกรูปแบบ และทุกวิธีการ มีความหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะการเรียนแบบออนไลน์

อย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการเรียนในรูปแบบอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งหลักสูตรและสถาบันจะเป็นผู้พิจารณารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม แล้วนำวิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ มาผสมผสานให้เหมาะสมกับหลักสูตรตนมากที่สุด โดยการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหลักสูตรปัจจุบันได้ ไม่จำเป็นต้องเปิดหลักสูตรขึ้นใหม่เสมอไป ทั้งนี้การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นไม่ได้มีความพิเศษในหลักการ แต่มีความพิเศษที่การผสานวิธีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหลักสูตรและสถาบันอุดมศึกษามากที่สุด การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นก่อให้เกิดประโยชน์สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ประโยชน์ต่อผู้เรียน การศึกษาแบบยืดหยุ่นนี้จะช่วยให้นักศึกษามีองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตและการทำงานแบบที่ตอบโจทย์กับตัวนักศึกษามากที่สุด เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ประการที่ 2 ประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษา การศึกษาแบบยืดหยุ่นนี้จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาเป็น University of Choice ที่แท้จริง เป็นผู้ให้ทั้งองค์ความรู้ที่หลากหลาย อันเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น หลักการเหล่านี้เป็นแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ที่ผู้นำไปใช้ควรตีความหมายให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายมองไปในทิศทางเดียวกัน

การศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีปัจจุบันอยู่ที่จุดใด

จากการศึกษาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำแห่งอนาคต (Future Leaders) ที่มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566) โดยพัฒนาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นจากหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบมีปริญญา พัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและรายวิชาเลือกเสรีให้เป็นรายวิชาบนแพลตฟอร์มกลางที่นักศึกษาสามารถเลือกเรียนรายวิชาจากคณะใดก็ได้ ในช่วงเวลาใด เทอมใดก็ได้ แล้วขยายผลให้เป็นรายวิชาเพื่อมวลชลเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เปิดให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในขณะที่รายวิชาหมวดวิชาเฉพาะก็จะให้หลักสูตรเป็นผู้พิจารณาจัดให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะเป็นผู้พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลขึ้นเอง ด้านมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้ (Learning Innovation) (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2564) จึงจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นโดยเน้นพัฒนาทักษะในการทำงานเฉพาะทางในภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจ การพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ New skill ซึ่งมีทั้งรูปแบบ

แพลตฟอร์มกลางของมหาวิทยาลัยและ Micro-credential ที่เปิดให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยสามารถเข้าเรียนรู้ได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาในรายวิชาก็จะได้รับประกาศนียบัตร โดยแพลตฟอร์มดังกล่าวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีเป็นผู้พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลร่วมกับคู่ความร่วมมือ และพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรีแบบยืดหยุ่นในระบบสำหรับผู้เรียนที่มีความสนใจในการทำงานเฉพาะสาขา โดยมีรูปแบบการสอนที่แตกต่างจากจากการเรียนหลักสูตรปริญญาตรีทั่วไป เน้นจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-Based Learning) เน้นการพัฒนาทักษะสำหรับการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเริ่มงานได้โดยไม่มีรอยต่อของทักษะ (Skill gap) ด้านมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มุ่งพัฒนากำลังคนแห่งอนาคต (Future Workforce) (มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2561) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะเพื่อตอบโจทย์โลกอนาคต การเรียนที่ไม่จำเป็นต้องเรียนในระบบ และสำเร็จการศึกษาในรูปแบบปริญญาเท่านั้น จึงพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อมวลชนในลักษณะตลาดวิชาที่ผู้เรียนทั้งนักศึกษาของมหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอกมหาวิทยาลัยสามารถลงเรียนได้ เป็นรายวิชาที่เน้นการพัฒนาทักษะเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และทักษะการ Upskill Reskill และ New skill รวมถึง ได้พัฒนาหลักสูตรปริญญาโทออนไลน์ 100% เพื่อตอบโจทย์ผู้เรียนวัยทำงานอีกด้วย โดยแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลดังกล่าวมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พัฒนาร่วมกับคู่ความร่วมมือ ลำดับสุดท้าย มหาวิทยาลัยมหิดลมุ่งพัฒนานักศึกษาให้เป็น World Class Talent (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) จึงเน้นจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีแบบปริญญาบัตรที่มีความหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรที่มีวิชาเลือกที่หลากหลาย (Multidisciplinary Program) ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนในหมวดวิชาเฉพาะได้ ทั้งในรูปแบบการเลือกวิชาเรียนตามความสนใจและการจัดสรรการเรียนที่สามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการออกแบบการเรียนรู้ของตนเองตามความถนัด ความสนใจและชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหิดลได้พัฒนาแพลตฟอร์มกลางและรายวิชา Micro-credential ขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทั้งนักศึกษาของมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไปสามารถเรียนรู้ได้และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นผู้พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัลขึ้นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของทุกมหาวิทยาลัย พบว่า ทุกมหาวิทยาลัยเน้นการจัดการศึกษาตามหลักการการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-centered) การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ New skill การเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-Based Learning : WBL) การบูรณาการข้ามศาสตร์ (Transdisciplinary) และการศึกษาเพื่อการเรียนรู้

ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่สามารถสะสมรายวิชาไว้ในคลังหน่วยกิตได้ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทั้งการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบและรายวิชา/บทเรียนบนแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งเป็นการปรับการศึกษาให้ตอบโจทย์ผู้เรียนและตอบโจทย์โลกอนาคตมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้มหาวิทยาลัยได้ขยายกลุ่มผู้เรียนของการเรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอีกด้วย ซึ่งเป็นผู้เรียนทุกช่วงวัยโดยไม่มีกำแพงจำกัด พร้อมทั้งจัดทำประกาศของมหาวิทยาลัยเพื่อให้คำนิยามกลุ่มผู้เรียนของมหาวิทยาลัยใหม่โดยชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาได้มีแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีจนนำไปสู่การนำร่องและการนำไปปฏิบัติทุกส่วนงานในสังกัดมาแล้วอย่างน้อย 4 ปี และมีการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในระดับประเทศ

แนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี

จากการค้นคว้าวิจัย พบแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีดังนี้

1. พิจารณาตีความหมาย “ความยืดหยุ่น” ของสถาบันว่าควรมีความยืดหยุ่นในลักษณะใด ระดับใด อย่างไร เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอน บุคลากรทุกคนในสถาบันอย่างไร

2. สำรวจความพร้อม ประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบัน เช่น ห้องเรียน เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ทุน ทรัพย์ ผู้สอน เป็นต้น การขอรับการสนับสนุนจากคู่ความร่วมมือ

3. เตรียมความพร้อมระบบ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ ห้องเรียนทั้งแบบปกติและ Virtual Classroom ห้องสำหรับจัดทำ e-learning อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) Machine Learning เป็นต้น ปรับระบบลงทะเบียนและระบบคลังหน่วยกิตให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ปลูกฝังและให้องค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแก่บุคลากรทุกคน

4. รับฟังเสียงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักศึกษา นายจ้าง อาจารย์ผู้สอน เป็นต้น เพื่อนำความคิดเห็นมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์

5. ค้นหาจุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษาและหลักสูตรเพื่อนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เชิงรุกของสถาบันในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น จัดทำแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย และประกาศของสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น การเรียนรู้ตลอดชีวิต และระบบคลังหน่วยกิต และรวมไปถึงประกาศที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ภาระงานผู้สอน การคิดหน่วยกิตของ

รายวิชาที่มีการเรียนการสอนแบบออนไลน์ อัตราค่าธรรมเนียมของหลักสูตร เป็นต้น กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบัน

6. ชี้แจงให้บุคลากรทุกภาคส่วนทราบ ชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรทุกคนอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ที่มีต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น เพื่อให้ทุกคนมองภาพไปในทิศทางเดียวกัน

7. นำนโยบายสู่การปฏิบัติ อาจเริ่มจากหลักสูตรนำร่องตามเห็นสมควร ก่อนขยายผลไปสู่ทุกส่วนงาน ทั้งนี้ หลักสูตรแบบยืดหยุ่น อาจเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ หรือเป็นหลักสูตรเดิมที่นำมาพัฒนาก็ได้ ในกรณีที่เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตีในระบบ หลักสูตรควรมีการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีอิสระให้นักศึกษาได้ออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในกรณีที่เป็นหลักสูตร Non-Degree สามารถนำรายวิชาที่เปิดอยู่แล้วในหลักสูตรระดับปริญญาตรีมาขยายผลต่อได้ หรือจัดทำรายวิชาใหม่ตามสมควร

8. ประเมินผลลัพธ์ (Outcome) ของหลักสูตรหรือรายวิชา รับฟังความเห็นของนักศึกษา ในทุกรอบปีการศึกษาหรือ 1 ภาคการศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรหรือรายวิชาให้ดียิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีในระบบ

จากการพัฒนาหลักสูตรแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี พบว่า การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลและหลักสูตรแบบ Non-Degree จะมีความก้าวหน้ามากกว่าการพัฒนาหลักสูตรแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีในระบบ เนื่องจากหลักสูตรแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีในระบบมีข้อจำกัดตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร เช่น รายวิชาที่ต้องเรียนในแต่ละสาขาวิชา ข้อจำกัดของสภาวิชาชีพ จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คุณสมบัติอาจารย์ คุณสมบัติผู้เรียน เป็นต้น ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบเหล่านั้นได้ เนื่องจากเป็นระเบียบที่อยู่ภายใต้การดูแลของสภาวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จึงทำให้หลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบที่พัฒนาให้เป็นหลักสูตรแบบยืดหยุ่นนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก ในขณะที่หลักสูตรแบบ Non-Degree ไม่มีข้อจำกัดเรื่องหลักเกณฑ์และกลุ่มผู้เรียน จึงทำให้สามารถสร้างสรรค์พัฒนาหลักสูตร รายวิชา บทเรียน โมดูล และ Micro-credential ได้อย่างไม่จำกัด อันเป็นเหตุผลที่สถาบันอุดมศึกษาเลือกพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลและหลักสูตรแบบยืดหยุ่นประเภท Non-Degree ก่อนหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบ แล้วใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นมานั้นพัฒนาการเรียนการสอนของหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แล้วจึงขยายผลพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิธีอื่น ๆ ตามมา

การพัฒนาการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีให้เกิดความยั่งยืน

ผู้วิจัยพบข้อสังเกตในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ได้แก่ แม้สถาบันอุดมศึกษาจะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น แต่สถาบันอุดมศึกษากลับพบกับปัญหาด้านการบริหารจัดการเชิงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการสื่อสารเชิงนโยบายจากส่วนกลางของสถาบันสู่ผู้ปฏิบัติงานที่มักพบปัญหาและอุปสรรคมาก เนื่องจาก สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบตามกรอบของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษามาเป็นระยะเวลานาน ทำให้บุคลากรทุกภาคส่วนเคยชินกับการปฏิบัติงานในกรอบเดิม เมื่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยหรือส่วนกลางของสถาบันได้ปรับแผนยุทธศาสตร์ของสถาบัน ไปพร้อมกับพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาไปสู่การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น การปรับระเบียบข้อบังคับ พัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐาน และเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้พร้อมสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการปรับกระบวนการทำงานของบุคลากรในสถาบันด้วย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจทำให้บุคลากรบางส่วนเกิดความสับสน ไม่เข้าใจแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น และปรับตัวไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจทำให้มีทัศนคติ (mindset) ต่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่แตกต่างกัน ไม่ได้มองไปในทิศทางเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น การปรับระบบลงทะเบียน ซึ่งเดิมระบบลงทะเบียนจะมีกระบวนการเป็นแบบแผน และมีกำหนดการที่แน่ชัดเป็นรอบในทุกภาคการศึกษา แต่เมื่อปรับเป็นการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นแล้ว แต่ละหลักสูตรจะมีการวางแผนให้เหมาะสมกับผู้เรียนของหลักสูตร ซึ่งอาจทำให้การกำหนดช่วงเวลา รายวิชา และกระบวนการลงทะเบียนของแต่ละหลักสูตรมีความแตกต่างกัน ผู้ปฏิบัติงานที่ไม่เข้าใจแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นอาจมองว่ากระบวนการลงทะเบียนของหลักสูตรแบบยืดหยุ่นนั้นเป็นอุปสรรคในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นนอกเหนือจากการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา ระบบ และโครงสร้างของสถาบันให้เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นแล้ว สถาบันอุดมศึกษาต้องมีแผนกลยุทธ์รองรับเพื่อสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับกรอบแนวคิด กรอบการทำงาน และแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้กับบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อให้มองไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ยึดติดกับการทำงานรูปแบบเดิม รวมถึง มุมมองความยืดหยุ่น (Flexibility) เมื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว สถาบันอุดมศึกษาควรมีความยืดหยุ่นในระดับใดจึงจะเหมาะสม และความยืดหยุ่นนั้นได้เปิดโอกาสให้กับสถาบันอุดมศึกษาและผู้เรียนได้แท้จริงอย่างไร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี พบว่า สถาบันอุดมศึกษาในสถาบันกำกับของรัฐมีการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นในหลายรูปแบบซึ่งเป็นไปตามจุดแข็งและอัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษานั้น แต่มีหลักการใกล้เคียงกัน คือ “การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น (Flexible Education)” เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายรูปแบบ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ผู้เรียนมีทางเลือกในการเรียนรู้จากการที่สถาบันอุดมศึกษาให้ผู้เรียนมีอำนาจในการตัดสินใจการเรียนรู้ของตนเอง สามารถจัดสรรชีวิต การเรียน และเวลาว่างที่เหมาะสมกับตนเองได้ เป็นการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานให้กับผู้เรียน ซึ่งตอบโจทย์ผู้เรียนและตอบโจทย์โลกอนาคต การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นนี้เกิดจากที่สถาบันอุดมศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบ ซึ่งมีข้อจำกัดมาก ผู้เรียนอาจรู้สึกว่าการเรียนในระบบไม่ตอบโจทย์กับความรู้ ความสนใจและการใช้ชีวิตของผู้เรียน จนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนต่ำ และนำไปสู่การลาออกจากสถาบันอุดมศึกษาในที่สุด หรือผู้เรียนวัยทำงานที่ต้องการสร้างเสริมทักษะเพื่อพัฒนาการทำงานก็ไม่สามารถเข้าเรียนได้ เพราะไม่สามารถจัดสรรชีวิตให้เข้ากับการเรียนในระบบได้ ดังนั้น การปรับรูปแบบจากการศึกษาจากการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบเพียงอย่างเดียว ไปสู่การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่มีรูปแบบการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้นนี้เป็นการปรับตัวครั้งใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษา ที่นอกจากจะจัดการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ผู้เรียนทุกช่วงอายุแล้ว ยังเป็นวิธีการช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถอยู่รอดได้ในสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษายังจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบทั้งหมด แต่มีการพัฒนาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นมากขึ้น อีกทั้ง มีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับผู้เรียนมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนช่วงอายุ ทุกกลุ่ม ทุกชาติพันธุ์ และทุกเชื้อชาติสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ หลักการที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของบริษัท แอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) ที่ได้ทำการวิจัยไว้ โดยแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น มองว่า เป้าหมายของการศึกษาแบบยืดหยุ่นคือการใช้ประโยชน์จากการเรียนการสอนและเทคโนโลยีเพื่อมอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมและเป็นส่วนตัวซึ่งสนับสนุน

นักเรียนทุกคนให้บรรลุศักยภาพของตนเอง ซึ่งการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นให้มีประสิทธิภาพนั้น สถาบันต่างๆ จำเป็นต้องพัฒนาเริ่มตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงนโยบายและกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่ครอบคลุมและเข้าถึงได้ อันเป็นส่วนหนึ่งของประสบความสำเร็จในชีวิตของผู้เรียน (Advance Higher Education, 2023)

เมื่อศึกษาปัจจัยของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐตามกรอบของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) พบว่า การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ดังนี้

1. **ระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน** (Institutional Systems and Structures)

การพัฒนาการศึกษาจากแบบเดิมไปสู่การศึกษาแบบยืดหยุ่น ระบบและโครงสร้างระดับสถาบันเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้นที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย พัฒนาและบริหารการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นลักษณะที่เกิดจากบนลงล่าง (Top-Down) เริ่มต้นจากปรับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นกรอบของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งความยืดหยุ่นระดับสถาบัน (institutional flexibility) ความยืดหยุ่นระดับหลักสูตร (pedagogical flexibility) และความยืดหยุ่นของผู้เรียน (learner flexibility) จากนั้นจึงปรับปรุงระบบที่มีอยู่หรือพัฒนาระบบขึ้นใหม่ให้รองรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น และจัดทำระเบียบข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น พร้อมทั้งสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับส่วนงานและบุคลากรของสถาบันเพื่อให้มองทิศทางการศึกษาของบุคลากรทุกภาคส่วนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นดำเนินการบริหารการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นลักษณะที่เกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) ด้วยการรับฟังเสียงสะท้อนจากนักศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนายจ้าง เพื่อนำข้อคิดเห็นไปพัฒนาการจัดการศึกษาให้ตอบโจทย์ผู้เรียนมากที่สุด อาจใช้วิธีการทำแบบสอบถาม (questionnaire) หรือแบบสำรวจ (survey) เพื่อสำรวจความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ผสมผสานกับแนวนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2566) นอกจากนี้ ควรมีการสื่อสารกับบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาทุกคนและนักศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นไปในทิศทางเดียวกันและพร้อมดำเนินการ

สิ่งที่สำคัญอีกประการ คือ การสร้างระบบ (Ecosystem) และโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ทั้งการพัฒนาระบบคลังหน่วยกิตของ

สถาบันอุดมศึกษาตามแนวทางของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาให้เป็นระบบทะเบียนสะสมหน่วยกิตและผลการเรียนสำหรับผู้เรียน ทั้งจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัย ผู้เรียนสะสมหน่วยกิตไว้ได้โดยไม่จำกัดอายุ คุณวุฒิระยะเวลาการสะสมหน่วยกิต รวมถึง ระบบและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากร เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและนักศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ ความพร้อมเรื่องทัศนคติความเข้าใจของบุคลากรและความพร้อมของระบบโครงสร้างพื้นฐานของสถาบันอุดมศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญควบคู่กัน เนื่องจากเป็นการสร้างให้การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นเกิดขึ้นจริง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2566) หากสถาบันอุดมศึกษามีระบบและโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น แต่บุคลากรขาดความเข้าใจ ก็จะทำให้การจัดการศึกษาไม่ยั่งยืน ในขณะที่ถ้าบุคลากรมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นเป็นอย่างดี แต่ไม่มีระบบรองรับ การจัดการศึกษาก็จะประสบปัญหา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566)

2. **แนวคิดศาสตร์การสอน** (Pedagogical approaches)

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐระดับปริญญาตรียังคงเป็นการจัดการศึกษาในระบบอยู่ทั้งหมด และผู้เรียนใหญ่ก็เป็นนักศึกษาของสถาบัน ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา ซึ่งกำหนดให้มีหลักสูตร 2 กลุ่ม คือ หลักสูตรปริญญาตรีทางวิชาการ และปริญญาตรีทางวิชาชีพหรือปฏิบัติการ โดยหลักสูตร 4 ปี มีจำนวนไม่น้อยกว่า 120 หน่วยกิต หลักสูตร 5 ปี มีจำนวนไม่น้อยกว่า 150 หน่วยกิต และหลักสูตร 6 ปี มีจำนวนไม่น้อยกว่า 180 หน่วยกิต รวมถึง กำหนดคุณสมบัติผู้เข้าศึกษาเป็นผู้สำเร็จระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือเทียบเท่า (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 139 ตอนพิเศษ 212 ง, 2565) ข้อบังคับและหลักเกณฑ์ตามกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับโครงสร้างหลักสูตรระดับปริญญาตรีให้มีความยืดหยุ่นยากกว่าหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้น สิ่งที่สามารถปรับให้หลักสูตรระดับปริญญาตรีมีความยืดหยุ่นขึ้นได้ คือ การปรับโครงสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเก่าหรือพัฒนาหลักสูตรใหม่ให้เป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลายของศาสตร์มากยิ่งขึ้น (Multidisciplinary) โดยกำหนดวิชาบังคับ วิชาเฉพาะวิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐาน วิชาชีพเท่าที่จำเป็น แล้วเพิ่มทางเลือกให้ผู้เรียนโดยเพิ่มจำนวนรายวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น หรือปรับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปให้ผู้เรียนสามารถเลือกส่งเสริมทักษะตามความสนใจได้แทนการจัดเป็นกลุ่มรายวิชาในรูปแบบเดิม หรือจัดทำ

หลักสูตรแบบผสมผสาน (Blended-learning) บนระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีการเรียนออนไลน์ผ่าน E-Learning บนแพลตฟอร์มของมหาวิทยาลัย และผู้เรียนและผู้สอนมีการสื่อสารกันแบบ Two-ways communication (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) โดยที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในสถาบันอุดมศึกษาใกล้เคียงกับหลักสูตรปกติ อย่างไรก็ตาม หลักสูตรสามารถพัฒนาให้เป็นการเรียนออนไลน์ 100% ได้ แต่มีข้อควรระวังเรื่องประสบการณ์ในสถาบันอุดมศึกษาของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ในบางสาขาวิชา (มหาวิทยาลัยมหิดล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566) จึงอาจทำให้การพัฒนาหลักสูตรเรียนออนไลน์ 100% สำหรับบัณฑิตศึกษาสามารถดำเนินการได้ง่ายกว่า เนื่องจากมีจำนวนหน่วยกิตและระยะเวลาเรียนน้อยกว่า และการจัดการเรียนรู้ตอบโจทย์ผู้เรียนวัยทำงาน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2566)

นอกจากนี้ สถาบันอุดมศึกษายังสามารถขยายฐานผู้เรียนกลุ่มใหม่ทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยการใช้จุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษามาพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเป็นคลังสมองออนไลน์ แหล่งรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนทุกคนที่ไม่จำกัดเพศ ศาสนา ความพิการ สถานะการพำนักอาศัย เชื้อชาติ และช่วงอายุ โดยเป็นรายวิชา บทเรียน โมดูล หรือ Micro-credential เสริมทักษะ Upskill Reskill และ New skill เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นทั้งความเข้มข้นของเนื้อหา การเรียนรู้แบบ Active Learning และความยืดหยุ่นในการเรียนตอบโจทย์คนทุกช่วงวัย การพัฒนาทักษะมุ่งสู่การเป็นผู้นำแห่งอนาคต (Future Leaders) (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรหรือสามารถสะสมไว้ในคลังหน่วยกิตที่สามารถนำมาใช้สมัครเข้าเป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เป็นวิธีการขยายฐานผู้เรียนและขยายตลาดของสถาบันอุดมศึกษาได้ดีกว่าการศึกษาระดับปริญญาตรีในระบบ เนื่องจากเป็นตลาดวิชาที่ไม่จำกัดกลุ่มผู้เรียนในรั้วสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น เนื้อหาทันสมัย สามารถนำไปใช้ได้จริง องค์ความรู้ตอบโจทย์ผู้เรียนที่ต้องการเพิ่มทักษะตามความสนใจ ตอบโจทย์โลกอนาคต ผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้แบบไม่มีกำแพงและขีดจำกัดทางการศึกษา และสามารถเลือกเรียนได้ตามจังหวะชีวิต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2566)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 สถาบัน แม้จะมีการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 4 สถาบันใช้กรอบแนวคิดเดียวกันในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นทั้งสำหรับหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบและหลักสูตรแบบ Non-Degree คือ การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) กรอบการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การพัฒนาทักษะแห่ง

ศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) จัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน (Work-Based Learning : WBL) การพัฒนาทักษะเพื่อการทำงาน ทั้งนี้ ความแตกต่างของหลักการจัดการศึกษาระหว่างหลักสูตรปริญญาตรีในระบบและหลักสูตรแบบ Non-Degree คือ หลักสูตร Non-Degree จะเน้นการพัฒนาทักษะเพื่อการทำงานมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ Upskill Reskill และ New Skill เป็นรายวิชาที่เน้นพัฒนาทักษะเป็นสำคัญ เป็นเพียง Skill set ที่ถูกย่อยมาจากหลักสูตรเต็ม ซึ่งผู้เรียนทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้ได้ ในประเด็นนี้เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ไม่ได้มีความพิเศษที่หลักการ แต่มีความพิเศษในรูปแบบวิธีการสอนที่ได้ผสมผสานขึ้นให้เหมาะสมกับหลักสูตรมากที่สุด

การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มตัวอย่างนี้สอดคล้องกับแนวคิดของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) เกี่ยวกับแนวคิดศาสตร์การสอนรูปแบบใหม่ 6 ประการ คือ

(1) การเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียน : ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้และกระบวนการของการสร้างสรรค์ร่วมกันที่ท้าทายกรอบการเรียนรู้ของผู้เรียน

(2) การศึกษาเพื่ออนาคต : เน้นการเรียนรู้รูปแบบใหม่ไปสู่การมีส่วนร่วมและกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่ออนาคตระดับโลก ทำงานในด้านที่เป็นที่ต้องการในอนาคต

(3) ปรับมุมมองการศึกษา : สร้างประสบการณ์ในระบบอุดมศึกษาจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เพียงมุมมองของตะวันตก มีความสามารถในการคิดและทำงานโดยใช้กรอบและวิธีการที่ละเอียดอ่อนระดับโลก

(4) ความสามารถในการเปลี่ยนแปลง : สร้างจุดเน้นด้านการศึกษาที่นอกเหนือจากความรู้และความเข้าใจเพียงอย่างเดียว โดยจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม

(5) การข้ามกำแพง : ใช้แนวทางเชิงบูรณาการและเป็นระบบในการสอนของอุดมศึกษาเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ สหวิชาชีพ ข้ามภาคส่วน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันและมุมมองที่ใช้ร่วมกัน

(6) การเรียนรู้ทางสังคม : บูรณาการวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเข้าสู่การเรียนรู้ ปลดแอกข้อจำกัดต่าง ๆ ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และสร้างกิจกรรมร่วมหลักสูตร

3. **เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้** (Technology-enhanced learning)

การเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและยกระดับสมรรถนะของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ แบบที่ 1 สถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้พัฒนาแพลตฟอร์มองค์ความรู้ของสถาบัน หลายสถาบันอุดมศึกษาใน

กำกับของรัฐเลือกใช้แพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เช่น OpenEdx MOOC เป็นต้น ข้อดี คือ แพลตฟอร์มเป็นที่ยอมรับของผู้เรียนจากทั่วโลก แต่ต้องใช้บุคลากรที่มีศักยภาพสูงและทรัพยากรของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาแพลตฟอร์มขึ้น แบบที่ 2 คือ สถาบันอุดมศึกษาเลือกใช้วิธีการสร้างความร่วมมือกับคู่ความร่วมมือที่เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้มาพัฒนาแพลตฟอร์มให้กับสถาบัน วิธีนี้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีจุดแข็งของตนเอง แล้วนำจุดแข็งนั้นไปพัฒนา เพื่อสร้างความร่วมมือกับคู่ความร่วมมือที่มีศักยภาพ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2566) สำหรับในการนำไปใช้ขึ้นอยู่กับการออกแบบหลักสูตรและรูปแบบการเรียนรู้ เนื่องจากหลักสูตรปริญญาตรีแต่ละสาขามีความแตกต่างกันและมีข้อกำหนดจากปัจจัยภายนอกที่แตกต่างกันไป มีการจัดการเรียนการสอนทั้งเป็นการเรียนในชั้นเรียน การสอนออนไลน์ การสอนแบบผสมสาน (Blended-Learning) การเรียนทางไกล การฝึกงาน เป็นต้น ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนในการเลือกใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์ผู้เรียนมากที่สุด การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มตัวอย่างนี้สอดคล้องกับแนวคิดของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) ที่มองว่า ศาสตร์การสอนที่ยืดหยุ่นและเทคโนโลยีแท้จริงแล้วเป็นคู่ความร่วมมือกันโดยธรรมชาติ ซึ่งการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นเกิดขึ้นได้โดยมีเทคโนโลยีสนับสนุน ในขณะที่เทคโนโลยีสามารถทำให้เกิดแนวคิดที่มีความยืดหยุ่นขึ้นผ่านการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ นอกจากนี้ ศาสตร์การสอนที่ยืดหยุ่นและเทคโนโลยียังได้ใช้หลักเกณฑ์ของศาสตร์การสอนที่ยืดหยุ่นอย่างแท้จริงและการใช้เทคโนโลยีในการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกัน อันส่งผลให้ระบบระดับสถาบัน บุคลากร และนักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลกระทบระยะสั้นถึงระยะกลางในอนาคต จะปรากฏผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ 3 กลุ่มได้แก่ (1) ผู้เรียน : ต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้นในการเรียนรู้ของตน สามารถเลือกใช้ประโยชน์ของเทคโนโลยีในการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาตนองได้ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน (2) ผู้สอน : สามารถชี้ให้เห็นถึงโอกาสของความยืดหยุ่นในการสอน โดยเน้นที่การจัดการของกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการเป็นผู้ให้บริการสื่อประกอบการเรียนการสอน และ (3) สถาบัน : ทำให้เกิดระบบที่ยืดหยุ่นที่นักศึกษาสามารถสมัครและเลือกการเรียนรู้ ซึ่งบทบาทของสถาบันจะต้องเป็นผู้สร้างระบบและกรอบแนวคิด รวมถึงการตรวจสอบเพื่อให้ได้รับหน่วยกิตและปริญญา (Neil Gordon, 2014) นอกจากนี้ ทางสถาบันอุดมศึกษาควรมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึง พื้นที่แหล่งการเรียนรู้ Co-working space และอุปกรณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้

สถาบันอุดมศึกษาควรปลูกฝังองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้บุคลากรทุกภาคส่วนทราบ เนื่องจาก การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นมีความเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้จำนวนมาก หากบุคลากรไม่เข้าใจก็อาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินการได้ อีกทั้ง อาจทำให้ไม่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับผู้เรียนเต็มประสิทธิภาพอีกด้วย

4. **การจ้างงาน** (Employment)

สำหรับบริบทของการจ้างงาน จะมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของนายจ้าง (employer engagement) ซึ่งเป็นกระบวนการที่นายจ้างเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงกับสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน กิจกรรมหลักสูตร และการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรีของคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษานั้น หลักสูตรจะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะพึงประสงค์ตามผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม บทบาทของนายจ้างในการพัฒนาหลักสูตรแบบยืดหยุ่นจะขึ้นอยู่กับสาขาวิชาของหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรแบบยืดหยุ่นเป็นหลักสูตรที่จะทำให้ผู้เรียนได้ค้นหาตัวเองเป็นหลัก นายจ้างจึงมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรแบบ Skill-base ที่มีเป้าหมายพัฒนาทักษะ Upskill Reskill และ Newskill เพื่อผลิตบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงาน (มหาวิทยาลัยมหิดล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2566) ดั้งนั้น ในมุมมองการจ้างจึงมีผู้เรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ลูกจ้างในฐานะผู้เรียน โดยเป็นลูกจ้างที่กำลังทำงานอยู่ที่ต้องการพัฒนาทักษะการทำงานและทักษะทางวิชาชีพของตน เป็นผู้ที่ต้องการ Upskill Reskill หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงนั้นที่ต้องการเรียนเพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าของสายงาน กลุ่มที่ 2 นักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่กำลังเตรียมพร้อมเข้าสู่การทำงาน เน้นจัดการเรียนรู้โดยใช้การทำงานเป็นฐาน Work-Based Learning (WBL) และเน้นการพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานเป็นสำคัญ การดำเนินการของสถาบันกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของแอดแวนซ์ ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น(Advance Higher Education : Advance HE) ที่มองว่า ความผูกพันของนายจ้างจึงถูกกำหนดให้เป็นการพัฒนาเชิงตอบสนองเพื่อยกระดับทักษะของผู้เรียน หรือการพัฒนานิสัยและคุณลักษณะเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจ้างงาน ซึ่งเป็นชุดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกันและถักทออย่างซับซ้อนและมีหลายแง่มุม ทั้งนี้ ข้อมูลจากนายจ้างนั้นเป็นประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาให้พร้อมสำหรับชีวิตการทำงานได้อย่างไร และมีวิธีการยกระดับชีวิตการทำงานผ่านการเรียนรู้ได้อย่างไร ทั้งนี้ ลิ่งที่ต้องคำนึงเกี่ยวกับความยืดหยุ่นเกี่ยวกับ

นายจ้างมี 3 ระดับ คือ (1) ระดับที่ 1 ความยืดหยุ่นนี้เป็นความยืดหยุ่นเพื่อใคร และระดับใด ทางเลือกที่ยืดหยุ่นสำหรับผู้เรียนอาจแตกต่างไปจากนายจ้าง ซึ่งความยืดหยุ่นสำหรับบุคลากรอาจไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับผู้เรียนและนายจ้าง ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความยืดหยุ่นในระดับใดและสามารถส่งเสริมและปรับปรุงความยืดหยุ่นดังกล่าวได้ในระดับใด (2) ระดับที่ 2 สภาพแวดล้อม ความยืดหยุ่นในการเรียนการสอนแบบใดที่เหมาะสมกับบริบทมากที่สุด? (3) ระดับที่ 3 โครงสร้าง สิ่งสำคัญคือต้องสำรวจว่านโยบาย ระบบ และโมเดลธุรกิจของสถาบันเอื้อหรือขัดขวางการศึกษาแบบยืดหยุ่นมากน้อยเพียงใด (Jane Kattle, 2013)

จากการอภิปรายข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นกลุ่มศึกษาจะเป็นของประเทศไทย แต่ก็สามารถนำมาใช้ได้กับแนวคิดของแอดแวนซ์ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) มาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เนื่องจากองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ แนวคิดศาสตร์การสอน การจ้างงาน และระบบและโครงสร้างระดับสถาบัน ต่างเป็นปัจจัยในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน แต่ความแตกต่างที่ทำให้แนวคิดของแอดแวนซ์ไฮเออร์ เอ็ดดูเคชั่น (Advance Higher Education : Advance HE) นั้นโดดเด่นขึ้นมา คือ การแนะนำรูแปบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย และมุมมองของ “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning)” ที่ถูกตีความอย่างชัดเจนในทุกมุมมอง ทุกระดับ และทุกปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกประเด็น ซึ่งเป็นแก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ทำให้ผู้อ่านและผู้ที่จะนำไปใช้ไม่เกิดความสับสน เช่นเดียวกันกับการจัดทำการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา ที่หากสถาบันตั้งปณิธานแน่วแน่ที่จะพัฒนาการศึกษาไปสู่การศึกษาแบบยืดหยุ่นแล้ว สถาบันอุดมศึกษาควรรมีความชัดเจนใน 3 ประเด็น คือ (1) ทำเพื่อใคร ทำเพื่ออะไร ทำไปทำไม และทำแล้วเกิดประโยชน์อันใด (2) สถาบันอุดมศึกษาตีความมุมมอง “การศึกษาแบบยืดหยุ่น” เช่นใด ต้องยืดหยุ่นแค่ไหนถึงจะเรียกว่ายืดหยุ่น และ (3) แก่นแท้ของการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นคืออะไร ความชัดเจนใน 3 ประเด็นนี้จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น กอปรกับการพัฒนาระบบและโครงสร้างต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษารูปแบบใหม่ การพัฒนาเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดรับกับรูปแบบการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาให้มีความหลากหลายและตอบโจทย์ผู้เรียนมากขึ้น และการบูรณาการนายจ้างเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น เหล่านี้ต่างเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาแนวทางการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาและผู้เรียนอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรตีความหมาย “การเรียนรู้แบบยืดหยุ่น (Flexible Learning) ให้ถ่องแท้เสียก่อน ว่าความยืดหยุ่นคือสิ่งใด ต้องยืดหยุ่นเพียงใดถึงจะเรียกว่าความยืดหยุ่นที่เหมาะสมกับสถาบันอุดมศึกษา อะไรที่ควรยืดหยุ่น อะไรที่ไม่สามารถยืดหยุ่นได้ ถ้าผู้นำไปใช้ไม่ได้เข้าใจในแนวคิดนี้ อาจทำให้บุคลากรของสถาบันเกิดความสับสนได้

2. แนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเพียงข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ ซึ่งอาจมีวิธีการและแนวคิดที่แตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาสังกัดอื่น

3. สถาบันอุดมศึกษาอาจเริ่มต้นจากการทำหลักสูตรแบบ Non-Degree ก่อน แล้วขยายผลไปยังหลักสูตรแบบ Degree เนื่องจากหลักสูตรแบบ Non-Degree สามารถทำได้ง่ายกว่า และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรแบบ Degree ได้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นระดับปริญญาตรี โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ 4 สถาบัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ามีสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายสถาบันที่ได้จัดการศึกษาเช่นนี้ ซึ่งสามารถไปศึกษาสถาบันเหล่านั้นได้

2. การวิจัยของผู้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แม้จะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเพียงพอ แต่หากปรับวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยในลักษณะอื่น เช่น การทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับการทำแบบสำรวจหรือการวิจัยเชิงปริมาณอื่น ๆ น่าจะทำให้ได้ข้อมูลในแง่มุมอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

Advance Higher Education. (2019). Flexible Learning In Higher Education. https://www.advance-he.ac.uk/teaching-and-learning/flexible-learning

Advance Higher Education. (2023). Flexible Learning in Higher Education. Retrieved from https://www.advance-he.ac.uk/teaching-and-learning/flexible-learning

Alex Ryan, and Daniella Tilbury. (2013). Flexible Pedagogies: new pedagogical ideas.

Australian National Training Authority. (2003). Australian Flexible Learning Framework. Australia: Australian National Training Authority.

Betty Collis, and Jef Moonen. (2001). Flexible Learning in A Digital World: Experiences And Expectations. USA: Routledge.

Chulalongkorn School of Integrated Innovation. (2023). Bachelor of Arts and Science in Integrated Innovation (International Program): Curriculum 2019. https://scii.chula.ac.th/curriculum/

Deakin University. (2009). Introducing flexible learning.

European Centre for the Development of Vocational Training. (2023). Flexible education and training systems. https://www.cedefop.europa.eu/en/print/pdf/node/24597

Jane Kettle. (2013). Flexible Pedagogies: employer engagement and work-based learning.

John Casey, and Pam Wilson. (2005). A practical guide to providing flexible learning in further and higher education.

Neil Gordon. (2014). Flexible Pedagogies: technology-enhanced learning.

R.H. Huang, D.J. Liu, A. Tlili, J.F. Yang, H.H. Wang, and et al. (2020). Handbook on Facilitating Flexible Learning During Educational Disruption: The Chinese Experience in Maintaining Undisrupted Learning in COVID-19 Outbreak.

Skill Lane. (ม.ม.ป.). ปริญญาโทออนไลน์สู่ทักษะแห่งอนาคต : TUXSA หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์ หลักสูตรมหาบัณฑิตออนไลน์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสกิลเลน. https://www.skilllane.com/academic/tuxsa

Som Naidu. (2017). How flexible is flexible learning, who is to decide and what are its implications? Distance Education, *38*(3), 269-272.

Stephen W. Draper. (2008). Tinto's model of student retention. https://www.psy.gla.ac.uk/~steve/localed/tinto.html

Techsauce Team. (2565). หลักสูตร DIPS ปั้นนักสร้างสรรค์นวัตกรรมมืออาชีพ ที่ไม่ใช่การท่องจำ แต่ต้องลงมือทำ. สืบค้นจาก https://techsauce.co/pr-news/kmutt-dips-design-innovation-practice-school

United Nations. (2020). Population Division (ST/ESA/SER.A/444).

Warwick Institute. (2566). *BAScii* คณะเปิดใหม่ที่ฮ็อตที่สุดในจุฬาฯ. https://www.warwick-institute.com/basciiexclusivetalk/

Wikiversity. (2019). Flexible learning. https://en.wikiversity.org/wiki/Flexible_learning

Willems, J. (2005). Flexible Learning: Implications of “when-ever”, “where-ever” and “what-ever”. Distance Education, *26*(3), 429-435.

กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์, และ บุญประกายแก้ว, จ. (2554). ผลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบบำนาญรูปแบบต่างๆ. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์, *29*(2).

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ก. (2562). มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). นโยบายการดำเนินงานของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในคราวการประชุมผู้บริหารกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เมื่อวันพุธที่ *31* กรกฎาคม *2562*.

กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ กรมควบคุมโลก. (2564). สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา *2019 (COVID-19) :* มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง.

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ม.ป.-a). “หลักสูตรแพทย์ศิริราช Hybrid Program 61 มุ่งผลิต Pi-shaped graduates ที่เป็นมากกว่าแพทย์” มุ่งผลิต

แพทย์ที่มีความรู้ข้ามศาสตร์. สืบค้นจาก https://www.sirirajeducationexpo.com/prepare-siriraj-hybrid

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ม.ป.-b). “หลักสูตรแพทย์ศิริราช *Hybrid Program 61* มุ่งผลิต Pi-shaped graduates ที่เป็นมากกว่าแพทย์” มุ่งผลิตแพทย์ที่มีความรู้ข้ามศาสตร์. สืบค้นจาก https://www.sirirajeducationexpo.com/prepare-siriraj-hybrid

คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. (2565). เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. *2565*.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). แผนยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. *2564-2567*. https://www.cts.chula.ac.th/download/3721/.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). ประกาศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง แนวทางการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรค COVID-19 พ.ศ. 2564 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2564. https://www.chula.ac.th/news/57177/

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). จุฬาฯ เปิดตัว “Degree Plus” แพลตฟอร์มเรียนออนไลน์รูปแบบใหม่ ตอบโจทย์ Lifelong Learning ร่วมมือสยามพิวรรธน์ด้านวิจัยและนวัตกรรม. https://www.chula.ac.th/news/66232/

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. https://www.chula.ac.th/about/administration/vision-and-strategy/

นันทวัน ทองพิทักษ์. (2557). การเรียนรู้แบบยืดหยุ่นทางเลือกสำหรับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ *21*. *Technical Education Journal King Mongkut’s University of Technology North Bangkok*, *5*(2).

นันทวัน ทองพิทักษ์, เสนอ ภิรมจิตรผ่อง, และ สมาน อัศวภูมิ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, *9*(3).

ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). บทที่ *1* หลักการจัดการศึกษา. In. http://suthep.crru.ac.th/book6/1.pdf

ภาวิช ทองโรจน์. (ม.ป.ป.). สภาสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาอุดมศึกษา.

มหา'ลัยดิ้นปรับกลยุทธ์ผุด 'วิชาแปลก' ฝ่าวิกฤต 'เผาจริง'?? (2562). มิติชนสุดสัปดาห์, 31. https://dspace.rmutk.ac.th/handle/123456789/3203?show=full

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (ม.ม.ป.). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2560). แผนพัฒนา มจธ. ระยะยาว *20* ปี พ.ศ. *2560 - 2579*.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2564). รายงานประจำปี 2564 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2565). มจธ. เปิดตัว “KMUTTWORKS” โมเดลความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและภาคอุตสาหกรรมรูปแบบใหม่ เพื่อร่วมพัฒนาองค์กรและยกระดับทักษะกำลังคนวัยทำงานอย่างยั่งยืน. https://www.kmutt.ac.th/news/kmutt-works/

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2566). การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (OBE). สืบค้นจาก https://www.kmutt.ac.th/education/

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (ม.ม.ป.). Solution Provider พื่อการพัฒนาองค์กรและกำลังคนวัยทำงานอย่างยั่งยืน. https://kmuttworks.com/becauseitworks

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2557). คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. http://web.sut.ac.th/qa/Vocab.pdf.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2561). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 2564).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาตลาดวิชา พ.ศ. *2562*.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ม.ม.ป.). Thammasat Gen Next Academy. สืบค้นจาก https://gennext.service.sci.tu.ac.th/

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2564). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2563 – 2566 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564).

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565a). ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง แนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2565.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2565b). รายงานประจำปี *2564* มหาวิทยาลัยมหิดล.

มหาวิทยาลัยมหิดล. (2566). Mahidol University Extension (Mux). สืบค้นจาก https://mux.mahidol.ac.th/

มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ม.ป.). แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. *2563 – 2566*

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. (ม.ม.ป.). มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. http://oservice.skru.ac.th/ebookft/428/Chapter%201.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2566). พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ.*2566*. สืบค้นจาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140A020N0000000006000.pdf.

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. (n.d.-a). Bachelor of Arts and Science Program in Creative Technology (International Program)

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. (n.d.-b). Ceative Technology. สืบค้นจาก https://muic.mahidol.ac.th/eng/wp-content/downloads/brochure/creative.pdf.

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ม.ป.). สาขาวิชาเทคโนโลยีสร้างสรรค์. สืบค้นจาก https://muic.mahidol.ac.th/thai/programs/undergraduate-programs/major-in-creative-technology/

วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล. (ม.ม.ป.). โครงการต้นแบบนำร่อง (non-degree) 'Flexible Education' program สำหรับผู้พิการ. สืบค้นจาก https://rs.mahidol.ac.th/sustainable-rs-new/sdgs/Sdgs_views/38b3eff8baf56627478ec76a704e9b52

ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566a). แนะนำ CU NEURON. https://cuneuron.chula.ac.th/cuneuron

ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566b). กิจกรรม CUVIP คืออะไร? https://www.cuvip.gened.chula.ac.th/About-Cuvip.php

ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566c). ทำความรู้จักศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. https://gened.chula.ac.th/?p=28169

สถาบันนวัตกรรมบูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). สถาบันนวัตกรรมบูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. https://www.chula.ac.th/academic/school-of-integrated-innovation/

สมเกียรติ ไทยปรีชา. (2554). การศึกษาวิธีการปฏิบัติที่ดีของการลดปัญหาการออกกลางคันของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน ระหว่างปีการศึกษา 2549-2553

Paper presented at the การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 8 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

สมาน อัศวภูมิ. (2560). ทบทวนนิยามการศึกษาและการเรียนรู้: จุดเริ่มต้นการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences, 1*(3).

สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี. (2541). พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี. (2551). พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2551.

สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี. (2558). พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564 – 2570 *(*ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566 - 2570*)*.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). จำนวนและสัดส่วนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มวัย (วัยเด็ก วัยแรงงาน วัยสูงอายุ) เพศ ภาค และจังหวัด พ.ศ. 2555 - 2564. http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565a). การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ “ระบบอุดมศึกษาไทย” ผ่านเลนส์. https://www.nxpo.or.th/th/11858/

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565b). รายงานการศึกษาระบบอุดมศึกษาไทย ในบริบทของประเทศพัฒนาแล้ว : ฉบับที่ *1* การผลิตและพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ. กรุงเทพฯ: พริ้นท์เอเบิ้ล.

สุนทรี สกุลพราหมณ์, และ สุรชัย ประเสริฐสรวย. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่นสาหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, *10*(1).

ภาคผนวก ก

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นโยบายด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง มีพันธกิจในการพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการ สร้างบัณฑิต วิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งสืบสานทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มุ่งสู่ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) 17 เป้าหมาย ผ่าน 4 บทบาทหลักคือ นโยบายและแนวทางปฏิบัติภายในมหาวิทยาลัย (Policy and Operation) วิจัยและนวัตกรรม (Research and Innovation) การเรียนการสอน (Teaching and Learning) และการเชื่อมโยงและสร้างความผูกพันกับสังคม (Outreach and Social Engagement) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสู่เป้าหมายดังกล่าว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้กำหนดนโยบายด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Policy) ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของนิสิต บุคลากร ศิษย์เก่า และประชาชนทั่วไป และมีองค์ความรู้สำคัญสำหรับพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศที่มั่นคงภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ บนพื้นฐานของความหลากหลาย (Diversity) ความเท่าเทียม (Equality) และความเสมอภาค (Equity) ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทาง ศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

2. นิยามของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครอบคลุมมิติการจัดการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาชีวิตและการทำงานของบุคคล ในสามด้าน คือ

(1) การเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา และตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

(2) การเรียนรู้สาระความรู้หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทุกเรื่องของชีวิตจากทุกระบบและทุกช่องทาง (Life-Wide Learning)

(3) การเรียนรู้เชิงลึกจากประสบการณ์ ความหลากหลายในวิถีชีวิต ความคิด วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา (Life-Deep Learning)

3. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) กำหนดนโยบายและแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) สร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับทุกภาคส่วน

(3) ส่งเสริมการพัฒนางานวิจัยทั้งระบบของมหาวิทยาลัย

(4) สร้างระบบและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน

(5)สร้างระบบและกลไกการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนการดำเนินการในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(6) สร้างระบบการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(7) พัฒนาระบบการบริการและการสนับสนุนผู้เรียนด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประกาศ ณ วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2564

(ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต เอื้ออาภรณ์)

อธิการบดี

ข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เรื่อง การบริหารจัดการรายวิชาศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพื่อให้การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การจัดสอบรายวิชาศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นไปในแนวทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพ ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอกำหนดแนวทางปฏิบัติ เรื่อง การบริหารจัดการรายวิชาศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉบับนี้ครอบคลุมรายวิชาศึกษาทั่วไปทุกรายวิชา ที่เปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ 2 การบริหารจัดการรายวิชาศึกษาทั่วไป ต้องเป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 หรือ เกณฑ์มาตรฐานที่ปรับปรุงฉบับล่าสุด

ข้อ 3 รายวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง รายวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง เข้าใจ และเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ใส่ใจต่อความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไป จะต้องจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมีรายวิชาที่บังคับต้องเรียนมาก่อนหน้า (Pre-Requisite) และไม่ควรนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะของหลักสูตรมาจัดเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป

การเปิดสอนในแต่ละภาคการศึกษา

ข้อ 4 ให้คณะ/หน่วยงานที่ประสงค์และไม่ประสงค์จะเปิดสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปในภาคการศึกษานั้น ๆ ส่งข้อมูลรายวิชามายังศูนย์การศึกษาทั่วไป ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือน ก่อนช่วงเวลาการลงทะเบียนล่วงหน้าของนิสิต (ตามกำหนดของสำนักงานการทะเบียน ในแต่ละปีการศึกษา)

สำหรับรายวิชาที่ประสงค์จะเปิดสอนเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป ให้ระบุรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้นของรายวิชา รวมถึงชื่อผู้ประสานงานรายวิชา จำนวนตอนเรียน และจำนวนที่นั่งที่เปิดรับในแต่ละตอนเรียน

ข้อ 5 ให้คณะ/หน่วยงาน ประสานและติดตามให้อาจารย์ผู้สอนหรือผู้ประสานงานรายวิชาจัดทำประมวลรายวิชาภายในกำหนดเวลาของสำนักงานการทะเบียน ในแต่ละภาคการศึกษา

จำนวนรับนิสิต การจัดการห้องเรียน การจัดสอบ

ข้อ 6 เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ รายวิชาควรเปิดรับนิสิตในจำนวนที่เหมาะสม ดังนี้

6.1 รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Lecture และ Discussion ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน **ไม่เกิน 200 คน**

6.2 รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Non-Lecture ที่มีการจัดกิจกรรมอยู่ในชั้นเรียน ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน**ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 80 คน**

6.3 รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Field Work เน้นปฏิบัติการหรือการฝึก/ดูงานภาคสนาม ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน**ไม่เกิน 40 คน**

ทั้งนี้คณะ/หน่วยงานควรพิจารณาถึงจำนวนห้องเรียน ความจุของห้องเรียน ทรัพยากรการเรียนรู้ และต้นทุนในการเปิดใช้ห้องเรียน ร่วมด้วยในการกำหนดจำนวนนั่งที่เปิดรับในแต่ละตอนเรียน

ข้อ 7 หากรายวิชาประสงค์จะรับนิสิตในจำนวนที่น้อยกว่าหรือมากกว่าที่กำหนดไว้ข้างต้น ให้ผู้ประสานงานรายวิชาหรือคณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชา ทำบันทึกข้อความชี้แจงมายังศูนย์การศึกษาทั่วไป โดยคณะกรรมการวิชาการ ศูนย์การศึกษาทั่วไปจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเป็นรายวิชาไป

ข้อ 8 ในช่วงเวลาการลงทะเบียนเพิ่มลดรายวิชา รายวิชาสามารถเปิดรับนิสิตเพิ่มเติมได้ในจำนวน**ไม่เกินร้อยละ 10** ของจำนวนที่เปิดรับ ตามที่คณะ/หน่วยงานได้แจ้งกับทางศูนย์การศึกษาไว้ โดยต้องได้รับการอนุมัติจากหัวหน้าสาขา/ภาควิชา/หลักสูตร/คณะ/หน่วยงาน

ข้อ 9 คณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชามีหน้าที่รับผิดชอบกระบวนการบริหารจัดการรายวิชาทั้งหมด อันรวมถึง การจัดทำประมวลรายวิชา การจัดตารางสอนตารางสอบ การจัดหาห้องเรียน การประสานงานกับผู้สอน/นิสิต/หน่วยงานสนับสนุนอื่นๆ การจัดหาผู้ช่วยสอน การจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่และกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อื่นๆ การจัดหาห้องสอบ การจัดสอบ การประเมินผู้เรียน การประกาศผลสอบ การประเมินผู้สอนและรายวิชา

ข้อ 10 ในกรณีที่คณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชา ไม่สามารถรับผิดชอบกระบวนการบริหารจัดการรายวิชาอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ 9 เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือสถานที่ ให้คณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชาหารือกับคณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของนิสิต เพื่อหาแนวทางปฏิบัติในการรับผิดชอบกระบวนการบริหารจัดการรายวิชาร่วมกัน ทั้งนี้ให้คณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชาทำบันทึกข้อความชี้แจงแนวทางปฏิบัติดังกล่าวมายังศูนย์การศึกษาทั่วไปด้วย

กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมิน

ข้อ 11 การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ควรเน้นให้มีรูปแบบเป็นการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเสริมสร้างให้นิสิตมีทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) หรือมีผลลัพธ์การเรียนรู้ตามนโยบายการจัดการเรียนการสอนกลุ่ม The 21st Century General Education

ข้อ 12 รายวิชาควรนำระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System) ที่เปิดให้ใช้ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น ระบบ Course Ville, Blackboard หรือ Google Classroom มาใช้สนับสนุนการบริหารจัดการการเรียนรู้ของรายวิชา เช่น การเช็คชื่อนิสิต การอัพโหลดเอกสารประกอบการสอน/เอกสารคำสอนให้นิสิต การอภิปรายกลุ่ม การส่งงาน การให้คะแนน การตัดเกรด

ข้อ 13 รายวิชาควรนำกระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) มาใช้ประเมินนิสิต โดยนิสิตควรได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) จากผู้สอนเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นอื่นๆ

ข้อ 14 หลังจากวันเปิดภาคการศึกษา หากคณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชาทำการปิดรายวิชา ปรับลดตอนเรียน หรือลดจำนวนรับนิสิต ให้คณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชาทำบันทึกข้อความชี้แจงมายังศูนย์การศึกษาทั่วไป และแจ้งนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนให้ทราบโดยทั่วกัน

ข้อ 15 ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางในข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉบับนี้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉบับนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการวิชาการ ศูนย์การศึกษาทั่วไปที่จะตีความหรือพิจารณา และให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวิชาการ ศูนย์การศึกษาทั่วไปนั้นเป็นที่สุด

ประกาศ ณ วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2564

(รองศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณุวีร์ ประภัสระกูล)
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาทั่วไป

ข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เรื่อง เกณฑ์การพิจารณาการขอเปิดรายวิชาศึกษาทั่วไป

เพื่อให้การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การประเมินนิสิตในรายวิชาศึกษาทั่วไปที่จะเปิดใหม่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคุณภาพ เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 และเป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอกำหนดแนวทางปฏิบัติ เรื่อง เกณฑ์การพิจารณาการขอเปิดรายวิชาศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์	ประเด็นที่พิจารณา
1. ข้อมูลพื้นฐานรายวิชา	▪ แบบเสนอเปิดรายวิชาและประมวลรายวิชามีรายละเอียดครบถ้วนและชัดเจน
2. การกำหนดหน่วยกิต	▪ รายวิชาบรรยาย/อภิปราย 1 หน่วยกิตเท่ากับ 15 ชั่วโมงที่เป็นการจัดการเรียนการสอน/ภาคการศึกษา และ 30 ชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเอง/ภาคการศึกษา เช่น 3 หน่วยกิต บรรยายเท่ากับ 3 (3-0-6) ▪ รายวิชาปฏิบัติการ/โครงงาน/กิจกรรม 1 หน่วยกิตเท่ากับ 30-45 ชั่วโมงที่เป็นการจัดการเรียนการสอน/ภาคการศึกษา หากจัดไม่ครบ 45 ชั่วโมง/ภาคการศึกษา จะต้องมีการจัดชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมจนครบ 45 ชั่วโมง เช่น 1 (0-3-0) หรือ 1 (0-2-1) ▪ รายวิชาภาคสนาม 1 หน่วยกิตเท่ากับ 45 ชั่วโมงที่เป็นการจัดการเรียนการสอน/ภาคการศึกษา หากจัดไม่ครบ 45 ชั่วโมง/ภาคการศึกษา จะต้องมีการจัดชั่วโมงการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มเติมจนครบ 45 ชั่วโมง
3. ระบบวิธีการวัดผลการเรียนรู้	▪ รายวิชาศึกษาทั่วไปที่จะเปิดใหม่ ต้องระบุคุณลักษณะของรายวิชาตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ 1. กลุ่มรายวิชา Next Gen ● ลักษณะของรายวิชาตอบนโยบายการจัดการเรียนการสอนกลุ่ม The 21st Century General Education **อย่างน้อย 2 ด้าน** จากทั้งหมด 4 ด้าน คือ Personal Skills, Interpersonal Skills, Global Citizenship and Leadership, Sustainability ● รายวิชาจัดการสอนแบบ active learning ไม่น้อยกว่า 50% ● รายวิชาต้องมีการเรียนการสอนแบบออนไลน์ไม่น้อยกว่า 50%

เกณฑ์	ประเด็นที่พิจารณา
	• ใช้ระบบ Learning Management System (LMS) ได้แก่ Blackboard และ/หรือ CourseVille ในการจัดการเรียนการสอน • นิสิตสามารถเลือกวิธีการวัดผลเป็นการประเมินแบบ letter grade หรือ S/U 2. กลุ่มรายวิชา 21st Century GenEd • มีลักษณะเหมือนกับ Next Gen โดยมีประเด็น**เพิ่มเติมคือ** รายวิชาต้องใช้วิธีการประเมินผลเป็นแบบ S/U **เท่านั้น** ■ รายวิชาเชิงกิจกรรมที่มีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ หรือสิ่งที่นิสิตแต่ละคน/กลุ่ม/ตอนเรียนได้เรียนรู้ มีความแตกต่างกัน ควรมีวิธีการประเมินผลเป็นแบบ S/U
4. จำนวนนิสิตที่รายวิชารับได้สูงสุด	■ รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Lecture และ Discussion ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน**ไม่เกิน 200 คน** ■ รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Non-Lecture ที่มีการจัดกิจกรรมอยู่ในชั้นเรียน ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน**ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 80 คน** ■ รายวิชาที่มีประเภทการสอนเป็น Field Work เน้นปฏิบัติการหรือการฝึก/ดูงานภาคสนาม ให้รับนิสิตในแต่ละตอนเรียน**ไม่เกิน 40 คน** ■ หากรายวิชาประสงค์จะรับนิสิตในจำนวนที่น้อยกว่าหรือมากกว่าที่กำหนดไว้ข้างต้น ให้ผู้ประสานงานรายวิชาหรือคณะ/หน่วยงานที่เป็นเจ้าของรายวิชา ทำบันทึกข้อความชี้แจงมายังศูนย์การศึกษาทั่วไป โดยคณะกรรมการวิชาการ ศูนย์การศึกษาทั่วไปจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเป็นรายวิชาไป
5. หมวดรายวิชาและเนื้อหารายวิชา	■ ลักษณะของรายวิชาสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 คือ เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง เข้าใจ และเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ใส่ใจต่อความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก ■ ต้องระบุ learning outcomes ของจุฬาฯ (คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์) **อย่างน้อย 3 ด้าน** จากจำนวนทั้งหมด 9 ด้าน ■ การจัดการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไป ควรจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมีรายวิชาต่อเนื่องหรือรายวิชาขั้นสูงอีก และไม่ควรนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะของหลักสูตรมาจัดเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป

เกณฑ์	ประเด็นที่พิจารณา
6. เหตุผลในการขอเปิดรายวิชา	▪ รายวิชาควรสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจุฬาฯ ยุทธศาสตร์ของประเทศไทย หรือการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก หรือ ▪ รายวิชามีเป้าหมายในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาฯ หรือ ตามนโยบายการจัดการเรียนการสอนกลุ่ม The 21st Century General Education ที่ชัดเจน
7. ผู้สอน	▪ ผู้รับผิดชอบรายวิชาต้องเป็นอาจารย์ประจำของจุฬาฯ อาจารย์พิเศษ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ) สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบรายวิชาได้ และสามารถสอนได้ 100% ของเวลาทั้งหมด ▪ หากมีผู้สอนที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำของจุฬาฯ ร่วมสอนในรายวิชาจะต้องมีสัดส่วนการสอนของอาจารย์ประจำของจุฬาฯ **ไม่น้อยกว่า 50% ของเวลาทั้งหมด** ▪ ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่สอน (มี CV ของผู้สอนทุกคนแนบมาด้วย)
8. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม/ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Behavioural Objectives/Learning Outcomes)	▪ ใช้ action verb ในการเขียน และต้องสามารถทำการวัดและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ▪ มีความชัดเจนว่ามุ่งเน้นการพัฒนา knowledge, skill, หรือ attitude ของนิสิต ▪ สอดคล้องกับเหตุผลในการขอเปิดรายวิชา (สอดคล้องกับ behavioural objectives/learning outcomes ของรายวิชา)
9. เนื้อหารายวิชา (Learning Contents)	▪ สอดคล้องกับเหตุผลในการขอเปิดรายวิชา ▪ สอดคล้องกับ behavioural objectives/learning outcomes ของรายวิชา
10. วิธีจัดการเรียนการสอน (Method) สื่อการสอน (Media) และการมอบหมายงาน ผ่านระบบเครือข่าย (Assignment through Network System)	▪ มุ่งเน้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (active learning) ▪ สอดคล้องกับลักษณะของรายวิชา เช่น รายวิชากิจกรรมก็ควรเน้น skill และ/หรือ attitude ▪ สอดคล้องกับ behavioural objectives/learning outcomes ▪ สอดคล้องกับ learning contents ▪ รายวิชาควรนำระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System) ที่เปิดให้ใช้ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น ระบบ CourseVille, Blackboard หรือ Google Classroom มาใช้สนับสนุนการบริหารจัดการการเรียนรู้ของรายวิชา
11. การวัดผลการเรียน (Assessment)	▪ สอดคล้องกับ behavioural objectives/learning outcomes ▪ สอดคล้องกับ learning contents ▪ การประเมินผลตามหลักการ outcome-based education ระบุเกณฑ์การประเมินผล (Letter Grade หรือ S/U) อย่างชัดเจน เช่น 80% ขึ้นไปคือ A หรือ 60% ขึ้นไปคือ S

ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางในข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉบับนี้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดแนวทางปฏิบัติ ฉบับนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการวิชาการ ศูนย์การศึกษาทั่วไปที่จะตีความหรือพิจารณา และให้ถือคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวิชาการศูนย์การศึกษาทั่วไปนั้นเป็นที่สุด

ประกาศ ณ วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2564

(รองศาสตราจารย์ นายสัตวแพทย์ ดร.ณุวีร์ ประภัสระกูล)
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาทั่วไป

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ระเบียบมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ว่าด้วย แนวปฏิบัติสำหรับนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่จัดการเรียนการสอน
ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome - Based Education Module, OBEM)
พ.ศ. 2565

.....

ตามที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาทุกระดับการศึกษา ให้มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยออกแบบเนื้อหาวิชาเป็นหน่วยของการเรียนรู้ (Module) ซึ่งเรียกว่า Outcome - Based Education Module (OBEM)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 (2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ. 2541 ประกอบกับมติสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ในการประชุมครั้งที่ 277 เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2565 จึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ว่าด้วย แนวปฏิบัติสำหรับนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่จัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome - Based Education Module, OBEM) พ.ศ. 2565"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2565 จนถึงสิ้นสุดปีการศึกษา 2566

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

"มหาวิทยาลัย"	หมายความว่า	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
"นักศึกษา"	หมายความว่า	นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
"รายวิชา"	หมายความว่า	รายวิชาที่จัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
"โมดูล"	หมายความว่า	หน่วยการเรียนรู้ที่มีผลลัพธ์การเรียนรู้ปลายสุดที่ควรได้รับ (Ultimate Learning Outcome) 1 ข้อ ภายใต้การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Outcome - Based Education Module, OBEM)
"รายวิชาแบบ OBEM"	หมายความว่า	รายวิชาที่มีการออกแบบเนื้อหาวิชาเป็นโมดูลประกอบกันตั้งแต่ 1 โมดูลขึ้นไป
"ห้องเรียนบัฟเฟอร์"	หมายความว่า	ห้องเรียนสำหรับรองรับนักศึกษาที่ยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดในแต่ละโมดูลของรายวิชาแบบ OBEM (Buffer Class)

"การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำ"

หมายความว่า การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำในรายโมดูลที่ยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ (Reassessment)

ข้อ 4 ให้รองอธิการบดีอาวุโสฝ่ายวิชาการเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ กรณีมีข้อขัดหรือแย้ง หรือมิได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือมีปัญหาในทางปฏิบัติ ให้รองอธิการบดีอาวุโสฝ่ายวิชาการเป็นผู้สั่งหรือวินิจฉัยชี้ขาด คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของรองอธิการบดีอาวุโสฝ่ายวิชาการให้ถือเป็นที่สุด

ข้อ 5 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละโมดูลของรายวิชาแบบ OBEM ประกอบด้วยระดับสมรรถนะ (Performance) ของผลลัพธ์การเรียนรู้ (Rubric) สามารถวัดและประเมินผล ดังนี้

5.1 ระดับปริญญาตรี บันทึกค่าระดับคะแนนเป็น A, B และ C หรือ S/U

5.2 ระดับบัณฑิตศึกษา บันทึกค่าระดับคะแนนเป็น A และ B หรือ S/U

ข้อ 6 การบันทึกผลการเรียนในรายวิชาแบบ OBEM ให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชานั้นกำหนดน้ำหนักผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละโมดูล และประเมินผลการเรียนจากระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นักศึกษาทำได้ของแต่ละโมดูลโดยการเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก ทั้งนี้ ผลการเรียนในรายวิชาแบบ OBEM แสดงตามช่วงคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ดังนี้

A	(ดีเยี่ยม)	มีค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 3.75 – 4.00
B+	(ดีมาก)	มีค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 3.25 – 3.74
B	(ดี)	มีค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 2.75 – 3.24
C+	(ค่อนข้างดี)	มีค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 2.25 – 2.74
C	(พอใช้)	มีค่าคะแนนเฉลี่ยในช่วง 2.00 – 2.24
I	(In Progress)	ยังไม่สามารถประเมินคะแนนเฉลี่ยได้ เนื่องจากยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้บางโมดูล

ข้อ 7 ห้องเรียนบัฟเฟอร์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ ในรายวิชาแบบ OBEM ให้สามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้

เมื่อจบภาคการศึกษาแล้ว ในระหว่างรอกำหนดการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำ นักศึกษาที่ยังไม่บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้จะถูกโอนมายังห้องเรียนบัฟเฟอร์เพื่อฝึกฝนตนเองเพิ่มเติม และให้อาจารย์และผู้ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้คำปรึกษา

ข้อ 8 นักศึกษาที่อยู่ในห้องเรียนบัฟเฟอร์สามารถยื่นความจำนงขอประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำในแต่ละโมดูลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ภายใน 2 ภาคการศึกษาปกติ และภาคการศึกษาพิเศษ นับจากวันสิ้นสุดภาคการศึกษาที่ลงทะเบียนรายวิชาแบบ OBEM นั้น หลังจากนี้ นักศึกษาจะต้องชำระค่าธรรมเนียมการสอบตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด

นักศึกษาที่เข้าศึกษาก่อนปีการศึกษา 2565 สามารถยื่นความจำนงขอประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำในแต่ละโมดูลได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายทุกครั้ง

นักศึกษาที่เข้ารับการศึกษาก่อนปีการศึกษา 2564 สามารถเลือกขอรับการประเมินผลการเรียนแบบปกติตามเกณฑ์ที่รายวิชากำหนดไว้แทนได้

ข้อ 9 ให้แต่ละคณะหรือภาควิชา ประกาศกำหนดระยะเวลาในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำของแต่ละรายวิชาแบบ OBEM ให้ทราบล่วงหน้าก่อนเปิดภาคการศึกษา

ข้อ 10 กรณีการปฏิบัติตามระเบียบนี้ ขัดหรือแย้งกับระเบียบมหาวิทยาลัย ว่าด้วย การศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2557 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หรือระเบียบมหาวิทยาลัย ว่าด้วย การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2562 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งระเบียบหรือประกาศอื่นใดของมหาวิทยาลัย ให้อนุโลมใช้ระเบียบฉบับนี้ตามระยะเวลาที่ปรากฏในข้อ 2 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษาให้ดีขึ้น

บทเฉพาะกาล

ข้อ 11 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 คณะหรือภาควิชาต้องประกาศกำหนดระยะเวลาการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชาแบบ OBEM ของการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ซ้ำ ภายใน 60 วัน นับถัดจากวันที่ระเบียบนี้ประกาศใช้

ประกาศ ณ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2565

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ยงยุทธ ยุทธวงศ์)
นายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ว่าด้วยการศึกษาแบบตลาดวิชา พ.ศ. ๒๕๖๒

.....

โดยที่เป็นการสมควรให้มีการศึกษาแบบตลาดวิชา เพื่อความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๓ (๒) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๘ สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีมติในการประชุม ครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ เมื่อวันที่ ๒๔ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เห็นชอบให้ออกข้อบังคับไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า "ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาแบบตลาดวิชา พ.ศ. ๒๕๖๒"

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ การศึกษาแบบตลาดวิชาเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าเรียนในรายวิชาของหลักสูตรการศึกษาหรือในหลักสูตรฝึกอบรมของมหาวิทยาลัย

ส่วนงานอาจจัดการศึกษาแบบตลาดวิชาได้สามรูปแบบ ดังนี้

(๑) แบบชั้นเรียน

(๒) แบบออนไลน์

(๓) แบบผสมระหว่างชั้นเรียนและออนไลน์

ข้อ ๔ ให้ส่วนงานกำหนดรายวิชาของหลักสูตรการศึกษาหรือหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบการเรียน คุณสมบัติและจำนวนผู้เรียน และอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา ในการศึกษาแบบตลาดวิชาของส่วนงาน และแจ้งสำนักงานทะเบียนนักศึกษาเพื่อประกาศกำหนดการลงทะเบียนรายวิชาของหลักสูตรหรือหลักสูตรฝึกอบรม และอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบตลาดวิชา

การกำหนดคุณสมบัติและจำนวนผู้เข้าศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้ส่วนงานพิจารณาจากประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นสำคัญ และหากมีความจำเป็นต้องกำหนดพื้นความรู้ของการเรียนในรายวิชาใดให้ระบุไว้ในรายละเอียดของรายวิชานั้นเพื่อให้ผู้ประสงค์จะเข้าเรียนทราบและประเมินตนเอง

ข้อ ๕ การเข้าศึกษาแบบตลาดวิชาให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประสงค์จะเข้าเรียนต้องสมัครและขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาแบบตลาดวิชาในระบบของมหาวิทยาลัย

(๒) นักศึกษาแบบตลาดวิชาต้องลงทะเบียนเรียนในรายวิชาหรือหลักสูตรฝึกอบรมตามประกาศของสำนักงานทะเบียนนักศึกษา พร้อมชำระค่าธรรมเนียมในอัตราตามประกาศมหาวิทยาลัย

การลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาคการศึกษาให้นักศึกษาแบบตลาดวิชาลงทะเบียนเรียนได้โดยไม่จำกัดรายวิชาหรือหลักสูตรฝึกอบรม แต่ต้องไม่มีเวลาเรียนหรือการทำกิจกรรมของรายวิชาหรือหลักสูตรฝึกอบรมทับซ้อนกัน

ข้อ ๖ วิธีการวัดและประเมินผลการศึกษาในรายวิชาของหลักสูตรการศึกษาให้เป็นไปหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) การวัดผลการศึกษาให้เป็นไปตามที่ผู้สอนกำหนดและการบันทึกผลการศึกษา ให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

(๒) นักศึกษาแบบตลาดวิชาต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ ของเวลาทั้งหมดเรียนในแต่รายวิชานั้น

วิธีการวัดและประเมินผลการศึกษาในรายวิชาของหลักสูตรฝึกอบรมให้เป็นไปตามข้อกำหนดของส่วนงานผู้จัดการอบรม

ข้อ ๗ นักศึกษาแบบตลาดวิชาที่ผ่านการวัดผลและประเมินผลการศึกษาแล้วจะได้รับใบแสดงผลการเรียนหรือประกาศนียบัตร

ข้อ ๘ นักศึกษาแบบตลาดวิชาที่ผ่านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา อาจขอเทียบโอนรายวิชาหรือหน่วยกิตจากการศึกษาแบบตลาดวิชา เข้าสู่การศึกษาในหลักสูตรเพื่อรับปริญญา อนุปริญญา หรือ ประกาศนียบัตร ตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ขอเทียบโอนผลการศึกษาต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนดของหลักสูตร และสอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรที่จะขอเทียบโอนผลการศึกษา

(๒) รายวิชาที่จะขอเทียบโอนผลการศึกษาต้องได้ค่าระดับ S หรือระดับไม่ต่ำกว่า C หรือเทียบเท่า สำหรับการเรียนตามหลักสูตรระดับปริญญาตรี หรือ ระดับไม่ต่ำกว่า B หรือเทียบเท่า สำหรับการเรียนตามหลักสูตรระดับปริญญาเอก ปริญญาโท หรือประกาศนียบัตรบัณฑิต

(๓) ผลการศึกษาที่จะขอเทียบโอนต้องได้มาไม่เกินสิบปีนับแต่สิ้นภาคการศึกษาที่ได้ลงทะเบียนแบบตลาดวิชาในรายวิชานั้นจนถึงวันที่สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรที่จะขอเทียบโอน ยกเว้นวิชาบังคับของหลักสูตรซึ่งไม่นับรวมวิชาบังคับเลือกและวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จะขอเทียบโอนได้ต้องเป็นผลการศึกษาที่ได้มาไม่เกินแปดปี นับแต่สิ้นภาคการศึกษาที่ได้ลงทะเบียนแบบตลาดวิชาในรายวิชานั้นจนถึงวันที่สมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรที่จะขอเทียบโอน

(๔) จำนวนหน่วยกิตที่เทียบโอนได้ต้องเป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

(๕) การขอเทียบโอนผลการศึกษาเพื่อขอรับอนุปริญญาทำได้เฉพาะหลักสูตรที่มีข้อกำหนดให้อนุปริญญา

(๖) ส่วนงานอาจกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขการขอเทียบโอนเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในวรรคแรกก็ได้

ทั้งนี้ อำนาจการเทียบโอนให้เป็นไปตามดุลยพินิจของคณะกรรมการประจำหลักสูตรและคณะกรรมการประจำคณะ

ข้อ ๙ นักศึกษาแบบตลาดวิชาอาจขอเทียบโอนความรู้หรือหน่วยกิตจากหลักสูตรฝึกอบรมเข้าสู่การศึกษาในหลักสูตรเพื่อรับปริญญา อนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรได้ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ข้อ ๑๐ ให้นำข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่าด้วยวินัยนักศึกษามาบังคับใช้นักศึกษาแบบตลาดวิชาด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๑๑ อัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบตลาดวิชาให้เป็นไปตามที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด และอธิการบดีออกเป็นประกาศมหาวิทยาลัย

ข้อ ๑๒ ให้อธิการบดีเป็นผู้รักษาการตามข้อบังคับนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศเพื่อกำหนดให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒

(ศาสตราจารย์พิเศษ นรนิติ เศรษฐบุตร)
นายกสภามหาวิทยาลัย

ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น : มหาวิทยาลัยมหิดล

ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล
เรื่อง แนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิต
ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. ๒๕๖๕

.....

เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยมหิดล และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตของส่วนงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดลให้ดำเนินการอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิต พ.ศ. ๒๕๖๓

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๔ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๐ และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิต พ.ศ. ๒๕๖๓ ประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการประจำมหาวิทยาลัยมหิดล ในคราวประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๕ เมื่อวันพุธที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๕ อธิการบดีจึงออกประกาศไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิกประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง แนวปฏิบัติการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิต ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล ฉบับลงวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ข้อ ๒ ในประกาศนี้

“ส่วนงาน” หมายความว่า คณะ วิทยาเขต สถาบัน วิทยาลัย ศูนย์ หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น รวมทั้งโครงการจัดตั้ง ที่มีการเรียนการสอนของทุกหลักสูตรในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี

“หลักสูตร” หมายความว่า หลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรีที่สอดคล้องและสนับสนุนนโยบาย หรือการดำเนินงานหรือข้อบังคับ กฎ ระเบียบของสภาวิชาชีพ หรือกองการประกอบโรคศิลปะ (ถ้ามี) และได้รับการอนุมัติจากสภามหาวิทยาลัย โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้รับทราบการเสนอขอเปิดสอนหลักสูตรใหม่หรือการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว

“รายวิชา” หมายความว่า รายวิชาในหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรีที่เปิดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย และให้หมายรวมถึงบทเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา

“การบริการวิชาการ” หมายความว่า การบริการทางวิชาการและวิชาชีพที่เป็นภารกิจตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งส่วนงาน เช่น การให้บริการทางการแพทย์ การพยาบาล การสาธารณสุข การรับให้บริการวิเคราะห์ ทดสอบ จัดอบรม หรือสัมมนา การผลิตหรือพัฒนาพัสดุทุกประเภท ซึ่งส่วนงานดำเนินการ

ภายใต้โครงการบริการวิชาการกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่ต้องมีการทำสัญญาหรือข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร และให้หมายรวมถึงการบริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนได้รับเชิญหรือร่วมจัดการเรียนการสอนให้กับส่วนงานที่มิใช่ต้นสังกัดของผู้สอน

"คณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร" หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหิดล

หมวด ๑
วัตถุประสงค์

ข้อ ๓ การดำเนินการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นและระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๓.๑ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสะสมผลการเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยไว้ในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย

๓.๒ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการระยะเวลา ช่วงเวลา สถานที่เรียน และออกแบบแผนการเรียนของตนเองได้

๓.๓ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีความหลากหลายทั้งอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ให้สามารถเรียนรายวิชาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการ reskill และ upskill ได้

หมวด ๒
การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น

ส่วนที่ ๑
รูปแบบการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น

ข้อ ๔ การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่นของมหาวิทยาลัย มีรูปแบบหลักสูตรและวิธีการดำเนินงานดังนี้

๔.๑ หลักสูตรที่จัดแผนการศึกษาให้มีวิชาเลือกหลากหลาย (Multidisciplinary Program) มีลักษณะดังนี้

๔.๑.๑ เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาและเวลาในการเรียนรู้เพื่อสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน

๔.๑.๒ มีโครงสร้างหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น

๔.๑.๓ กำหนดวิชาเฉพาะซึ่งเป็นวิชาบังคับ วิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐานวิชาชีพ และวิชาชีพ เท่าที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำคัญเพียงพอสำหรับเป็นพื้นฐานของสาขาวิชา

๔.๑.๔ มีวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะอย่างน้อยร้อยละ ๒๐ ของหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะตามโครงสร้างหลักสูตร

๔.๒ หลักสูตรที่เลือกเวลาและสถานที่ตามความต้องการของผู้เรียน (Flexible Time and Place)

๔.๒.๑ ลักษณะของหลักสูตร

(๑) เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามเวลา และสถานที่ตามความต้องการของผู้เรียน

(๒) ใช้เทคโนโลยีการศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

(๓) มีรายวิชาที่อยู่ในระบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนแบบผสม (Blended Learning) หรือห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

(๔) ต้องมีการจัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้ e-Learning ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตร

(๕) รายวิชาที่นำมาคำนวณหน่วยกิตจะต้องมีเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชา

๔.๒.๒ การจัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ ตามข้อ ๔.๒.๑ มีลักษณะดังนี้

(๑) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้บทเรียนออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการสอนทั้งภาคบรรยายหรือการสอนภาคปฏิบัติ ที่นำมาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

(๒) ต้องมีลักษณะเป็น Interactive Two-Ways Communication ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

(๓) หลักสูตรสามารถปรับปรุงวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้ e-Learning ของรายวิชาในหลักสูตรได้โดยไม่ต้องเสนอขอปรับปรุงรายวิชามายังมหาวิทยาลัย

(๔) ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงรหัสวิชา ชื่อวิชา คำอธิบายรายวิชา และวิธีการวัดและประเมินผล ที่ปรากฏในรายละเอียดของรายวิชา

๔.๒.๓ การคำนวณเวลาในการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์โดยใช้ e-Learning ของหลักสูตร มีวิธีการดำเนินการดังนี้

(๑) คำนวณผลรวมของเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ตลอดรายวิชาในหมวดวิชาเฉพาะ

(๒) คำนวณร้อยละของเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของรายวิชาใน (๑) ทั้งนี้หากมีการจัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ ไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ของเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดรายวิชา จะไม่สามารถนำรายวิชามาคำนวณในหลักสูตรได้ตามคำนิยาม

(๓) คำนวณผลรวมของเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ของหลักสูตร โดยนำเวลาของรายวิชาที่มีการจัดการเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ ที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ มาคำนวณเท่านั้น

(๔) คำนวณหน่วยกิตในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดหลักสูตร โดยนำเวลาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ใน (๓) มาคำนวณเป็นหน่วยกิต ดังนี้

(๔.๑) ชั่วโมงบรรยาย ๑๕ ชั่วโมง คิดเป็น ๑ หน่วยกิตระบบทวิภาค

(๔.๒) ชั่วโมงปฏิบัติ ๓๐ ชั่วโมง คิดเป็น ๑ หน่วยกิตระบบทวิภาค

(๕) คำนวณร้อยละของหน่วยกิตในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ของหลักสูตร โดยนำจำนวนหน่วยกิตจาก (๔) มาใช้ในการคำนวณ แล้วหารด้วยจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตร

๔.๓ หลักสูตรที่จัดระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning) มีลักษณะดังนี้

๔.๓.๑ เป็นหลักสูตรที่มีผู้สอนและผู้เรียนอยู่ในพื้นที่ห่างกัน

๔.๓.๒ มีการวางแผน เตรียมการ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การบริการ และการประเมินผล ผ่านชุดการสอนทางไกล ในรูปสื่อประสมที่ประกอบด้วยสื่อหลักและสื่อเสริมที่มีสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อแพร่ภาพและเสียง หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นแกนกลาง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

๔.๓.๓ มีระบบการประเมินที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้

๔.๓.๔ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจากหลักสูตรในระบบชั้นเรียน

๔.๓.๕ การจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรที่จัดระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์การขอเปิดและดำเนินการหลักสูตรระดับปริญญาในระบบการศึกษาทางไกล พ.ศ. ๒๕๔๘ และประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การขอเปิดและดำเนินการหลักสูตรระดับปริญญาในระบบการศึกษาทางไกล พ.ศ. ๒๕๔๘ รวมทั้งหลักเกณฑ์อื่นที่เกี่ยวข้อง

๔.๔ หลักสูตรปริญญาร่วม (Joint Degree) หรือหลักสูตรสองปริญญา (Double Degree) มีลักษณะดังนี้

๔.๔.๑ เป็นหลักสูตรที่มีการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างส่วนงานภายในมหาวิทยาลัย หรือระหว่างสถาบันการศึกษา (MOU)

๔.๔.๒ มีแผนการศึกษาหรือช่องทางการศึกษา (Study Plan หรือ Study Track) ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามที่ต้องการ

๔.๔.๓ มีจำนวนหน่วยกิตที่ต้องศึกษาในแต่ละแผนการศึกษาอย่างชัดเจน โดยสอดคล้องกับเงื่อนไขคุณสมบัติที่ส่วนงานหรือมหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งมหาวิทยาลัยคู่ความร่วมมือกำหนด

๔.๔.๔ การจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรปริญญาร่วม (Joint Degree) หรือหลักสูตรสองปริญญา (Double Degree) ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาหลักสูตรควบระดับปริญญาตรี ๒ ปริญญาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พ.ศ. ๒๕๕๒ รวมทั้งหลักเกณฑ์อื่นที่เกี่ยวข้อง

๔.๕ หลักสูตรหรือรายวิชาที่สามารถสะสมผลการเรียนรู้ในระบบคลังหน่วยกิต มีลักษณะดังนี้

๔.๕.๑ เป็นหลักสูตรหรือรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ไม่ใช่นักศึกษาในระบบของหลักสูตร สามารถเลือกเรียนเนื้อหาวิชาและเวลาในการเรียนจากรายวิชาในระบบคลังหน่วยกิต และสะสมผลการเรียนรู้ในระบบคลังหน่วยกิต

๔.๕.๒ สามารถนำผลการเรียนมาใช้ในการเทียบโอนขอรับปริญญาได้เมื่อศึกษาครบตามหลักเกณฑ์และหน่วยกิตที่หลักสูตรกำหนด

๔.๕.๓ สามารถใช้หน่วยกิตที่สะสมจากระบบคลังหน่วยกิตที่มหาวิทยาลัยรับรองเพื่อเทียบโอนรายวิชาในหลักสูตร

ส่วนที่ ๒
การดำเนินการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น

ข้อ ๕ แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับหลักสูตรหรือรายวิชาตามข้อ ๔ มีดังนี้

๕.๑ การเปิดหลักสูตรใหม่ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๕.๑.๑ ส่วนงานเสนอขออนุมัติหลักการเปิดหลักสูตรใหม่ (MU-CUR 01) และแบบรายงานข้อมูลหลักสูตร (MU Template for Degree Profile) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาให้การรับรอง

๕.๑.๒ กองบริหารการศึกษาเสนอขออนุมัติหลักการเปิดหลักสูตรใหม่ (MU-CUR 01) ต่อที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยหลังจากได้รับอนุมัติหลักการเปิดหลักสูตรใหม่แล้ว ส่วนงานจะต้องจัดทำรายละเอียดของหลักสูตร (มคอ.๒) เพื่อเสนอสภามหาวิทยาลัยมหิดลพิจารณาอนุมัติการเปิดหลักสูตร ภายในระยะเวลา ๑ ปี หากพ้นกำหนดระยะเวลา ๑ ปี นับตั้งแต่วันที่หลักสูตรได้รับอนุมัติหลักการการเปิดหลักสูตรแล้ว จะต้องนำเสนอสภามหาวิทยาลัยมหิดลเพื่อขออนุมัติหลักการการเปิดหลักสูตรอีกครั้ง โดยดำเนินการตามข้อ ๕.๑.๑

๕.๑.๓ ส่วนงานเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาให้การรับรอง

๕.๑.๔ กองบริหารการศึกษาเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการประจำมหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๕.๑.๕ กองบริหารการศึกษาเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาอนุมัติ

๕.๑.๖ ส่วนงานเสนอหลักสูตรต่อที่ประชุมคณะกรรมการกำหนดอัตราการจัดเก็บและการจัดสรรค่าธรรมเนียมเพื่อพิจารณาอนุมัติ

๕.๑.๗ ส่วนงานลงทะเบียนรายวิชาของหลักสูตรใหม่แบบยืดหยุ่นในระบบคลังหน่วยกิต เฉพาะกรณีเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาตามข้อ ๔.๕

๕.๒ การปรับปรุงหลักสูตร (ปรับปรุงตามวงรอบ มคอ.๒) มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๕.๒.๑ ส่วนงานเสนอแบบรายงานข้อมูลหลักสูตร (MU Template for Degree Profile) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาให้การรับรอง ก่อนจัดทำรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒)

๕.๒.๒ ส่วนงานเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาให้การรับรอง

๕.๒.๓ กองบริหารการศึกษาเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการประจำมหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๕.๒.๔ กองบริหารการศึกษาเสนอรายละเอียดหลักสูตร (มคอ.๒) ต่อที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาอนุมัติ

๕.๒.๕ ส่วนงานเสนอหลักสูตรต่อที่ประชุมคณะกรรมการกำหนดอัตราการจัดเก็บและการจัดสรรค่าธรรมเนียมเพื่อพิจารณาอนุมัติ

๕.๒.๖ ส่วนงานลงทะเบียนรายวิชาของหลักสูตรแบบยืดหยุ่นในระบบคลังหน่วยกิต เฉพาะกรณีเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาตามข้อ ๔.๕

๕.๓ การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (ปรับปรุงย่อย สมอ.๐๘) มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๕.๓.๑ ส่วนงานเสนอการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (สมอ.๐๘) และรายละเอียดของรายวิชา (กรณีเปิดรายวิชาในหลักสูตร) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองหลักสูตร เพื่อพิจารณาให้การรับรอง

๕.๓.๒ กองบริหารการศึกษาเสนอการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (สมอ.๐๘) และรายละเอียดของรายวิชา (กรณีเปิดรายวิชาในหลักสูตร) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการประจำมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

๕.๓.๓ กองบริหารการศึกษาเสนอการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (สมอ.๐๘) และรายละเอียดของรายวิชา (กรณีเปิดรายวิชาในหลักสูตร) ต่อที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพิจารณาอนุมัติ

๕.๓.๔ ส่วนงานเสนอหลักสูตรหรือรายวิชาต่อที่ประชุมคณะกรรมการกำหนดอัตราการจัดเก็บและการจัดสรรค่าธรรมเนียมเพื่อพิจารณาอนุมัติ เฉพาะกรณีเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาตามข้อ ๔.๕

๕.๓.๕ ส่วนงานลงทะเบียนรายวิชาของหลักสูตรหรือรายวิชาใหม่แบบยืดหยุ่นในระบบคลังหน่วยกิต เฉพาะกรณีเป็นหลักสูตรหรือรายวิชาตามข้อ ๔.๕

๕.๔ การเปิดรายวิชาใหม่ การปรับปรุงรายวิชาเดิม และการปรับปรุงการบริการวิชาการดังต่อไปนี้ ให้ดำเนินการตามข้อ ๕.๓

๕.๔.๑ การเปิดรายวิชาใหม่

๕.๔.๒ การปรับปรุงรายวิชาเดิม ที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรอยู่แล้ว โดยปรับรายละเอียดของรายวิชา หรือแบ่งเนื้อหาหรือบทเรียนในรายวิชาออกเป็น Module และคำนวณหน่วยกิตแบบ Micro-Credential โดยเทียบสัดส่วนจากชั่วโมงการเรียนการสอนในระบบทวิภาค ซึ่งสามารถคำนวณตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิต

๕.๔.๓ การปรับปรุงการบริการวิชาการของหลักสูตร โดยคำนวณเป็นหน่วยกิตตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งสามารถคำนวณหน่วยกิตแบบ Micro-Credential โดยเทียบสัดส่วนจากชั่วโมงการเรียนการสอนในระบบทวิภาค

ข้อ ๖ หลักสูตร รายวิชา หรือการบริการวิชาการภายในมหาวิทยาลัย ที่ประสงค์จะเปิดให้ผู้เรียนสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย มีเงื่อนไขดังนี้

๖.๑ หลักสูตรที่สามารถเปิดให้ผู้เรียนสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยจะต้องมีลักษณะดังนี้

๖.๑.๑ ต้องเป็นหลักสูตรในสาขาวิชาที่สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมรับทราบการเปิดดำเนินการหลักสูตรแล้ว

๖.๑.๒ กรณีเป็นหลักสูตรที่มีองค์กรวิชาชีพ ต้องเป็นหลักสูตรที่องค์กรวิชาชีพนั้น ๆ ให้การรับรองแล้ว และหากนำมาดำเนินงานในระบบคลังหน่วยกิตต้องแจ้งให้สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมและองค์กรวิชาชีพรับทราบอีกครั้งหนึ่ง

๖.๒ หลักสูตร รายวิชา หรือการบริการวิชาการที่ประสงค์จะเปิดให้ผู้เรียนสะสมหน่วยกิตจะต้องดำเนินการตามข้อ ๕ แล้วแต่กรณี ก่อนเปิดให้ผู้เรียนลงทะเบียน

๖.๓ ส่วนงานมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตร รายวิชา หรือการบริการวิชาการให้มีมาตรฐาน สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ รวมทั้งเกณฑ์มาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการประเมินและรายงานผลการดำเนินการทุกปีการศึกษา

หมวด ๓
ระบบคลังหน่วยกิต

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

ข้อ ๗ บุคคลที่สามารถสะสมหน่วยกิตเข้าคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย มีดังต่อไปนี้

๗.๑ ผู้มีสถานภาพเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัย หรือ

๗.๒ บุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่นักศึกษาของมหาวิทยาลัย

ข้อ ๘ การสะสมผลการเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย มีหลักการดังนี้

๘.๑ ผู้เรียนสามารถสะสมผลการเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยได้โดยไม่จำกัดอายุและคุณวุฒิของผู้เรียน

๘.๒ การสะสมผลการเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้ในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยมหิดลให้สามารถสะสมได้ภายในระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด นับแต่สิ้นภาคการศึกษา

๘.๓ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนและเรียนเพื่อสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยได้ตลอดชีวิต

ส่วนที่ ๒
รูปแบบและวิธีการสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิต

ข้อ ๙ รูปแบบการสะสมหน่วยกิตในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย มีดังนี้

๙.๑ การสะสมหน่วยกิตจากการลงทะเบียนเรียนรายวิชาหรือหลักสูตรในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย

๙.๒ การสะสมหน่วยกิตจากการเทียบโอน โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๙.๒.๑ การสะสมหน่วยกิตจากการเทียบโอนผลการเรียนรายวิชาหรือหลักสูตรจากการศึกษาในระบบที่จัดการเรียนการสอนโดยสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

๙.๒.๒ การสะสมหน่วยกิตจากการเทียบโอนผลการเรียนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้จากการเข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยส่วนงานภายในมหาวิทยาลัย หรือส่วนงานภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งภาครัฐและเอกชน

๙.๒.๓ การสะสมหน่วยกิตจากการเทียบโอนผลการเรียนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและ/หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ ๑๐ การลงทะเบียนเรียนและการสะสมหน่วยกิต มีวิธีการและเงื่อนไขดังนี้

๑๐.๑ ผู้เรียนที่มีสถานภาพเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัย สามารถลงทะเบียนเพื่อเก็บสะสมหน่วยกิตของรายวิชาที่อยู่ในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยได้ ทั้งนี้ การลงทะเบียนและการสะสมหน่วยกิตจะแยกออกจากระบบปกติ

๑๐.๒ ผู้เรียนที่เป็นบุคคลทั่วไปสามารถลงทะเบียนเรียนรายวิชาที่อยู่ในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยได้ตามเงื่อนไขที่รายวิชานั้น ๆ กำหนด

๑๐.๓ การเข้าศึกษาและระยะเวลาที่ศึกษา ให้เป็นไปตามเงื่อนไขของส่วนงานผู้รับผิดชอบรายวิชา

๑๐.๔ การเทียบโอนรายวิชา และการเทียบโอนหน่วยกิต ให้เป็นไปตามที่กำหนดในแต่ละส่วนงานผู้รับผิดชอบรายวิชาหรือหลักสูตร โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการประจำส่วนงาน และเป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

๑๐.๕ ผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาหรือหลักสูตรของมหาวิทยาลัย จะต้องผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน กระบวนการวัดและการประเมินผลการศึกษาตามหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

๑๐.๖ ผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาในระบบคลังหน่วยกิตและสอบไม่ผ่าน และมีการลงทะเบียนเรียนซ้ำ การตัดสินผลการเรียนให้เป็นไปตามเงื่อนไขของรายวิชานั้น ๆ แต่หากผู้เรียนประสงค์จะยื่น

ขอสำเร็จการศึกษา ผู้เรียนสามารถเลือกรายวิชาใด ๆ ก็ได้เพื่อขอสำเร็จการศึกษา โดยไม่จำเป็นต้องเลือกรายวิชาที่มีการลงทะเบียนเรียนซ้ำ

๑๐.๗ ผู้เรียนที่สะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย สามารถนำผลการเรียนไปขอเทียบโอนหน่วยกิตกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ

๑๐.๘ สำหรับบุคคลทั่วไปที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยหากประสงค์จะเข้าศึกษาในระบบ ให้ยื่นความประสงค์มายังกองบริหารการศึกษา พร้อมทั้งระบุหลักสูตรที่ประสงค์จะขอเทียบโอนผลการเรียนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยกองบริหารการศึกษาจะเป็นผู้ประสานงานไปยังหลักสูตรที่ผู้เรียนประสงค์ขอเทียบโอนผลการเรียนหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

ข้อ ๑๑ การดำเนินการเพื่อสะสมหน่วยกิตจากการเทียบโอนตามข้อ ๙.๒ มีวิธีการดังนี้

๑๑.๑ ให้ผู้เรียนยื่นความประสงค์ไปยังส่วนงานผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่ต้องการเทียบโอน โดยแสดงหลักฐานการศึกษาจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ หลักฐานการเข้าฝึกอบรม หรือผลลัพธ์การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและ/หรือการศึกษาตามอัธยาศัย

๑๑.๒ ให้ส่วนงานดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนตามที่หลักสูตรกำหนด โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง หลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญาเข้าสู่การศึกษาในระบบ พ.ศ. ๒๕๔๘ ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง ข้อแนะนำเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการเทียบโอนผลการเรียนระดับปริญญา และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

๑๑.๓ กรณีเป็นการเทียบโอนผลการเรียนในรายวิชาภายในส่วนงานผู้รับผิดชอบหลักสูตร ส่วนงานสามารถดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนได้เองภายในส่วนงาน แต่หากเป็นการเทียบโอนผลการเรียนในรายวิชาของส่วนงานอื่น ให้ส่วนงานผู้รับผิดชอบหลักสูตรเสนอเรื่องมายังกองบริหารการศึกษา เพื่อดำเนินการประสานงานไปยังส่วนงานผู้รับผิดชอบรายวิชาเพื่อเทียบโอนผลการเรียน

ส่วนที่ ๓
ระยะเวลาเรียนและระยะเวลาสะสมหน่วยกิต

ข้อ ๑๒ ระยะเวลาเรียนของหลักสูตร รายวิชา หรือการบริการวิชาการ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดหรือเงื่อนไขของส่วนงานที่เปิดสอนหลักสูตร รายวิชา หรือการบริการวิชาการนั้น ๆ โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยหรือส่วนงาน

ข้อ ๑๓ ระยะเวลาสะสมหน่วยกิต ผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยกิตในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยได้โดยไม่จำกัดระยะเวลาในการสะสมหน่วยกิต ทั้งนี้ หากผู้เรียนประสงค์จะรับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

ส่วนที่ ๔
การวัดและการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้

ข้อ ๑๔ การวัดและการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนต้องมีมาตรฐานเทียบได้กับมาตรฐานคุณภาพการประเมินผลในระบบชั้นเรียนของหลักสูตรในสาขาหรือกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

ส่วนที่ ๕
การบันทึกผลการเรียนและผลลัพธ์การเรียนรู้

ข้อ ๑๕ การบันทึกผลการเรียน และผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในระบบคลังหน่วยกิต ให้ส่วนงานดำเนินการดังนี้

๑๕.๑ บันทึกผลการเรียนตามระดับคะแนนตัวอักษรหรือแต้มระดับคะแนนที่ได้ และสามารถนำมาคิดคะแนนเฉลี่ยสะสมได้

๑๕.๒ กรณีที่ผู้เรียนได้รับหน่วยกิตจากการลงทะเบียนเรียนรายวิชาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยหรือจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ให้บันทึกผลการเรียนตามระดับคะแนนตัวอักษรหรือแต้มระดับคะแนนที่ได้ และสามารถนำมาคิดคะแนนเฉลี่ยสะสมได้

๑๕.๓ กรณีที่ผู้เรียนได้รับหน่วยกิตจากการเทียบโอนรายวิชาหรือการเทียบโอนหน่วยกิตเข้าระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย หรือจากหลักสูตรหรือรายวิชาของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ หรือจากการศึกษานอกระบบ และหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ให้บันทึกผลการเรียนในระบบคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัย โดยใช้สัญลักษณ์เป็น T และไม่ให้นำมาคิดคะแนนผลการเรียน หรือคำนวณแต้มระดับคะแนนเฉลี่ยสะสม

ส่วนที่ ๖
ค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าบำรุงการศึกษา

ข้อ ๑๖ การกำหนดค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าบำรุงการศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น ให้เป็นไปตามประกาศของมหาวิทยาลัยและส่วนงาน

ส่วนที่ ๗
การให้คุณวุฒิและปริญญา

ข้อ ๑๗ กรณีผู้เรียนที่เข้าศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในรายวิชาหรือการบริการวิชาการ สามารถได้รับประกาศนียบัตร วุฒิบัตร หรือสัมฤทธิบัตรแล้วแต่กรณี ตามที่ส่วนงานผู้รับผิดชอบรายวิชากำหนด

ข้อ ๑๘ กรณีผู้เรียนสะสมหน่วยกิตเพื่อรับปริญญาบัตรสาขาวิชาใด ๆ ของมหาวิทยาลัย จะได้รับคุณวุฒิดังกล่าวจากมหาวิทยาลัย ตามเงื่อนไข ดังนี้

๑๘.๑ ผู้เรียนจะต้องลงทะเบียนรายวิชาครบตามที่หลักสูตรกำหนด มีผลการเรียนที่สะสมตามหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และมีคุณสมบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

๑๘.๒ ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในหมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๔ ของจำนวนหน่วยกิตรวมของหลักสูตรระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ตามประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๒ และข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

๑๘.๓ การให้ปริญญาแก่ผู้เรียนในระบบคลังหน่วยกิต จะต้องระบุว่าสำเร็จการศึกษาในระบบคลังหน่วยกิตไว้ในใบแสดงผลการศึกษาด้วย

ส่วนที่ ๘
ระบบประกันคุณภาพ

ข้อ ๑๙ ให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบประกันคุณภาพของหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับการจัดการศึกษาในระบบคลังหน่วยกิต และให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๒

ข้อ ๒๐ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามประกาศนี้ได้ หรือมีความจำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในประกาศนี้ ให้อธิการบดีมีอำนาจวินิจฉัยและสั่งการตามที่เห็นสมควร และให้ถือเป็นที่สุด

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์บรรจง มไหสวริยะ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล
เรื่อง นโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

มหาวิทยาลัยมหิดลมีนโยบายที่จะผลักดันการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) ทั้ง ๑๗ ประการ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายที่ ๔ สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) และเพื่อสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหิดลจึงกำหนดนโยบายด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Policy) ดังนี้

๑. สนับสนุนและสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการให้บริการวิชาการและทรัพยากรทางการศึกษาที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล หรือบุคคลภายนอก โดยมหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดทำระบบ MUx เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลาและเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งให้บริการหอสมุด ศูนย์การเรียนรู้ และอุทยานธรรมชาติวิทยาสิรีรุกขชาติ

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกส่วนงานนำเทคโนโลยีการศึกษาและ e-Learning มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนยุคใหม่ในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลได้พัฒนารูปแบบการเรียนแบบยืดหยุ่น (Flexible Education) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บริหารการเรียนตามศักยภาพ สามารถเทียบโอน และเก็บสะสมหน่วยกิตไว้ในคลังหน่วยกิตของมหาวิทยาลัยมหิดลได้ โดยในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดลส่งเสริมการพัฒนาเนื้อหาบทเรียนออนไลน์แบบ Micro-credential ที่สามารถเก็บสะสมผลการเรียนในระบบคลังหน่วยกิต

โดยทุกคนสามารถเข้าร่วมและเข้าถึงกิจกรรมและแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ได้ โดยไม่มีการจำกัดเชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ สถานะการพำนักอาศัย และเพศ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์บรรจง มไหสวริยะ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

ภาคผนวก ข

ตาราง 23 รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

มหาวิทยาลัย	ผู้ให้สัมภาษณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล (ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาทั่วไป) 2. อาจารย์ ดร.วริญญา เชมนะสิริ (ผู้อำนวยการหลักสูตร BAScii) 3. คุณฤดีมาศ บุตรศิริ (Academic Officer, BAScii)
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรยศ ฉัตรธารากุล (อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1. รองศาสตราจารย์ ดร.พิภพ อุดร (รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ) 2. คุณทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์ (ผู้อำนวยการกองบริการวิชาการ) 3. คุณนันทิดา ด้วงช่วย (ผู้จัดการโครงการ TUXSA)
มหาวิทยาลัยมหิดล	1. รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ หยกทองวัฒนา (ที่ปรึกษากองบริหารการศึกษา และรองคณบดีฝ่ายการศึกษาและพัฒนานักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์) 2. คุณชานนท์ ศรีบูรพาภิรมย์ (ผู้อำนวยการกองบริหารการศึกษา)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเมธาวี กาจุลศรี
วัน เดือน ปี เกิด	28 สิงหาคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ)